TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

BABASI İLE OLUMLU-OLUMSUZ İLİŞKİSİ OLAN TEK EBEVEYNLİ ÖN ERGENLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK KURGULARININ REPERTUAR AĞI TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

YASİN EMRE GÜNEY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

BABASI İLE OLUMLU-OLUMSUZ İLİŞKİSİ OLAN TEK EBEVEYNLİ ÖN ERGENLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK KURGULARININ REPERTUAR AĞI TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

YASİN EMRE GÜNEY

Danışman: Prof. Dr. İsmail SANBERK
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Fatoş BULUT ATEŞ
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Sezai DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2025

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilmleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. İsmail SANBERK
(Danışman)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Fatoş BULUT ATEŞ

Üye: Doç. Dr. Sezai DEMİR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2025

Prof. Dr. Hüseyin GÜLER
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. …./…./2025

Yasin Emre GÜNEY

ÖZET

BABASI İLE OLUMLU-OLUMSUZ İLİŞKİSİ OLAN TEK EBEVEYNLİ ÖN ERGENLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK KURGULARININ REPERTUAR AĞI TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Yasin Emre GÜNEY

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. İsmail SANBERK
Aralık 2025, 158 sayfa

Bu çalışmada babası ile ilişkileri olumlu veya olumsuz olan tek ebeveynli ön ergenlerin aile içi ilişkilerini ne şekilde kurguladıkları repertuar ağı tekniği ile incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; tek ebeveynli ailelerde büyüyen ön ergenlerin babalarıyla kurdukları olumlu ya da olumsuz ilişkilerin aile içi dinamikleri nasıl etkilediğini, özellikle de çocukların zihinsel kurguları aracılığıyla bu ilişkileri nasıl algılayıp anlamlandırdıklarını ortaya koymaktır.

Araştırma grubu 2025–2026 eğitim öğretim yılında Hatay ili Payas ilçesindeki üç ortaokulda öğrenim gören ve ebeveynleri boşanmış olan 65 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilere Kişisel Bilgi Formu, Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği uygulanmış; her iki ölçekten de tutarlı biçimde en yüksek puanları alan beş öğrenci "baba ilişkisi olumlu", en düşük puanları alan beş öğrenci ise "baba ilişkisi olumsuz" grup olarak seçilmiştir. Ölçek uygulanan öğrencilerin 37'si kız, 28'i erkek olup yaş ortalaması 14,3'tür; Repertuar Ağı Tekniği uygulanan 10 katılımcının ise 6'sı kız, 4'ü erkek olup yaş ortalaması 13,8'dir.

Bu çalışma, nitel vaka analizi yaklaşımıyla yürütülmüş olup betimsel ve çoklu vaka çalışması olarak yapılandırılmıştır. Vaka çalışmalarının doğası gereği amaç, istatistiksel genelleme yapmak değil, sınırlı sayıdaki olguyu derinlemesine inceleyerek kuramsal açıklamalar geliştirmektir. Bu nedenle araştırma, dış geçerlikten ziyade iç geçerliliğe odaklanan idiyografik bir karakter taşımakta ve elde edilen bulgular bir evrene genellenemese de analitik genelleme yoluyla ilgili kurama katkı sunmayı hedeflemektedir. Çalışmada, Repertuar Ağı görüşmeleri aracılığıyla her katılımcının aile

içi ilişkilere ilişkin bilişsel temsilleri ortaya çıkarılmış; kişisel yapıların belirlenmesi, elementlerin karşılaştırılması ve bu yapıların öz kimlik grafiği üzerinde konumlandırılması yoluyla veriler kapsamlı biçimde analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular babasıyla ilişkisini olumsuz algılayan ön ergenlerin büyük çoğunluğunun baba ile karşılıklı ilişkilerini, boşanma öncesi ve sonrasını ve ebeveynler arası ilişkiyi çoğunlukla mesafe, çatışma, ihmal ve güvensizlik gibi olumsuz kişisel yapılarla temsil ettiklerini; öz kimlik grafiğinde boşanma ve baba ile ilgili elementlerin birbirine yakın, "tanıdığım en iyi baba" ve "ideal baba–çocuk ilişkisi" elementlerinden ise belirgin biçimde uzak konumlandığını göstermiştir. Buna karşılık, babasıyla ilişkisini olumlu algılayan ön ergenlerde baba ile karşılıklı ilişki, ebeveynler arası ilişki ve boşanma sonrası sürecin kabul, ilgi, destek ve iş birliği gibi daha olumlu yapılarla kurgulandığı; "babanın seninle ilişkisi", "senin babanla ilişkin", "tanıdığım en iyi baba" ve "ideal baba–çocuk ilişkisi" elementlerinin öz kimlik grafiğinde birbirine yakın kümelendiği görülmüştür. Temel bileşenler analizi ve elementler arası Öklid uzaklık katsayıları, olumlu ilişki grubunda baba figürünün benlik ve ideal ilişki temsillerine yapısal olarak daha entegre olduğunu, olumsuz ilişki grubunda ise boşanma ve baba ile ilgili temsillerin bilişsel düzeyde ayrışma ve kırılganlık ekseninde örgütlendiğini ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: Ön ergenlik, tek ebeveynli aile, repertuar ağı tekniği, aile içi ilişki kurguları, kişisel yapılar kuramı

ABSTRACT

EXAMINING THE COGNITIVE CONSTRUCTIONS OF INTRA-FAMILY RELATIONSHİPS AMONG SİNGLE-PARENT PRE-ADOLESCENTS WITH POSITIVE OR NEGATIVE PATERNAL RELATIONSHİPS USING THE REPERTORY NETWORK TECHNIQUE

Yasin Emre GÜNEY

Master Thesis, Department of Educational Sciences
Supervisor: Prof. Dr. İsmail SANBERK
December 2025, 158 pages

This study examined how pre-adolescents from single-parent families who experience either positive or negative relationships with their fathers construct their intra-family relationships, using the Repertory Network Technique. The aim of the study is to reveal how the positive or negative paternal relationships of pre-adolescents raised in single-parent families influence family dynamics and, specifically, how children perceive and make meaning of these relationships through their mental constructs.

The research group consisted of 65 students attending three middle schools in the Payas district of Hatay province during the 2025–2026 academic year, all of whom had divorced parents. The Personal Information Form, the Adolescent Post-Divorce Adjustment Scale, and the Leuven Perceived Parenthood Scale were administered to these students. Based on consistent scoring patterns, the five students with the highest scores on both scales were identified as the “positive paternal relationship” group, while the five students with the lowest scores were identified as the “negative paternal relationship” group. Among those who completed the scales, 37 were female and 28 were male, with a mean age of 14.3; among the 10 participants who completed the Repertory Network Technique interviews, 6 were female and 4 were male, with a mean age of 13.8.

This study was conducted using a qualitative case-analysis approach and was structured as a descriptive multiple-case study. Consistent with the nature of case studies, the aim was not to achieve statistical generalization but to develop theoretical explanations through an in-depth examination of a limited number of cases. Therefore, the research carries an idiographic character that prioritizes internal validity over external

generalizability; although the findings cannot be generalized to a wider population, the study aims to contribute to relevant theory through analytical generalization. In the study, each participant's cognitive representations of intra-family relationships were elicited through Repertory Network interviews, and the data were comprehensively analyzed by identifying personal constructs, comparing elements, and positioning these constructs within the self-identity grid.

The findings show that the vast majority of pre-adolescents who perceive their relationship with their father negatively represent their reciprocal interactions with their father, the pre- and post-divorce periods, and the interparental relationship through predominantly negative personal constructs such as distance, conflict, neglect, and distrust. In their self-identity grids, elements related to divorce and the father were positioned close to one another, whereas the elements "the best father I know" and "the ideal father–child relationship" were located at a considerable distance. In contrast, pre-adolescents who perceive their relationship with their father positively constructed the reciprocal paternal relationship, the interparental relationship, and the post-divorce period using more positive constructs such as acceptance, interest, support, and cooperation. In their self-identity grids, the elements "the father's relationship with you," "your relationship with your father," "the best father I know," and "the ideal father–child relationship" were clustered closely together. Principal component analysis and Euclidean distance coefficients further revealed that, in the positive relationship group, the father figure was structurally more integrated into representations of the self and ideal relationships, whereas in the negative relationship group, paternal and divorce-related representations were organized along an axis of cognitive dissociation and relational fragility.

Keywords: Pre-adolescence; Single-parent families; Repertory Network Technique; Construction of intra-family relationships; Personal Construct Theory.

ÖNSÖZ

Öncelikle, çalışma boyunca bilimsel rehberliğini, değerli bilgi ve deneyimini esirgemeyen, araştırmanın her aşamasında yapıcı eleştirileri ve yönlendirmeleriyle çalışmama büyük katkı sağlayan danışmanım Prof. Dr. İsmail SANBERK'e saygı ve şükranlarımı sunarım.

Tez savunma sürecinde yapıcı değerlendirmeleri ve kıymetli katkılarıyla çalışmamı zenginleştiren jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Fatoş BULUT ATEŞ'e ve Doç. Dr. Sezai DEMİR'e teşekkür ederim.

Bu süreçte akademik motivasyonumu diri tutan, sorularıma her zaman sabırla cevap veren değerli arkadaşım Araş.Gör.Dr. Arca ADIGÜZEL gönülden teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana destek olan annem Ünzile GÜNEY'e teşekkür eder, aramızda olmasa da emeği ve hatırasıyla bana güç veren babam Durmuş GÜNEY'i rahmetle ve hasretle anarım.

Bu süreçte yanımda oluşu ve anlayışıyla beni daima güçlendiren eşim Merve GÜNEY'e de derin bir teşekkür borçluyum. En önemlisi hayattaki en büyük şanslarım olan, gülüşleriyle bana ilham veren, bakışlarıyla bana güç katan kızlarım Zeynep ve İpek'e varlıklarından dolayı binlerce teşekkür ederim…

Yasin Emre GÜNEY

Aralık / 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **viii**
KISALTMALAR ..... **xiii**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xvi**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xiv**
EKLER LİSTESİ ..... **xvii**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Problem 1
1.2. Araştırmanın Amacı 4
1.3. Araştırmanın Önemi 5
1.4. Sınırlılıklar 7
1.5. Varsayımlar 7
1.6. Tanımlar 8

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar 9
2.1.1. Aile Kavramı ve Aile İçi İlişkiler 9
2.1.1.1. Ailenin Sınıflandırılması 11
2.1.1.2. Ailenin Önemi ve İşlevi 13
2.1.2. Aile İçi İlişkiler 15
2.1.2.1. Sağlıklı Aile 16
2.1.2.2. Sağlıksız Aile 18
2.1.3. Ergenlik Tanımı ve Ön Ergenlik 19
2.1.4. Ergenlik Kuramları 20
2.1.5. Anne-Baba-Ergen İlişkileri 23
2.1.6. Tek Ebeveynli Aileler 25
2.1.6.1. Tek Ebeveynli Aile Olma Nedenleri 27

2.1.6.2. Tek Ebeveynli Ailelerde Aile İlişkilerinin Ergenler Üzerindeki Etkisi 31
2.1.6.3. Tek Ebeveynli Aileye Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar 32
2.2. Kişisel Yapılar Kuramı 37
2.2.1. Temel Kavramlar 37
2.2.2. Kişisel Yapıları Kuramının On Bir Temel Önermesi 38
2.2.2.1. Yapılandırma Önermesi 38
2.2.2.2. Bireysellik Önermesi 38
2.2.2.3. Örgütleme Önermesi 39
2.2.2.4. İkilik Önermesi 39
2.2.2.5. Seçim Önermesi 39
2.2.2.6. Genişlik Önermesi 39
2.2.2.7. Deneyim Önermesi 40
2.2.2.8. Ayarlama Önermesi 40
2.2.2.9. Bölümlendirme Önermesi 40
2.2.2.10. Benzerlik Önermesi 41
2.2.2.11. Toplumsallık Önermesi 41
2.3. Repertuar Ağı Tekniği 41
2.4. Öz Kimlik Grafiği 42
2.5. İlgili Araştırmalar 43
2.5.1. Tek Ebeveynli Aileleri Konu Alan Araştırmalar 43
2.5.2. Aile İlişkilerini ve Aile Algısını Konu alan Araştırmalar 45

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli 49
3.2. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri 49
3.2.1. Kişisel Bilgi Formu 50
3.2.2. Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeği (EBSYUÖ) 50
3.2.3. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği- Ergen Sürümü 50
3.2.4. Repertuar Ağı Tekniği 51
3.2.4.1. Elementlerin Belirlenmesi 52
3.2.4.2. Kişisel Yapıların Belirlenmesi 53

3.2.4.3. Her Bir Yapı Açısından Tüm Elementlerin Derecelendirilmesi 53
3.3. Araştırma Grubu 53
3.4. İşlem 55
3.5. Elementlerin Üçlü Karşılaştırılmasıyla Kişisel Yapılara Ulaşılması 56
3.6. Verilerin Analizi 57

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Düşük Puan Alanlara Yönelik Bulgular 59
4.1.1. Olgu 1 59
4.1.2. Olgu 2 63
4.1.3. Olgu 3 67
4.1.4. Olgu 4 71
4.1.5. Olgu 5 75
4.2. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Yüksek Puan Alanlar 79
4.2.1. Olgu 6 79
4.2.2. Olgu 7 83
4.2.3. Olgu 8 87
4.2.4. Olgu 9 91
4.2.5. Olgu 10 94
4.3. Olgu Düzeyinde Elde Edilmiş Bulguların Genel Değerlendirilmesi 99
4.3.1. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Düşük Puan Alanlar 99
4.3.2. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Yüksek Puan Alanlar 104

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Baba ile İlişkiyi Temsil Eden Elementlere Yönelik Bulguların Tartışılması 110
5.2. Boşanma Durumunu Temsil Eden Elementlere Yönelik Bulguların Tartışılması. 112
5.3. İdeal İlişkiyi Temsil Eden Elementlere Yönelik Bulguların Tartışılması 114

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar 117
6.2. Öneriler 118
6.2.1. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler 118
6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler 119

KAYNAKÇA ……...121
EKLER ……137

KISALTMALAR

AGBİ: Annene Göre Babanla İlişkin

BGBA: Babana Göre Annenle İlişkin

BÖBİ: Boşanmadan Önce Babanla İlişkin

BSBİ: Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin

BSİ: Babanın Seninle İlişkisi

BVBAİ: Baban ve Annen Arasındaki İlişki

İİ: İdeal Baba-Oğul/Kız ilişkisi

SBİ: Senin Babanla İlişkisi

TEİB: Tanıdığım En İyi Baba

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler ve Ölçek Puanları 54
Tablo 2. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler 54
Tablo 3. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 1) 60
Tablo 4. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 1) 61
Tablo 5. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 2) 63
Tablo 6. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 2) 64
Tablo 7. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 3) 68
Tablo 8. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 3) 69
Tablo 9. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 4) 72
Tablo 10. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 4) 73
Tablo 11. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 5) . 76
Tablo 12. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 5) 77
Tablo 13. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 6) . 80
Tablo 14. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 6) 81
Tablo 15. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 7) . 84
Tablo 16. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 7) 85
Tablo 17. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 8) . 88
Tablo 18. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 8) 89
Tablo 19. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 9) . 92
Tablo 20. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 9) 93
Tablo 21. Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 10) 96
Tablo 22. Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 10) 97
Tablo 23. Babanın Seninle İlişkisi ile Senin Babanla İlişkin Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 100
Tablo 24. Tanıdığım En İyi Baba ile İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 101
Tablo 25. Boşanma Elementleri ve İdeal İlişkiyi Temsil Eden Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı 101
Tablo 26. Boşanma Elementleri ve Baba ile İlişki Elementleri Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı 102
Tablo 27. Baba ile İlişki Elementleri ve Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 103

Tablo 28. Baba ile İlişki, Boşanma ve Hipotetik Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları 104
Tablo 29. Babanın Seninle İlişkisi ile Senin Babanla İlişkin Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 105
Tablo 30. Tanıdığım En İyi Baba ile İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 106
Tablo 31. Boşanma Elementleri ve İdeal İlişkiyi Temsil Eden Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı 107
Tablo 32. Boşanma Elementleri ve Baba ile İlişki Elementleri Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı 108
Tablo 33. Baba ile İlişki Elementleri ve Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları 109
Tablo 34. Baba ile İlişki, Boşanma ve Hipotetik Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları 110

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 1) 61
Şekil 2 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 1) 62
Şekil 3 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 2) 65
Şekil 4 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 2) 65
Şekil 5 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 3) 68
Şekil 6 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 3) 69
Şekil 7 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 4) 72
Şekil 8 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 4) 73
Şekil 9 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 5) 76
Şekil 10 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 5) 77
Şekil 11 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 6) 80
Şekil 12 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 6) 82
Şekil 13 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 7) 84
Şekil 14 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 7) 85
Şekil 15 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 8) 88
Şekil 16 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 8)……..……..89
Şekil 17 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 9) 92
Şekil 18 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 9) 93
Şekil 19 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 10) 96
Şekil 20 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 10)……..…….97

EKLER LİSTESİ

Sayfa

Ek 1: Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzin Belgesi 138
Ek 2: Katılımcıların Kişisel Yapılar Tablosu 138

BÖLÜM I

GİRİŞ

"Evlatlar babalarını hep hatırlamak istedikleri gibi hatırlarlar."
Babam ve Oğlum (Çağan Irmak, 2005)

Bu bölüm araştırmanın problem durumunu, araştırmanın amacını, sınanacak denenceleri, araştırmanın önemini ve gerekçesini, araştırmanın sayıltılarını, sınırlılıklarını ve ilgili kavramların tanımlarını içermektedir.

1.1. Problem

Baba–evlat ilişkisi, bireyin yaşam öyküsünde yalnızca yaşanmış etkileşimlerin bir toplamı olarak değil, bu etkileşimlere zaman içinde yüklenen anlamlar doğrultusunda şekillenen bir ilişki alanı olarak ele alınabilir. Özellikle çocukluk ve ön ergenlik dönemlerinde baba figürü, aile içi deneyimlerin şekillenmesinde belirleyici bir rol üstlenmekte; bu figüre ilişkin algılar bireyin gelişimsel özellikleri, duygusal gereksinimleri ve yaşantılarıyla birlikte dönüşebilmektedir. Bu durum, baba–evlat ilişkisini anlamaya yönelik değerlendirmelerin yalnızca ilişkinin gözlenebilir yönleriyle sınırlı kalmamasını; bireyin bu ilişkiye atfettiği anlamların ve bu anlamların zaman içindeki değişiminin de dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, baba–çocuk ilişkisinin ortaya çıktığı ve anlam kazandığı temel sosyal yapı olan ailenin yapısal ve işlevsel özelliklerinin ele alınması önem kazanmaktadır

Aile, kadın ve erkek arasındaki yasal ve geleneksel kurallara uygun olarak oluşturulan psikososyal ve biyolojik bir birliktir (Özgüven, 2001). Toplumun en küçük birimi olan aile, kültürümüzde büyük bir öneme sahiptir.

Aile, insanların toplum içindeki yaşamını, tarihini ve kültürel bağlamdaki ilişkilerini şekillendiren bir alan olarak sürekli gözlemlenir ve sınırları belirlenir (Pehlivan, 2017). Her toplumun en temel hedeflerinden biri hem ruhsal hem de bedensel açıdan sağlıklı nesiller yetiştirmektir. Çocuk ve ergenlerin gelişiminde ilk ve en yoğun ilişkilerin yaşandığı yer olarak aile, bu hedefin gerçekleşmesinde kritik bir role sahiptir (Cerit, 2007). Aile üyelerinin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılaması, aile içi uyumu ve dolayısıyla toplumsal dengeyi sağlar. Aile içi ilişkilerde yaşanan bozulmalar ise toplumun

geneline olumsuz yansır (Şentürk, 2006). Toplum ise farklı aile yapılarını bir araya getiren karmaşık bir yapıdır. Bu aileler özerk olarak tanımlanabilir ve her biri bir sonrakinin temelini oluşturur. Böylece aile yapıları, gelecekte kurulacak aileler hakkında da bilgi verir.

Bireyin bilişsel, duygusal, bedensel ve sosyal gelişimi, doğum öncesinden başlayarak yaşam boyu aileden etkilenir (Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021). Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ebeveynlerin çocuklarına karşı sergilediği tutumlar, çocuğun gelişiminde belirleyici bir rol oynar (Şahin, 2007). Ergenlik dönemi, bireylerin yaşadığı en zorlayıcı dönemlerden biridir ve birçok fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişimi beraberinde getirir (Aydın, 2015). Bu nedenle farklı disiplinlerden bilim insanları ergenliği açıklamaya çalışmış ve literatürde farklı tanımlar ortaya koymuştur (Collier-Harris ve Goldman, 2017; Crockett, Deardorff, Johnson, Irwin ve Petersen, 2019; Rogol, Roemmich ve Clark, 2002).

Ergenlik kelimesi, Batı literatüründeki "adolescent" teriminin karşılığı olarak kullanılmış olup, Latince "büyümek" veya "olgunlaşmak" anlamına gelen "adolescere" fiilinden türemiştir (Yavuzer, 1993). Stanley Hall (1904), ergenlik ile ilgili ilk bilimsel çalışmaları yapmış ve bu dönemi, Darwin'in evrim teorisinden etkilenerek "yeniden doğuş" olarak tanımlamıştır. Ona göre ergenlik, bireyin uygarlaşma sürecinde yaşadığı fırtınalı ve stresli bir dönemdir (Hall, 1904; akt. Ekşi, 1990). Benzer şekilde, Erikson (1984) da insan gelişimini dönemler halinde ele almış ve her dönemde çözülmesi gereken görevler olduğunu belirtmiştir. Ergenliğin sağlıklı atlatılması, yetişkinliğe başarılı bir geçişin anahtarıdır.

Ergenlik dönemi Arnett (2000)'a göre üç evreye ayırmıştır: 10-13 yaş arasını kapsayan erken ergenlik, 14-17 yaş arası orta ergenlik ve 18-22 yaş arası ileri ergenlik. 10-15 yaş arasındaki "ön ergenlik" veya "erinlik" dönemi, ergenliğin başlangıcı olarak kabul edilir (Yavuzer, 1993). Bu dönemde çocukluk özellikleri kaybolmaya başlar ve yeni davranışlar gözlemlenir (Yöndem ve Güler, 2007). Sosyallik, bağımsız hareket etme isteği ve hedef belirleme gibi özellikler artarken, çocuksu yönlerden tam anlamıyla vazgeçilememiştir (Güler, 2013). 10-11 yaşlarından itibaren, ebeveynlerin yerini hemcins akranlar almaya başlar (Loose, Graaf ve Zarbock, 2018). Ancak, ebeveyn-çocuk ilişkisi bu süreçte de önemini korumaktadır. Robin ve Foster'a (1989) göre, ergen ile ebeveyn arasındaki ilişki, bu dönemin nasıl geçirileceğini belirleyen en önemli faktörlerden biridir.

Ergenlerin aile içi ilişkileri, gelişim süreçlerini büyük ölçüde etkiler (Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021). Olumlu aile ilişkileri, ergenin akademik başarısını (Park ve Kim, 2006), öznel iyi oluşunu (Rask, Åstedt-Kurki, Paavilainen ve Laippala, 2003) ve benlik saygısını artırır (Jacobvitz ve Bush, 1996). Öte yandan, olumsuz aile ilişkileri ergenlerin riskli davranışlar geliştirmesine neden olabilir (Savi-Çakar ve Uzun, 2021). Örneğin, saldırgan davranışlar (Carlson, 2006), suça eğilim (Kroese, 2020), sosyal ilişki problemleri (Kim, Conger, Lorenz ve Elder, 2001), internet bağımlılığı (Sun ve Wilkinson, 2020), alkol ve madde bağımlılığı (Bratek, Beil, Banach, Jarzabek ve Krysta, 2013) gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Ayrıca, olumsuz aile ilişkileri depresyon ve kaygıyı artırabilir (Peng, Qiu, Ji, Hu, Dong, Song, Huang ve Chen, 2021).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları, çocuğun gelişiminde kritik bir faktördür. Ancak, ebeveynler arasındaki çatışmalar da çocuk üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Boşanma, ölüm veya diğer sebeplerle tek ebeveynli ailelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Keklik ve Yıldırım, 2012). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2014 yılında tek ebeveynli çekirdek ailelerin oranı %7,6 iken, 2023 yılında bu oran %10,3'e yükselmiştir. Bu ailelerin %8'ini anne ve çocukları, %2,3'ünü ise baba ve çocukları oluşturmaktadır (TÜİK, 2023). Özellikle baba-çocuk aile yapısında bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Babaların, çocuk gelişimi sürecinde kritik bir role sahip olduğu bilinmektedir (Lamb, 1975). Buna rağmen ebeveynlerin çocuklarıyla ve onların gelişimi üzerine ilişkisi üzerine yapılan araştırmalarda babaların geri planda kaldığı görülmüştür (Denealut, 2021; Robinson vd. 2021). Günümüzde yapılan çalışmalar, baba-çocuk etkileşiminin çocukların gelişiminde belirleyici olduğunu göstermektedir (Mercan ve Şahin, 2017). Ön ergenler, kimlik oluşturma sürecinde ebeveynlerini model alır (Crocetti, 2017). Babalar ise çocuklarına cinsiyet rolleri, değerler ve sosyal normlar konusunda rehberlik eder (Mercan ve Şahin, 2017). Babayla olumlu ilişkiler, ergenin duygusal gelişimini destekler ve özgüven kazanmasına yardımcı olur (Reuven-Krispin, Lassri, Luyten ve Shahar, 2021).

Tek ebeveynli ailelerde, baba ile olan ilişkinin ön ergenin aile içi ilişkileri üzerindeki etkisi önemli bir araştırma konusudur. Bazı araştırmalar, yalnızca anne ya da yalnızca baba ile büyümenin avantaj veya dezavantajlarını tartışmaktadır (Downey, 1994; Robins ve Przybeck, 1987). Kimi araştırmalara göre anneler (Ambert, 1982; Demuth ve Brown, 2004), kimilerine göre ise babalar (Amato, 2000; McLanahan ve Booth, 1989)

avantajlı konumdadır. Ancak bazı çalışmalar, bekâr babaların çocuklarıyla bekâr annelere kıyasla daha az iletişim kurduğunu göstermektedir (Ambert, 1982).

Bununla beraber ailedeki alt grupların birbirleri ile bir sistem olarak ilişkisini inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Schultz ve Schultz, 2002; Coşkun, 2008; Feldman ve Mahsalla, 2010). Ergen bireyler ve ebeveynleri ile ilgili araştırmalar ele alındığında bunların sadece küçük bir kısmı nitel araştırma şeklindedir. Özellikle ergen bireylerin aile bireylerine ve aileye ilişkin bilişsel temsili ile kendilerine yönelik bilişsel temsilleri arasındaki ilişkiyi ölçülebilir nitelikte inceleyen çalışmalara yeteri kadar rastlanmamıştır (Buckley, Walker, Crowe ve Caputi, 2013; Çağlayan, 2015; Tuştaş, 2017, Akkaya, 2019).

İlişkilerden ziyade ilişki temsillerinin ele alındığı çalışmalar ülkemizde de araştırma konularına girmiş olması bu çalışmayı önemli kılmış ve problemi oluşturmuştur. Problemin çözümü için katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma içerisinde Repertuar Ağı Tekniğini ve Öz Kimlik Grafiği Analizi temel teknikleri çalışmada yer edinmiştir. Bu teknikler ölçülebilir, kaydedilebilir ve muhtemel değişimleri belirleyebilmesi açısından birçok avantaj sunmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, tek ebeveynli ailelerde büyüyen ön ergenlerin, babası ile olan olumlu veya olumsuz ilişkilerinin aile içi ilişkilerine olan etkisini belirlemektir. Özellikle, çocukların zihinsel kurgularını kullanarak aile içi ilişkileri nasıl algıladıklarını ve yorumladıklarını incelemek amaçlanmaktadır. Bu genel amaçtan hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

- Babası ile ilişkisini olumsuz algılayan ön ergenler;
  - Babasının kendisi ile olan ilişkisini
  - Kendisinin babası ile olan ilişkisini
  - Boşanmadan önce babası ile olan ilişkisini
  - Boşanmadan sonra babası ile olan ilişkisini
  - Annesine göre babası ile olan ilişkisini
  - Babasına göre annesi ile olan ilişkisini
  - Annesi ve babası arasında olan ilişkiyi

- Tanıdığı en iyi babayı
- İdeal baba-oğul/kız ilişkisini bilişte hangi kişisel yapılarla temsil etmektedir?

- Babası ile ilişkisini olumlu algılayan ön ergenler;
  - Babasının kendisi ile olan ilişkisini
  - Kendisinin babası ile olan ilişkisini
  - Boşanmadan önce babası ile olan ilişkisini
  - Boşanmadan sonra babası ile olan ilişkisini
  - Annesine göre babası ile olan ilişkisini
  - Babasına göre annesi ile olan ilişkisini
  - Annesi ve babası arasında olan ilişkiyi
  - Tanıdığı en iyi babayı
  - İdeal baba-oğul/kız ilişkisini bilişte hangi kişisel yapılarla temsil etmektedir?

- Babası ile ilişkisini olumsuz algılayan ön ergenler belirlenen elementleri öz kimlik grafiğinde nasıl konumlandırmaktadırlar?
- Babası ile ilişkisini olumlu algılayan ön ergenler belirlenen elementleri öz kimlik grafiğinde nasıl konumlandırmaktadırlar?
- Babası ile ilişkisini olumsuz algılayan ön ergenler temel bileşenler analizinde hangi elementleri hangi kişisel yapılarla yakın görmektedirler?
- Babası ile ilişkisini olumlu algılayan ön ergenler temel bileşenler analizinde hangi elementleri hangi kişisel yapılarla yakın görmektedirler?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireylerin gelişimi, doğdukları çevre ve çevrelerindeki kişilerle kurdukları ilişkilerden önemli ölçüde etkilenir. Olumlu çevre koşulları, bireylerin gelişimine katkı sağlarken, olumsuz koşullar bu gelişimi engelleyebilir. Bireyin dünyayı ve kendisini algılama biçimi, en çok yakın çevresiyle kurduğu ilişkiler tarafından şekillendirilir (Sezer, 2010). Ergenlik dönemi, gençlerin yetişkinlik için hazırlandığı önemli bir süreçtir. Bu süreçte, aile içi ilişkilerin incelenmesi büyük önem taşır. Ergenler, kendilerini keşfetme aşamasına girerken, özgürlük arzuları artar ve sosyal ilişkiler kurma isteği güçlenir. Aynı

zamanda, akademik ve mesleki kararlar almaları gereken bu dönemde, aile içindeki etkileşimler onların geleceği için belirleyici olabilir.

Araştırmalar, ergenlik döneminin, özellikle aile içi ilişkilerin akademik başarıyı (Soner, 1995), öznel iyi (Rask, Astedt-Kurki, Paaviliainen, Laippala, 2003) ve benlik saygısını (Triana, Keliat ve Sulistiowati, 2019) etkilediğini ve riskli davranışlara eğilimde önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır (Savi-Çakar ve Uzun, 2021). Çift ebeveynli ailelerde yapılan araştırmalar, aile içindeki farklı dinamiklerin çocukların davranışlarını ve psikolojik gelişimini nasıl etkilediğini ortaya koymuştur. Ancak, yalnızca anne ya da yalnızca baba ile yetişen çocukların gelişimi üzerine yapılmış teorik ve görgül araştırmalar sınırlıdır (Hemovich ve Crano, 2009).

Tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenler üzerine yapılan çalışmalarda baba odağına nadiren rastlanmaktadır. Bu nedenle, baba-çocuk arasındaki ilişkilerinin nasıl şekillendiğini anlamak, bu çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini anlamamıza yardımcı olmayı hedeflemiştir. Bu araştırma, tek ebeveynli ailelerde büyüyen ergenlerin baba ile olan ilişkilerinin aile içindeki dinamikler üzerindeki etkisini ergen perspektifinden incelemiştir. Bu sayede, baba ile olumlu ilişkilere sahip çocukların gelişimleri ve bu ilişkilerin çocukların aile içindeki diğer ilişkilerine yansıması daha iyi anlaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçları, tek ebeveynli ailelerde yetişen ergenlerin aile içi ilişkilerinin bilişte nasıl temsil edildiğini daha derinlemesine anlamamıza olanak sağlamıştır. Ergenlik dönemi, kimlik gelişimi ve sosyal ilişkilerin şekillendiği kritik bir dönemdir. Babasıyla sağlıklı bir ilişki kuran ergenlerin, duygusal gelişimlerinde daha sağlıklı bir süreç geçirecekleri ve bu gelişimin aile içindeki diğer ilişkilerini de olumlu etkileyeceği öngörülebilir. Ayrıca, babasıyla ilişkileri olumsuz olan ergenler için duygusal destek ve rehberlik hizmetlerinin nasıl geliştirilebileceğine dair öneriler ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın bulguları, tek ebeveynli ailelerdeki ergenlerin duygusal sağlıkları için destekleyici programların ve müdahalelerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bu tür bir araştırma aynı zamanda, aile içindeki ilişkilerin çocukların gelişimindeki rolünü anlamamıza yardımcı olacak ve çocukların duygusal ihtiyaçlarına daha etkili yanıtlar verilmesine olanak tanınması ön görülmüştür. Ayrıca, Repertuar Ağı Tekniği gibi yenilikçi bir metodoloji kullanılması, çocukların aile içindeki ilişkilerini ve duygusal

dünyalarını karmaşık bir şekilde analiz etmemize olanak sağlar. Bu metodoloji, çocukların aile ilişkileri üzerindeki algılarını daha doğru ve derinlemesine incelememize yardımcı olması amaçlanmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilen bulgular ile varılan genellemeler aşağıdaki sınırlılıklar içinde geçerlidir:

- Araştırma Hatay ili Payas ilçesi içerisindeki uygulamanın yapıldığı ortaöğretim kurumları ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen bilgiler 2025-2026 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan demografik değişkenler öğrencilerin verdikleri bilgiler ile sınırlıdır.
- Araştırma bulgularının elde edilmesi, araştırmada kullanılan teknikle sınırlıdır.
- Bu teknik soyut düşünebilme kapasitesi ve sözel ifade yetenekleri kısıtlı danışanlar için uygun olmayabilir.
- Araştırma kullanılan teknik itibari ile iç geçerliliği yüksek ancak dış geçerliliği düşük bir çalışmadır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

- Öğrenciler araştırma kapsamında kendilerine verilen Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği/Ergen Sürümünü doğru ve içten, samimi yanıtlamışlardır.
- Ergenlerin ve ailelerinin repertuar tekniğini uygularken soruları içtenlikle cevaplandırdıkları varsayılacaktır.
- Bu araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla kullanılan ölçek ve teknikler, ölçülmek üzere hazırlandığı özellikleri ölçebilme yeterliliğine sahiptir.

1.6. Tanımlar

Ergenlik: Kişinin yaşantısında kendisini öncelikle biyolojik değişimle gösteren, bedensel, zihinsel, sosyal ve psikolojik açıdan önemli farklılaşmaların gerçekleştiği, kişideki hızlı ve kesintisiz bir gelişim dönemi olarak görülen erişkinliğe geçiş evresidir (Yavuzer, 2019).

Ön Ergen: 10-15 yaşları arasını kapsayan ve "ön ergenlik" veya "erinlik" olarak adlandırılan dönemin, bütüncül (biyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel) olarak ergenlik döneminin başlangıcı olduğu söylenebilir (Yavuzer, 1999).

Tek Ebeveynli Aile: Eşin ya da partnerin sürekli desteği olmaksızın bir ya da daha fazla çocuğun bakım ve yetiştirilmesinden birincil olarak sorumlu olan ebeveynin bulunduğu aile yapısıdır (American Psychological Association [APA], n.d.).

Repertuar Ağı Tekniği: Yarı yapılandırılmış bir görüşme olan repertuar ağı kişilerin belirli bir nesne, kişi veya olayla ilgili örtük bilgilerini açığa çıkaran tekniktir (Avcı ve Sanberk, 2016).

Yapı: Repertuar ağı tekniğinde kullanılan "element'' ile iki temel bileşenden biridir. Temel tanılama ve analiz birimidir (Sanberk, 2020, s. 528).

Element: Benzerlik ve farklılıklarının ortaya çıkarılması amacıyla repertuar ağına alınan ve birey açısından anlamlı olduğu düşünülen önemli nesne, durum/olay veya kişileri temsil eden rol başlıkları olarak ifade edilebilir (Vogel, 2012).

Öz Kimlik Grafiği: Elementler arasındaki uzaklığın görselleşmesine aracılık eden bir veridir (Sanberk, 2020, s. 529).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde parçalanmış aile, aile içi ilişkiler ve tek ebeveynli aile kavramlarının incelenmesi kuramsal olarak ele alınmıştır. Bu konularla ilgili olarak hem Türkiye'de hem de uluslararası alanda yapılan araştırmalara değinilmiştir.

2.1. Kuramsal Açıklamalar

2.1.1. Aile Kavramı ve Aile İçi İlişkiler

İnsanlık tarihi boyunca varlığını sürdüren "aile" kavramı, çeşitli dönemlerde yapısal ve biçimsel değişimler geçirmiş olsa da 21. yüzyılda hala önemini korumuş ve sosyolojik, biyolojik, politik ve ekonomik birçok tartışmanın merkezinde yer almıştır (Hallaç, 2014). Bu nedenle aile kavramıyla ilgili birçok farklı tanım mevcuttur. Özgüven'e (2001) göre aile, kadın ve erkek arasındaki yasal ve geleneksel kurallara uygun olarak oluşturulan psikososyal ve biyolojik bir birliktir. Başka bir tanıma göre, genellikle aynı konutta yaşayan ve evlilik veya akrabalık ilişkisi bulunan bireylerden oluşan bir grup, sosyal, kültürel, psikolojik ve maddi ihtiyaçları karşılamakla birlikte üyelerinin topluma uyumunu sağlayan ve düzenleyen toplumun temelidir (Şahbaz, 2020). Aile, biyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları karşılamak amacıyla oluşturulmuş, üyeleri arasında birçok noktada paylaşım sağlayan ve eşitlik ilkesine dayanan bir birlikteliktir. Yetişkinler için mutluluk ve birlikte kurulan en iyi ilişkilerin bulunduğu bir sığınak olabilirken, çocuklar için sosyal hayata hazırlık ve deneyim kazanma ortamıdır (Şentürk, 2006).

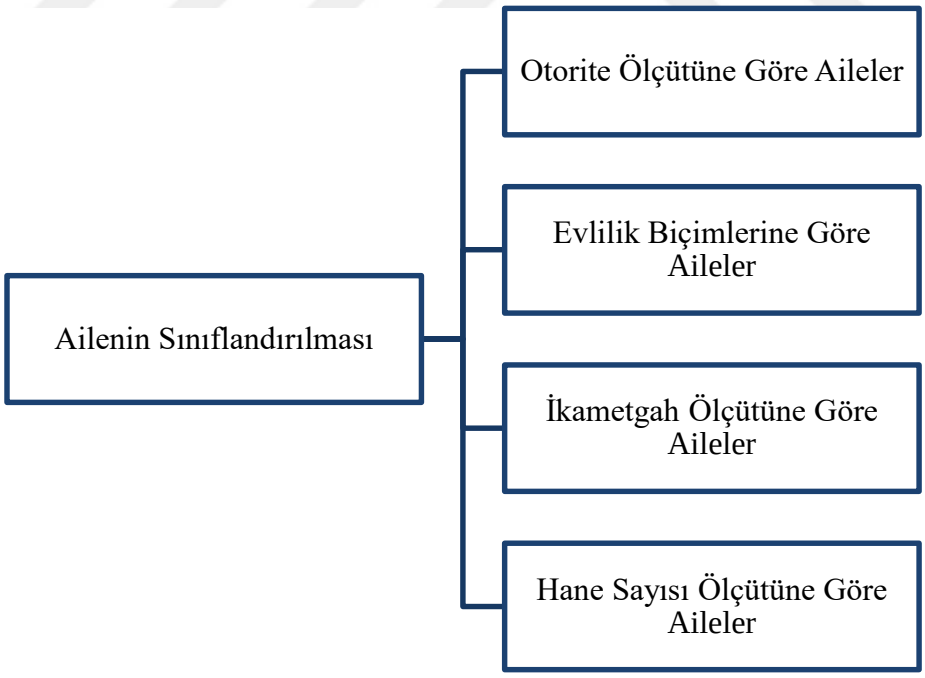
Murdock (1949), aile kavramını evrensel bir toplumsal kurum olarak ele almış ve ailenin evrenselliği üzerine odaklanmıştır. Ona göre, aile ekonomik iş birliği, ortak konut ve üreme ile karakterize edilen bir sosyal gruptur (Murdock, 1949). Bu tanımda önemli olan, ekonomik iş birliği, üreme ve konut paylaşımı gibi üç temel özelliğin bir araya gelerek aileyi oluşturan bir sosyal grup olarak vurgulanmasıdır. Lefaucheur (2005), bir topluluğun aile olarak kabul edilmesinin sadece biyolojik üremeyle sınırlı olmadığını açıklamıştır. Ona göre, ailenin toplumsal olarak kabul edilmesi için cinsiyet farklılıklarının evlilik kurumu ve aynı konutu paylaşmanın da önemli olduğunu

belirtmiştir. Giddens (2005), aileyi akrabalık ilişkilerinin ve çocuk bakımının yetişkinlere ait olduğu bir yapı olarak tanımlamaktadır. Ancak, yalnızca bu unsurların bir araya gelmesinin aile oluşturmak için yeterli olmadığını, özellikle çocukların eğitimi, korunması ve temelde sevgi, güven ve aidiyet ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini de belirtmiştir (Giddens, 2005). Aile, bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan bir yapıdan daha fazlasıdır; aynı zamanda kimliği olan ve var olmalarını sağlayan yaşayan bir birlikteliktir. Aile üyeleri arasındaki etkileşim ve birbirini etkileme durumu, aileyi bir kurum haline getirir. Ailedeki bireylerin işlevlerini yerine getirememesi diğer aile bireylerini ve hatta ailenin bütününü etkileyebilir. Özellikle ailenin temeli olan eşler ve ilişkileri sağlıklı olduğunda, çocuklar için de sağlıklı bir sosyal ortam oluşur (Çetinkaya, 2007).

Ozankaya (1991), aileyi daha kapsamlı bir bakış açısıyla ele alarak insan türünün üretildiği, topluma hazırlık sürecinin ilk ve etkili bir şekilde gerçekleştiği, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşler ve anne babalarla (ailenin yapısına bağlı olarak diğer yakınlarla da) arasında samimi, sıcak, güvenilir ilişkilerin kurulduğu bir sosyal kurum olarak tanımlamıştır. Ozankaya, aile tanımını sosyal, psikolojik, ekonomik ve duygusal unsurları da dikkate alarak geniş bir kavramsal çerçeveye yaymıştır. Aile kavramı, pek çok farklı tanımlamaya rağmen, çoğu aile teorisyeni için birlikte yaşayan ve aynı mekânı paylaşan, içinde iki veya daha fazla bireyi bulunan, duygusal bağlar kurulan, sosyal durumlar, roller ve görevlerin paylaşıldığı, sevgi ve aidiyet duygularının yaşandığı şeklinde özetlenmektedir (Allender ve Spradley, 2005). Wamboldt ve Reiss'e (1991) göre aile tanımları genellikle üç farklı yaklaşım altında incelenebilir. İlk olarak, yapısal tanımlamalar aileyi üyeler arasındaki kan bağına veya yasal bir bağa dayandıran tanımlamaları içerir. İkinci olarak, işlevsel tanımlamalar ailenin ekonomik destek, çocuk bakımı ve duygusal desteği gibi işlevlerini vurgular ve bir ya da daha fazla bireyden oluşan bir yapıyı ifade eder. Üçüncü olarak, ilişkisel tanımlamalar ise aile üyelerinin belirli görevleri etkileşim çerçevesinde yerine getirmesiyle aileyi tanımlar. Bu tanımlardan hareketle aile bireyler arasındaki yakın ilişkilerin ve bağların oluşturduğu, genellikle biyolojik veya yasal bağlarla birbirine bağlı olan bireylerden oluşan gruplar olarak tanımlanır. Aile içindeki ilişkiler, sevgi, bakım, destek, sorumluluk ve toplumsal değerlerin aktarımı gibi fonksiyonları yerine getirir. Kültürel ve toplumsal normlara göre farklılık gösterse de aile genellikle bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayan ve duygusal bağlarını güçlendiren önemli bir sosyal yapı olarak kabul edilir (Thomas, Liu ve Umberson, 2017).

2.1.1.1. Ailenin Sınıflandırılması

Aile, önemli bir toplumsal kurum olarak kabul edilir ve diğer toplumsal kurumlar gibi toplumdaki yapısal değişimlerden etkilenir. Bu etkilenme, ailenin yapısının farklılaşmasına ve farklı gelişme düzeylerine sahip toplumlarda çeşitli aile yapılarının ortaya çıkmasına neden olur (Kongar, 1972). Ailenin sınıflandırılması, konuya ve bakış açısına bağlı olarak değişmektedir. Literatürde ailenin birçok farklı şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir. Özellikle farklı aile yapıları söz konusu olduğunda, öncü araştırmacılardan biri olan Murdock'un (1949) yüzlerce farklı aile tipini tespit ettiği çalışmasından günümüze kadar, yaşanan toplumsal değişimlerle birlikte literatürde farklı aile yapılarının tanımlanmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. Günümüzde aile tipleri bölgesel farklılıklara, sosyal sınıflara ve toplumun alt gruplarına göre çeşitlilik göstermektedir (Meriç Yazan, 1991). Ancak bu çalışma kapsamında, tüm aile tiplerini ele almanın zorluğu göz önünde bulundurularak, genel anlamda ailenin sınıflandırılması konusundaki yaklaşımlara odaklanılmıştır.

Otorite Ölçütüne Göre Aileler: Ailenin otorite ölçütüne göre sınıflandırılması, ailede otoritenin anne veya baba tarafından hangisinde toplandığına dayanan bir sınıflamadır. Ailenin sınıflandırılmasında, "otorite" yanı sıra ikametgâh, akrabalık ve

mülkiyet ilişkileri gibi değişkenler de birlikte ele alınmaktadır (Gökçe 1991). Ailede otoriteyi belirleyen dört temel ilke, ailenin ikametgahı, çocukların soybağı, ailenin sahip olduğu mülkiyet ve ayrılma durumunda evde kalacakların belirlenmesidir (Gökçen, 2016). Aileleri otorite ölçütüne göre sıralamak için genellikle iki temel aile tipi ortaya çıkar. Baba ailesi olarak da bilinen Roma ailesinde, mutlak otoriteye sahip olan kişi baba yani erkektir (Yıldırım, 2011). Bu aile tipinde, ailenin yapısal olarak şekillenmesinde baba figürü önemli bir role sahiptir. Baba ailesi olarak adlandırılan bu yapı, "baba ailesi", "bölünmez asaba" ve "ataerkil aile" olmak üzere üç farklı şekilde görülebilir. Ana ailesi ise ilkel toplumlarda avcılık ve toplayıcılıktan tarıma dayalı bir ekonomiye geçildiğinde ortaya çıkan bir aile türüdür (Aslantürk, 2017). Totem dininin etkileriyle şekillenen bu aile yapısında, babanın tanınmamasının nedeni dini etkilerle ilişkilendirilmektedir. Ana ailesinde, akrabalık açısından anne figürü önemlidir ancak otorite genellikle annenin erkek kardeşinde toplanır (Gökçe, 1991). Bu modeller, ailelerdeki otorite dinamiklerini tanımlamak için kullanılır ve aile içindeki güç ilişkilerinin, karar alma süreçlerinin ve çocuk yetiştirme pratiklerinin anlaşılmasına yardımcı olur.

Evlilik Biçimlerine Göre Aileler: Evlilik biçimlerine göre ailelerin çeşitliliği kültürel, sosyal ve yasal faktörlere bağlı olarak değişir. Farklı toplumlarda ve kültürlerde evlilik ve aile yapısıyla ilgili normlar ve değerler farklılık gösterebilir. Evlilik biçimlerine göre aileler çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Monogamik aile, en yaygın olarak görülen evlilik biçimidir. Bu tür ailede bir erkek ve bir kadın yasal olarak ve toplumsal olarak evlenir ve birbirlerine sadık kalır. Monogamik ailelerde genellikle birlikte yaşayan ebeveynler ve çocuklar bulunur (Al-Krenawi, Graham ve Slonim-Nevo, 2002). Poligamik aile, bir erkeğin birden fazla kadınla evli olduğu veya bir kadının birden fazla erkekle evli olduğu aile biçimidir. Poligami, farklı kültürlerde farklı şekillerde uygulanabilir. Örneğin, bir erkeğin birden fazla eşe sahip olduğu poligini veya bir kadının birden fazla eşe sahip olduğu poliandri gibi varyasyonlar bulunabilir (Ault ve Van Gilder, 2016). Poligamik evlilikler sonucunda ortaya çıkan aileler, bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi durumunda oluşan polijinik aileler veya bir kadının birden fazla erkekle evlenmesi durumunda ortaya çıkan poliandirik aileleri kapsar. İlkel toplumlarda, yağma sonucunda kabile veya aşirete katılan kadınların sayısının artması nedeniyle polijinik ailelere sıkça rastlanmaktadır (Aslantürk, 2017).

İkametgâh Ölçütüne Göre Aileler: Bu tür aile yapıları bireylerin aynı ev veya yerleşim biriminde birlikte yaşamasına dayalı olarak sınıflandırılabilir. Patrilokal

ailelerde, evli çiftler genellikle kocanın ailesinin yanında veya yakınında yaşarlar. Bu durumda, gelin eşiyle birlikte kocanın ailesinin evine yerleşir. Patrilokal aile tipi genellikle baskın olan erkek egemenliği kültürlerinde ve topluluklarda görülür. Bu tip aile yapısında, gelin genellikle kocasının ailesinin kültürel ve sosyal normlarına uyum sağlamak zorundadır (Gruijters ve Ermisch, 2019). Matrilokal ailelerde ise evli çiftler genellikle gelinin ailesinin yanında veya yakınında yaşarlar. Bu durumda, damat eşiyle birlikte gelinin ailesinin evine yerleşir. Matrilokal aile tipi genellikle bazı yerli Amerikan kabilelerinde ve diğer topluluklarda görülür. Bu tip aile yapısında, damat genellikle gelinin ailesinin kültürel ve sosyal normlarına uyum sağlamak zorundadır (Blanchy, 2019). Son olarak neolokal ailelerde ise evli çiftler, ayrı bir konut veya evde yaşamaya başlarlar. Bu durumda, çiftler genellikle bağımsız bir yaşam sürerler ve kendi evlerini kurarlar. Neolokal aile tipi, modern toplumlarda ve bireysel özgürlük ve bağımsızlık vurgusu olan kültürlerde daha yaygın olarak görülebilir (Gruijters ve Ermisch, 2019). Patrilokal ve matrilokal sistemlerde aile bağları genellikle geniş aile üyeleriyle daha sıkı bir şekilde bağlantılıdırken, neolokal sistemde bireyler daha fazla bağımsızlık ve özgürlük kazanır (Gruijters ve Ermisch, 2019).

Hane Sayısı Ölçütüne Göre Aileler: Bu sınıflandırma, aynı evde yaşayan bireylerin sayısına bağlı olarak yapılmaktadır. Çekirdek aile, genellikle anne, baba ve doğrudan biyolojik veya evlat edinilmiş çocuklardan oluşan temel bir aile birimidir. Bu aile tipinde, ebeveynler ve çocuklar genellikle aynı evde yaşarlar ve birlikte vakit geçirirler. Çekirdek aile, modern toplumlarda en yaygın görülen aile yapısıdır. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiler, doğrudan aile üyeleri arasında odaklanır ve genellikle daha küçük ve özeldir (Sear, 2006). Geniş aile ise çekirdek aileye ek olarak genellikle diğer aile üyelerini (örneğin, büyükanne, büyükbaba, amca, teyze, kuzenler) içeren daha büyük bir aile birimidir. Geniş ailede aile üyeleri genellikle bir arada yaşar veya bir araya gelirler. Bu tip ailelerde dayanışma ve birlik duygusu genellikle daha güçlüdür. Geniş aile yapısı, farklı kültürlerde ve toplumlarda farklılık gösterebilir. Bazı toplumlarda, geniş ailelerin bir arada yaşaması ekonomik, sosyal veya kültürel dayanışmayı artırabilirken, diğer toplumlarda bu tip aile yapısı daha az yaygın olabilir (Kasapoğlu ve Karkıner, 2011).

2.1.1.2. Ailenin Önemi ve İşlevi

Aile, toplumsal organizasyonun ve kurumsallaşmanın temel bir parçası ve çekirdeğidir. İnsanlık tarihi boyunca birçok toplumsal kurum gibi aile de önemli değişimler geçirmiş ve farklı biçimlerde evrim geçirmiştir, ancak hiçbir toplumda yerini, önemini ve değerini kaybetmemiştir (Kır, 2006). Ailenin işlevleri, aile üyeleri tarafından ailenin ve üyelerinin bireysel gereksinimlerini karşılayan ve sürdüren aktiviteler ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Stuart ve Laraia, 2011). Bu bağlamda her aile yapısı, işlevi ve ihtiyaçlarıyla farklı bir kimliğe sahiptir ve toplumun bireylerini şekillendirir, destekler ve toplumsal kurumlardan daha fazlasını temsil eder (Doğan, 2017).

Aile, insanların en temel sosyal birimi olarak kabul edilir ve kültürler arası farklılıklara rağmen evrensel bir öneme sahiptir. Ailenin ekonomik, eğitim, sosyalleştirme, psikolojik ve biyolojik birçok fonksiyonu vardır (Şentürk, 2006). Aile kavramı sadece doğurganlık ve neslin devam ettirilmesi işlevleriyle sınırlı değildir. Ayrıca çocuğun sosyalleşme sürecinde ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli role sahiptir (Biçer, 2009). Nirun'a göre, ailenin işlevlerini bireysel, kişisel ve insani ihtiyaçlar açısından üçlü bir bakış açısıyla açıklamak mümkündür. Ona göre, aile, beslenme, barınma, korunma, sağlıklı yaşam gibi bireysel ihtiyaçları; eğitme, yetiştirme ve haklara sahip kılma gibi kişisel ihtiyaçları; manevi duygu ve düşüncelerle donatma gibi insani ihtiyaçları karşılayan sosyal ve ekonomik bir kurumdur (Nirun, 1994).

Aile kavramı, genellikle birlikte yaşayan bireylerden oluşan bir grup olarak tanımlanır. Bu grup, biyolojik bağlar, evlat edinme ya da evlilik gibi çeşitli yollarla bir araya gelebilir. Aileler, genellikle bireylerin korunması, bakımı, eğitimi ve toplumsal değerlerin aktarımı gibi önemli işlevleri yerine getirirler. Ailenin işlevleri arasında çocukların gelişimine yönelik temel sağlama, duygusal destek, kimlik oluşumu ve toplumsal normların öğretilmesi gibi roller bulunmaktadır (Larson, Branscomb ve Wiley, 2006). Aile, çocukların temel gelişimini destekleyen ve oluşturan bir kurumdur. Çocuklar, iletişim ve sosyal becerileri aile ortamında geliştirirler. Aile içi ilişkiler ve çocuğa sunulan ortam, çocukların psikososyal büyümesine katkıda bulunur (Koyuncu Dikilitaş, 2023). Gelecekte birey olarak kendine ve diğer insanlara saygı duyma, özgüven kazanma, kişilik ve karakter geliştirme, toplumsal ve sosyal becerilerin gelişimi konusunda aile en büyük destekçidir. Çocuklar, aileden rol model alarak bu yetileri öğrenirler. Olaylara karşı duygusal tepkileri genellikle bakım verenleriyle benzerlik gösterir. En büyük rol modelleri genellikle anne ve babalarının ilişkileridir (Tektaş, 2022). Aile işlevlerinin

yerine getirilmesindeki zorluk veya başarı, diğer işlevleri de etkileyebilir. Bu işlevlerin aile üyeleri tarafından nasıl algılandığı da önemlidir. Çünkü işlevlerin algılanması, zaman içindeki siyasi, politik, sosyolojik ve ekonomik değişikliklere bağlı olarak farklılık gösterebilir ve aile üyelerinin tutumlarını ve davranışlarını etkileyebilir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011).

2.1.2. Aile İçi İlişkiler

Aile, toplum içindeki en küçük birim olarak değerlendirilir ve kültürümüzde büyük önem taşır. Toplum ise birçok farklı aile yapısının bir araya gelmesiyle oluşan karmaşık bir yapıdır. Bu aile yapıları özerk olarak tanımlanabilir. Her bir aile yapısı, bir sonraki aile yapısının temelini oluşturur ve kurulacak aileler hakkında bize bilgi sağlar. Aile, insanların toplum içindeki yaşamı, tarihi ve kültürel bağlamda birbirleriyle olan ilişkilerini ve değerlerini dikkate alarak oluşturdukları, sürekli gözlemledikleri ve sınırlarını belirledikleri bir ilişki alanıdır (Pehlivan, 2017). Her toplumun en önemli hedeflerinden biri hem ruhsal hem de bedensel olarak sağlıklı bir nesil yetiştirmektir. Bu hedefe ulaşmada, bireyin içinde büyüdüğü, ilk ve yoğun ilişkilerin yaşandığı ailenin, toplumun en küçük birimi olarak, önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Cerit, 2007).

Kişiler arası ilişkiler ve sosyal bağlar incelendiğinde, aile içi ilişkilerin en yoğun ve en uzun süren ilişkiler olduğu ifade edilebilir (Carr, 2006). Aile içi ilişkiler, bireyin ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında ve toplumda sağlıklı bireylerin yetişmesinde temel bir rol oynar (Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021). Herkes, fiziksel ve ruhsal gelişimini en iyi şekilde aile ortamında tamamlar. Yeni doğan her birey hem annesinin hem de babasının sevgi ve şefkatine ihtiyaç duyar (Tarhan, 2007). Bu ihtiyaçların karşılandığı ilişkiler aile ilişkileridir. Aile ilişkileri, bir aile içindeki bireyler arasındaki duygusal, sosyal ve pratik etkileşimleri ifade eder. Bu ilişkiler genellikle ebeveynler, çocuklar, kardeşler ve diğer aile üyeleri arasında şekillenir ve çeşitli boyutlarda olabilir. Aile ilişkileri, aile üyelerinin birbirleriyle olan bağlarını, iletişimlerini, yardımlaşma ve dayanışma düzeylerini, rollerini ve sorumluluklarını içerir (Grotevant ve Cooper, 2013).

Aile üyeleri, yaşamın her aşamasında önemli yollarla birbirine bağlıdır ve bu ilişkiler, bireyler için yaşamları boyunca önemli bir sosyal bağlantı ve sosyal etki kaynağıdır (Umberson, Crosnoe ve Reczek, 2010). Önemli kanıtlar sürekli olarak sosyal ilişkilerin yaşam boyunca refahı derinden etkileyebileceğini göstermektedir (Umberson

ve Montez, 2010). Aile bağlantıları da daha büyük bir anlam ve amaç duygusunun yanı sıra refaha fayda sağlayan sosyal ve somut kaynaklar da sağlayabilir (Hartwell ve Benson, 2007). Bu bağlamda iyisiyle kötüsüyle aile ilişkileri bireyin yaşam boyu refahını şekillendirmede merkezi bir rol oynar (Merz, Consedine, Schulze ve Schuengel, 2009). Sosyal destek (örneğin sevgi, tavsiye ve bakım sağlamak) ve gerginlik (örneğin tartışmalar, eleştirel olmak, çok fazla talepte bulunmak) dahil olmak üzere aile ilişkilerinin kalitesi, psikososyal, davranışsal ve fizyolojik yollardan refahı etkileyebilir (Thomas, Liu, Umberson, 2017). Aile üyelerinden destek alan kişiler daha büyük bir öz değer duygusu hissedebilirler ve bu artan öz saygı, iyimserliği, olumlu duygulanımı ve daha iyi zihinsel sağlığı teşvik eden psikolojik bir kaynak olabilir (Symister ve Friend, 2003). Aile üyeleri ayrıca birbirlerinin davranışlarını düzenleyebilir (yani sosyal kontrol) ve daha sağlıklı davranmaları ve sağlık hizmetlerinden daha etkili yararlanmaları için bilgi ve teşvik sağlayabilirler (Cohen, 2004).

Ailedeki ilişkilerin bozulması ise toplumun geneline olumsuzluk olarak yansır (Şentürk, 2006). Ancak ilişkilerin bozulması nedeniyle ortaya çıkan stres sağlığı tehlikeye atan davranışlara da yol açabilir (Ng ve Jeffery, 2003). Olumsuz aile ilişkilerinin getirdiği stres, bağışıklık fonksiyonunu bozan, kardiyovasküler sistemi etkileyen ve depresyon riskini artıran fizyolojik süreçlerle sonuçlanabilir (Graham, Christian ve Kiecolt-Glaser, 2006), olumlu ilişkiler ise daha düşük allostatik yük ile ilişkilidir (Seeman, Singer, Ryff, Love ve Levy-Storms, 2002). Bu bulgulara göre aile ilişkilerinin niteliği sağlıklı aile dinamiklerinin oluşmasında ve sürdürülmesinde önemli yer tuttuğu söylenebilir. Öte yandan, aile içi çatışmalar, istismar veya ihmaller gibi unsurlar sağlıksız aile ilişkilerine neden olabilir ve bu da bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal sağlığını olumsuz etkileyebilir.

2.1.2.1. Sağlıklı Aile

Aileler genellikle bireylerin gelişimini olumlu yönde etkileyen bir kurum olarak düşünülse de bazı aileler her zaman aile üyeleri üzerinde olumlu etkiler bırakmayabilir. Bu nedenle, literatürde aile ilişkileri sağlıklı (işlevsel) ve sağlıksız (işlevsel olmayan) aileler olarak kategorize edilebilmektedir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013). Sağlıklı aile ilişkileri, aile üyeleri arasında sevgi, saygı, iletişim ve dayanışmanın ön planda olduğu bir ortamı ifade eder. Bu tür ailelerde, aile üyeleri birbirlerine karşı duyarlılık gösterir ve birlikte olumlu bir ilişki kurarlar. Sevgi ve saygı, aile üyelerinin

birbirlerine değer vermesini sağlar; bu da güven duygusunun oluşmasına ve ilişkilerin sağlam temeller üzerine kurulmasına yardımcı olur (Clarke, Sheridan ve Woods, 2010). Sağlıklı bir ailenin genel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Gladding, 2012).

- Aile üyelerine ve aileye bağlılık,
- Karşılıklı değer verme ve samimiyet,
- Birlikte zaman geçirmeye hevesli olma,
- İşlevsel iletişim ağları,
- Kriz anlarına birlikte uyum sağlayabilme,
- Aile üyelerini cesaretlendirme ve destekleme
- Açık ve net roller

Sağlıklı bir ailede, bireyler üzerlerine aldıkları sorumlulukları kendiliğinden yerine getirirler. Aile üyeleri arasında olumlu ve destekleyici bir ilişki vardır. Bağımsız olmalarına rağmen, aile üyeleri birbirlerine zorlanmadan yardım etmeye isteklidir. Sağlıklı aile yapısında, tüm aile üyeleri pozitif yönde sürekli gelişim gösterir. Aile, her bir üyesini değerli bulur ve bireylerin benlik değerini olumlu yönde destekler. Aile, toplumdan bağımsız değildir ne toplumdan kopar ne de tamamen toplumun etkisi altında kalır. Dolayısıyla sağlıklı aile, toplumla olan ilişkisini dengelemeyi başarır. Özetle, sağlıklı aile, bireyin hem psikolojik hem de sosyal olarak olgunlaşmasını sağlayan temel bir sosyal yapı oluşturur (Cüceloğlu, 2000). Bu tür aile yapısında yaşayan bireylerin özsaygısı gelişmiştir ve iletişimleri doğrudan, dürüst ve detaylıdır. Sağlıklı ailelerde kurallar açık ve net bir şekilde belirlenmiş ve sınırlar çizilmiştir. Aile üyeleri sosyal hayata açık ve içe kapanık değillerdir. Her üye geleceği umutla ve sevinçle karşılar, korku ve kaygıya teslim olmazlar. Bu ailenin en belirgin özelliği, tutarsız bir davranış örüntüsüne sahip olmamalarıdır. Sağlıklı aileler, tutarlı ve dengeli ilişkiler geliştirirler. Her aile bireyi, diğerinin mutluluğu için sorumluluk alır ve birlikte zaman geçirmekten keyif alır (Erürker, 2007). Sağlıklı ailede, üyeler birbirlerine doğrudan mesajlar verirler. Görüşlerini dolaylı yollara başvurmadan açıkça ifade ederler. Aile içinde herkes dinlenir ve değer görür. Roller açıkça belirlenmiştir ve ihtiyaç durumunda değişikliklere açıktır. Bu rol değişiklikleri aile üyeleri tarafından kabul edildiği için, yeni roller üstlenme sürecinde sorun yaşanmaz (Nazlı, 2001). Bu şekilde, sağlıklı aile ilişkileri aile üyelerinin

mutluluğunu ve refahını desteklerken, toplumsal bağları güçlendirir ve sağlıklı bir toplumun temelini oluşturur.

2.1.2.2. Sağlıksız Aile

Aile işlevlerini yeterince yerine getiremeyen aileler, sağlıksız olarak nitelendirilebilir. Bu tür ailelerde, çocuğun kendi benliğini geliştirmesi engellenir. Otoriteyi elinde tutan birey, diğer aile üyelerinin bağımsızlığına karşıdır ve itaatsizlik cezalandırılır. Çocuklar genellikle kabul görmek ve onaylanmak isterler; bu nedenle aile ortamı, bireyin kendi benliğini keşfetmesine izin verirse, sağlıklı bir şekilde olgunlaşabilirler (Cüceloğlu, 2000). Sağlıksız aile, aile üyeleri arasında sağlığı ve refahı olumsuz yönde etkileyen sorunlu ilişkilerin bulunduğu bir aile yapısını ifade eder. Bu tür ailelerde genellikle duygusal, iletişimsel ve davranışsal sorunlar ön plandadır. Duygusal sorunlar, aile üyeleri arasında yeterli destek ve anlayışın eksik olduğunu gösterir. Aile bireyleri duygusal ihtiyaçlarına karşılık bulamazlar ve duygusal istismar veya ihmal gibi sorunlar yaşanabilir (Clarke, Sheridan ve Woods, 2010).

Sağlıksız ailelerin temel özellikleri arasında iletişim eksikliği, üyeler arasındaki ilişkilerin kopuk olması ve sıkı kurallara bağlılık yer almaktadır. Ayrıca, belirli roller bireylere zorla atfedilmiş olabilir (Bulut, 1990). İletişim sorunları, sağlıksız ailelerin temel bir özelliğidir. Aile üyeleri arasında açık ve sağlıklı iletişim kurulamaz, çatışmalar sürekli olarak çözümsüz kalabilir veya yanlış anlamalar sıkça yaşanabilir. Bu durumda, iletişim eksikliği aile üyeleri arasında kopukluklara ve uzaklaşmaya neden olabilir. Sağlıksız ailelerde fiziksel, duygusal veya cinsel kötü muamele ve istismar da sıkça görülür. Aile içi şiddet, kontrolcü davranışlar veya manipülasyon gibi sorunlar, aile üyelerinin güvenliğini ve sağlığını tehdit eder. Bu tür kötü muameleler, bireylerin psikolojik sağlığını ciddi şekilde etkiler ve kalıcı travmalara yol açabilir (Abu-Rayya ve Yang, 2012). Görüldüğü gibi sağlıksız aile ortamları, bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal sağlığını olumsuz yönde etkiler. Bu tür aile dinamiklerinin farkında olmak ve gerekli yardımı almak önemlidir. Sağlıklı aile ilişkileri, bireylerin yaşam kalitesini ve mutluluğunu önemli ölçüde etkiler; bu nedenle, sağlıksız aile yapılarıyla başa çıkmak ve sağlıklı ilişkileri geliştirmek için çaba göstermek önemlidir. Sonuç olarak, sağlıklı ve sağlıksız aileler arasındaki temel farklar, iletişim kalitesi, sorumlulukların yerine getirilmesi, rollerin adaletli dağılımı ve aile üyeleri arasındaki yakınlık gibi faktörlerdir.

Sağlıklı aileleri sağlıksız olanlardan ayıran birçok özellik, sağlıklı aileleri sağlıksız ailelerden de ayırmaktadır (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013).

2.1.3. Ergenlik Tanımı ve Ön Ergenlik

Ergenlik dönemi ivmeli bedensel büyüme, zihinsel yeteneklerin gelişimi, hormonel dalgalanmalar, duygusal değişimler ve sosyal ilerlemelerin yoğun yaşandığı bir periyottur (Şahin ve Özçelik, 2016). Ergenlik kavramı, Batı literatüründeki "adolescent" kelimesine karşılık gelir ve Latince kökenli "adolescere" fiilinden türetilmiştir. Bbu fiil büyümek veya olgunlaşmak anlamına gelir. Günümüzde, ergenlik bireyde hızlı ve devamlı bir gelişim evresi olarak tanımlanabilir (Yavuzer 2013).

Ergenlik dönemi, özellikle üreme organlarının büyüyüp gelişmesi ve işlevlerine başlamasıyla tanımlanmış olsa da sadece bedensel değişimleri değil, aynı zamanda diğer yaşamsal faktörleri de içeren bir süreçtir. Bu sebeple, ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açılardan gelişme ve olgunlaşmanın birleştiği, yetişkinliğe adım atma sürecidir (Ocakçı, 2015). Ergenlik döneminde, kişi yoğun bir şekilde fiziksel ve hormonal değişimlere maruz kalırken, bu hızlı değişimlere ayak uydurmaya çalışırken aynı zamanda duygusal olarak da yeni ve farklı hislerle karşılaşırlar. Ergenlik yıllarında, bilişsel, dilbilimsel ve mantıksal değişimlerin yanı sıra sosyal ve duygusal açılardan da değişim yaşandığından, ergenin ailesi ve arkadaşlarıyla olan iletişimi de çeşitlenir (Bayhan ve Işıtan, 2010). Ergenlikle ilgilenen sosyal bilimciler, ergenlik dönemini üç farklı evreye ayırmışlardır. İlk olarak, bazı kaynaklarda 10-14 yaş aralığını kapsayan "erken ergenlik (ön ergenlik)" dönemi gelir. Ardından, 14-17 yaş arasındaki süreyi içeren "orta ergenlik" gelir. Son olarak ise, 18-22 yaş arasını içine alan "ileri ergenlik (gençlik/beliren yetişkinlik)" dönemi gelir (Arnett, 2000).

Ön ergenlik ergenlik döneminin başlangıcından önceki bir dönemi ifade eder. Bu dönem, çocukluk ile ergenlik arasındaki geçiş dönemi olarak nitelendirilebilir. Fiziksel olarak ergenlik belirtileri henüz ortaya çıkmamış olsa da, zihinsel ve duygusal olarak bazı değişimler gözlemlenebilir. Ön ergenlik dönemi genellikle 10 ile 14 yaşları arasında başlar ve ergenlik belirtilerinin ilk işaretleri görülmeye başlar. Bu dönemde çocuklar, kendilerini daha bağımsız hissetmeye başlarlar ve akran ilişkileri önem kazanır (Santrock, 2012).

2.1.4. Ergenlik Kuramları

Ergenlik terimi, farklı toplumlarda ve zamanlarda farklı kuramlarla ele alınmıştır (Yavuzer 2013). Söz konusu kuramlar aşağıda özetlenmektedir:

Granville Stanley Hall'in Kuramı

Granville Stanley Hall (1844-1924), ergenlik psikolojisinin öncüsü olarak tanınır. Özellikle ergenlik dönemini ele alan bir psikoloji kuramı, ilk kez G. Stanley Hall tarafından öne sürülmüştür. Hall, ergenlik dönemini araştırarak ve ilgili kuramını geliştirirken bilimsel yöntemleri kullanan ilk kuramcı olarak dikkat çeker. Hall'un kuramına göre, insan organizması, insanlığın tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrim süreçlerini yansıtarak gelişir. Bu yaklaşıma göre, insan, ilkel dönemlerdeki halinden modernleşmiş bugünkü insanın ulaştığı uygarlık seviyesine kadar aynı evrimleri yaşar. Dolayısıyla, Hall'a göre, insanı ilkel dönemdeki durumundan günümüzdeki modernleşmiş haline getiren de insanın kendisidir (Garrison ve Garrison, 2019). Hall'ın kuramına göre, insan gelişimi ardışık dört aşamadan oluşur. Bu aşamalar şunlardır: bebeklik (0-4 yaş arası), çocukluk (4-8 yaş arası), gençlik (8-12 yaş arası) ve ergenlik (12 yaşından itibaren fiziksel olgunluğa erişme dönemi). Hall, dördüncü aşama olan ergenlik dönemini, bireyin gelecekteki yaşamını belirleyebilen ve stresle dolu bir dönem olarak tanımlar. Bu kurama göre, ergenlik dönemi, insanın hırçın olduğu bir geçiş aşamasıdır. Bu hırçınlıklar, ergenin duygusal deneyimlerinde kendini gösterir. Heyecan, mutluluk gibi duygular zaman zaman umutsuzluk, endişe gibi duygularla da değişebilir (Cloutier 1982; Akt. Ata, 2012).

Arnold Gesell' in Kuramı

Arnold Gesell (1880-1961), gelişimin doğal bir süreç olduğunu ve ergenlik döneminin de bu sürecin bir parçası olduğunu savunur. Ona göre, ergenlik dönemi bireyin fiziksel, duygusal ve zihinsel olarak olgunlaştığı bir dönemdir.

Gessel ergenliği hayatın içindeki düzensizliklere karşı bir olgunlaşmanın süreci olarak tanımlar hatta anne babaları da bu olgunlaşma ve gelişim sürecine dahil eder. Bu kuram ergenlik gibi karmaşık bir süreci incelerken, erken ve geç olgunlaşmayı, aile, kültür ve arkadaş çevresi gibi sosyal çevreyi dikkate almaması bakımından eleştirilmiştir (Cloutier 1994).

Arnol Gesell’in çalışmalarının en çok eleştirildiği nokta ergenlerin cinsiyet farklılığını bir faktör olarak dikkate almaması olarak gösterilmektedir. Buna karşılık kuramını, tıpkı ergenler gibi ebeveynlerinde tutum ve davranışlarında çocuklarının gelişimine paralel olarak yaşadığı dönüşümlerine işaret etmesi, çağdaş kuramcılarla arasında sıklıkla kurulan bir bağdır. Bu yaklaşım, çağdaş ekolojik yaklaşımın öncüllerinden biri olarak değerlendirilmiştir (Belsky, 1981).

Sigmund Freud’un Kuramı

Freud, araştırmalarında ergenlik dönemine daha az vurgu yapmıştır, çocukluk dönemine kıyasla. Onun kuramına göre, ergenlik dönemine denk gelen ve genellikle 12 ila 18 yaş aralığını içeren zaman dilimine "genital (puberte) dönem" adı verilir (Cloutıer ve Onur, 1994). Bu döneme gençlik dönemi de denir. Fallik dönemde yaşanan cinsel dürtü kaynaklı bazı çatışmalar, en fırtınalı dönem olan genital dönemde tekrar gündeme gelebilir. Bu evrede hızlı büyüme ve fiziksel değişimler yaşayan genç, karşı cinse olan ilgisini artırır. Dolayısıyla, karşı cinsle arkadaşlık ilişkileri kurmaya ve meslek seçimi gibi yaşamın önemli sorularını sorgulamaya yoğun bir şekilde yönelir. Bu dönemdeki birey hızlıca öfkelenir ve sık sık incitici olabilir. Bu yüzden, daha anlayışlı ve saygılı olmak, sorunların çözümüne katkı sağlayabilir (Özyürek, 2000). Bu aşamada, bireyin fizyolojik olarak olgunlaşması ve bazı hormonların etkinliğinin artması, özellikle cinsel dürtülerde artış gibi çeşitli dürtülerde artışa neden olur. Bu dönemde, çocukluk dönemindeki bağımlılıktan daha bağımsız olma eğilimi, yetişkinlik dönemine doğru bir geçişin başlangıcını işaret eder. Bu değişimler gençleri sarsar ve ruhsal dengeyi bozabilir. Cinsel olarak çekici olma, sosyal uyuma, grup aktivitelerine katılma, meslek seçimi ve gelecekte bir aile kurma düşüncesi ortaya çıkar. Zamanla, çocuk daha gerçekçi davranan bir yetişkin gibi davranır. Bu dönemin ana hedefi, ebeveynlerden bağımsızlaşma ve dış dünyadaki diğer kişilerle, özellikle de karşı cinsle sağlıklı ilişkiler kurma becerisini geliştirmektir (Aral ve Baran, 2011).

Erik Erikson’un Kuramı

Erikson, Sigmund Freud'un kuramındaki kavramlardan esinlenerek sekiz evreden oluşan bir psikososyal gelişim kuramı önerdi. Erikson'un kuramı, yaşamın tüm evrelerini kapsayan ve toplumsal unsurları içeren bir yapıya sahip olduğu için diğer psikanalitik kuramlardan ayrılır (Atak, 2011). Psikososyal gelişim kuramı, Erikson'un klinik

gözlemlerine dayanır ve ergenlik dönemi bu kuramdaki evrelerden biri olan "Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası" evresine denk gelir. Bu kurama göre, her evrede birbirine zıt iki benlik özelliği bulunur ve her evre belirli bir bunalımı aşarak temel bir nitelik kazanır. Bu zıt özelliklerin olumlu yönde ne kadar geliştiği burada önemlidir. Ergenlik döneminin ana çatışması, kimlik duygusuna karşı rol karmaşası oluşturur (Cloutıer ve Onur, 1994). Bu kuramların dışında Jean Piaget, bilişsel gelişimin dört aşamalı bir süreç olduğunu ergenlik döneminin ise formal işlem aşamasına denk geldiğini savunur. Bu dönemde birey soyut düşünme yeteneklerini geliştirir ve mantıksal düşünme kapasitesi artar (Muuss, 1967). Lawrence Kohlberg, ahlaki gelişimin altı aşamalı bir süreç olduğunu ergenlik döneminin ise bireyin ahlaki düşünce yapısının geliştiği ve ahlaki değerlerinin şekillendiği bir dönem olduğunu öne sürer.

Kurt Lewin'in Kuramı

Lewin, insanın davranışlarını açıklarken mevcut tutum ve davranışların geçmişten gelen yaşam deneyimlerine göre şekillendiğini ifade eder. Birey fiziksel bir çevreye sahip olduğu gibi yine aynı şekilde psikolojik bir çevreye de sahiptir. Psikolojik çevre, bireyin dış dünyayı zihninde nasıl algıladığı ve bu algının davranışa nasıl tezahür ettiği ile ilgilidir. Dış dünyada herhangi bir durumun varlığı psikolojik çevrede yankı uyandırırsa bu durum davranışa yansır (Öner ve Gümüş, 2000, s.13). Lewin aynı zamanda birey küçükken yaşam alanı; yaş, zekâ, cinsiyet ve özel yetenekler gibi bireysel faktörler ile aile, arkadaş ve yaşanılan çevre gibi sosyal faktörler daha basit ve adaptasyonu kolay iken ergenlikle birlikte bu faktörler hızlı bir değişim ve gelişim sürecine girmekte olduğunu belirtmektedir. Bu hızlı değişimlere uyum sağlamaya çalışmak bu dönemi oldukça stresli hale getirmektedir (Azizoğlu, 1993, s.124)

Urie Bronfenbrenner'in Kuramı

Bronfenbrenner'a göre gelişim, ekolojik bakışa göre birbiriyle etkileşim hâlindeki beş katmanlı çevre içinde gerçekleşir: mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem. Mikrosistem; ergenin aile, okul, akran grupları ve yakın çevre gibi doğrudan ilişki kurduğu bağlamları kapsar ve ergen bu bağlamlarda pasif bir alıcı değil, etkin bir özne olarak süreçleri şekillendirir. Mezosistem, bu mikrosistemler arasındaki etkileşimleri ifade eder; örneğin aileyle yaşanan gerilimlerin okul ilişkilerine de yansıması bu düzeye örnektir. Ekzosistem, ergenin doğrudan içinde bulunmadığı

ancak dolaylı etkilerine maruz kaldığı sosyal ortamları ve bu ortamların yakın çevreyle kurduğu bağlantıları içerir; annenin iş yaşamındaki stresin ev içi iklime ve dolayısıyla ergenin deneyimine yansıması buna tipiktir. Makrosistem, kültürel değerler, normlar ve toplumsal sistemler gibi daha geniş çerçeveyi ifade eder. Son olarak kronosistem, yaşam boyunca gerçekleşen geçişleri, çevresel olayların zaman içindeki örüntüsünü ve sosyo-tarihsel koşulları kapsar; ebeveyn ayrılığı gibi önemli geçişler ergenin gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratabilecek kritik dönemeçlerdir (Santrock, 2012).

2.1.5. Anne-Baba-Ergen İlişkileri

Aile, bireyin yaşamında kritik bir rol ve öneme sahiptir. Ailenin bireyin bilişsel, duygusal, bedensel ve sosyal gelişimi üzerindeki etkileri, doğum öncesinden başlayarak yaşam boyunca devam eder (Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliği ve ebeveynlerin çocuklara karşı sergilediği davranış örüntüleri, çocuğun gelişiminde belirleyici bir rol oynar (Şahin, 2007). Gelişim sürecinde, bireylerin karşılaştığı en zorlayıcı dönemlerden biri olarak kabul edilen ergenlik; çeşitli fizyolojik, psikolojik ve sosyal karmaşık değişimlerin yaşandığı bir evredir (Aydın, 2015). Bu karmaşadan ötürü ergenlik, farklı disiplinden birçok bilim insanının açıklamaya gayret gösterdiği ve üzerinde çalıştığı bir kavram olmuştur (Collier-Harris ve Goldman, 2017; Crockett, Deardorff, Johnson, Irwin ve Petersen, 2019; Rogol, Roemmich ve Clark, 2002).

"Ön ergenlik" ya da "erinlik" olarak adlandırılan ve yaklaşık 10–15 yaşları kapsayan dönem, biyolojik, psikolojik, sosyal ve bilişsel boyutlarıyla ergenliğin başlangıç evresini oluşturur (Yavuzer, 1993). Ergenliğe özgü belirgin dönüşümlerin önemli bir kısmı da bu erken evrede görünür hâle gelir (Yöndem ve Güler, 2007). Bu süreçte çocukluğa ait örüntüler bütünüyle kaybolmasa da sosyallikte artış, hedef belirleme ve bunlara yönelme, beden imajına daha çok özen gösterme ve özerklik arayışı gibi yeni eğilimler dikkati çeker; aynı anda "çocuksu" davranışların büsbütün terk edilememesi tipiktir (Güler, 2013). Yaklaşık 10–11 yaşlarından itibaren güven ve aidiyetin öncelikli referansı olarak ebeveynlerin yerini giderek özellikle hemcins akranların almaya başlaması da bu dönemin karakteristik değişimlerindendir (Loose, Graaf, ve Zarbock, 2018).

Öte yandan, ergenin hem sosyal olarak hem de duygusal olarak anne ve babasından ayrışmaya meyilli olduğu bu dönem yaşamın her döneminde olduğu gibi

anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim ebeveyn ile ergen arasındaki ilişkinin niteliği, bu geçiş döneminin nasıl yönetileceğini ve sonuçlarını güçlü biçimde belirler (Robin ve Foster, 1989). Anne-baba-ergen ilişkileri, ergenlik dönemindeki çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesini ve gelişmesini destekler. Sağlıklı bir anne-baba-ergen ilişkisi; benlik saygısının güçlenmesine, duygusal dengenin korunmasına ve sağlıklı yetişkinliğe uzanan gelişimsel temellerin atılmasına katkı sunar.

Babalar ise çocuğun gelişimi ve yaşamında önemli bir rol oynayan ancak uzun bir süre alan yazında unutulan aktörlerdir (Lamb, 1975). Ancak yapılan çalışmalar, babaların çocukların hayatında önemli bir rol oynadığına dikkat çekmekte ve çocuk-baba etkileşiminin önemini vurgulamaktadır (Mercan ve Şahin, 2017). Ergen bireylerin sağlıklı bir şekilde gelişimlerini sürdürebilmeleri için, babalarla etkileşim içinde olmaları önemlidir. Çünkü babalar, çocukların yaşamında son derece önemli bir rol oynarlar (Taşkın, 2011). Önceki araştırma bulgularına göre ön ergenlik dönemindeki bireyler, kimliklerini oluşturmak için aile üyelerini model alır ve onlardan etkilenir (Crocetti, 2017). Babalar ise çocuklara cinsiyet rolleri, değerler ve sosyal normlar gibi önemli kavramları öğretme ve gösterme rolünü üstlenirler (Mercan ve Şahin, 2017). Bu nedenle, babalarla sağlıklı bir ilişki içinde olan ön ergenler, kendi benliklerini sağlamlaştırmak ve olgunlaşmak için önemli bir destek kaynağı bulurlar (Uphold, 2023). Öte yandan babalarla olan olumlu ilişkiler, gençlerin duygusal gelişimini olumlu yönde etkiler. Sağlam bir baba-çocuk bağı, ergenin duygusal ihtiyaçlarını karşılamasına ve kendine güven duymasına yardımcı olur. Bu da gençlerin kendilerini ifade etmelerini, ilişki kurmalarını ve yaşamla başa çıkmalarını kolaylaştırır (Reuven-Krispin, Lassri, Luyten ve Shahar, 2021).

Ergenlerin babalara ilişkin algıları, yalnızca babanın gözlenen davranışlarından ibaret değildir; ergenin zihninde örgütlenen bilişsel temsillerin bütünüdür ve akran ilişkileri, ruhsal uyum ve riskli davranış örüntülerini öngörebilir. Çalışmalar ergenlikte baba varlığı ve katılımının düşük davranış sorunları, olumlu sosyal işlevsellik ve okul uyumu ile ilişkili olduğunu; bu örüntünün ergenin ebeveyne dair yakınlık ve güvenlik temsilleriyle birlikte seyrettiğini göstermektedir (Cabrera, Volling, Barr, 2018). Aynı doğrultuda, ergenlerin hem anne hem baba için algılanan reddin içe-yönelim ve dışa-yönelim sorunlarıyla anlamlı biçimde ilişkili olduğunu ortaya koyulması bilişsel temsillerin öznel ama güçlü bir belirleyici olduğunu teyit etmektedir (Khaleque ve Rohner, 2012). Bilişsel temsiller, gözlenen ebeveyn davranışlarının ötesinde, ergenin

etkileşimleri nasıl yorumlayacağını, hatırlayacağını ve gelecekteki ilişkilere nasıl genelleyeceğini biçimlendirmektedir. (Feeney ve Cassidy, 2003; Shomaker, Furman, 2009)

Aile içi ilişkilerin ergen tarafından nasıl deneyimlendiği incelendiğinde, baba–ergen ilişkisinin çoğu zaman anne ile kurulan ilişki örüntülerinden bağımsız biçimde ele alınamadığı görülmektedir. Özellikle annenin, baba ile ergen arasındaki iletişim ve etkileşim süreçlerinde üstlendiği konum, bu ilişkinin niteliğini dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Lamb, 2010). Boşanmamış ailelerde annenin, baba–ergen ilişkisine yönelik tutumunun çoğunlukla ilişkiyi düzenleyici ve dengeleyici bir işlev gördüğü; buna karşılık boşanmış ailelerde bu işlevin aile içi dinamiklere ve ebeveynler arası ilişki biçimine bağlı olarak farklılaşabildiği bildirilmektedir (Hetherington & Kelly, 2002). Ebeveynler arası çatışmanın belirgin olduğu durumlarda annenin baba figürüne ilişkin tutumlarının ergenin baba algısını etkileyebildiği; buna karşın ebeveynler arası iş birliğinin sürdürülebildiği aile yapılarında baba–ergen ilişkisinin daha süreklilik gösteren bir biçimde devam edebildiği belirtilmektedir (Amato, 2000; Feinberg, 2003).

2.1.6. Tek Ebeveynli Aileler

Ebeveynlik bir süreç ve ebeveyn olma durumudur. Çocuğun gelişimi boyunca beslenmesini, korunmasını ve yönlendirilmesini içerir (Brooks, 1991). Geleneksel olarak ebeveynlik, cinsiyete bağlı ikili rolleri içermektedir. Bu rollerde anne çocuğun bakımı ve ona duygusal destek sağlamakla meşgulken, baba çocuğu korumak ve disipline etmekle meşguldür (Gežová, 2015). Daha iyi eğitime, çift gelirli ebeveynlere, daha yüksek gelire ve cinsiyet eşitliğine ulaşılmasıyla birlikte, aile paradigmasında bir değişim ve ebeveynlikte cinsiyet ayrımı gözetmeyen rollerin ortaya çıkışı yaşanmış ve tek beveynlik kavramı ortaya çıkmıştır (Fagan, Day, Lamb ve Cabrera, 2014). Tek ebeveynli aileler boşanmanın yanı sıra ölüm, tercihe bağlı ve geçici nedenlere dayalı sebeplerle çocuğun bakımı sadece anne veya sadece babanın üstlenmek zorunda kaldığı “tek ebeveynli aileleri” oluşturmaktadır. Tek ebeveynli aileler boşanma, ölüm, terk etme, evlilik dışı hamilelik, ebeveynlerden birinin hapiste olması, evlat edinme ve askeriyede eşlerden birinin uzak bir yerlere veya savaş alanına sevk edilmesi gibi kontrol edilemeyen

durumların sonucunda oluşan aileleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Keklik ve Yıldırım, 2012).

Tek ebeveynlik, bekâr bir anne veya baba olmak anlamına gelir. Bir birey tek ebeveyn olabilir çünkü boşanmış, dul veya ayrılmıştır; partnerinden ayrılmıştır veya planlanmamış bir hamilelik sonucunda çocuk sahibidir. Tek ebeveynlik ayrıca, ebeveynlik sorumluluğunu paylaşan bir yetişkin partnerin desteği olmaksızın bir veya daha fazla çocuğu tek başına büyüten bir erkek veya kadını da kapsar. Donör tohumlama veya evlat edinme gibi yollarla da bir birey tek ebeveyn olmayı seçebilir (Van Gasse ve Mortelmans, 2020).

Sanayileşme ve küreselleşmeyle birlikte tek ebeveynli ailelerin sayısında bir artışa neden olmuştur (Chavda ve Nisarga, 2023). Tek ebeveynli aile yapısı dünya çapında çocukların yüzde 14'ünün bu tür hanelerde yaşaması nedeniyle önem kazanmıştır (Karapınar Kocağ, 2023). Küresel olarak Amerika Birleşik Devletleri (%23) ve Birleşik Krallık (%21) tek ebeveynli hanelerde yaşayan çocukların en fazla olduğu ülkelerdir. Dünya çapında ortalama olarak çocukların yaklaşık %6,8'i tek ebeveynli evlerde yaşamaktadır (Chavda ve Nisarga, 2023). Cinsiyete göre tek ebeveyn istatistikleri, tek ebeveynli kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olduğunu göstermektedir (Bhatt, 2020). Dünyadaki tek ebeveynler arasında bekâr annelerin %84,3'lük büyük bir çoğunluğu, yalnız babalı hanelerin ise %15,7'yi oluşturması, çocuk yetiştirme ve ailenin ekonomik açıdan ayakta kalmasında birincil sorumluluğun kadınların olduğunu göstermektedir (Chavda ve Nisarga, 2023). Erkeklerin yeniden evlenme ve çocuklarını annelerinin veya diğer kadın akrabalarının bakımına bırakma olasılıkları daha yüksek olduğundan, bekâr babaların görülme sıklığı düşüktür. Yalnız annelerin kendi evlerini kurmaları için boşanma, eşten ayrılma, dul kalma, erkek göçü, yakın partner şiddeti, terk edilme, bağımsızlık arayışı ve/veya kadınların işini zorlaştıran sosyal normlar veya yasalar gibi birçok neden sıralanmıştır (UN Women, 2019). Türkiye açısından bakıldığında TUİK verilerine göre, Türkiye'de 2014 ile 2023 yılları arasında tek ebeveynli ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oranında belirgin bir artış yaşanmıştır. 2014 yılında bu tür ailelerin toplam hane halkı içindeki oranı %7,6 iken, 2023 yılında bu oran %10,3'e yükselmiştir. Bu oranın %8'i anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile iken %2,3'ü baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. 2014'te baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oranı %1,5 iken, 2023'te bu oran %2,3'e yükselmiştir (TUİK, 2023). Bu verilere göre baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oranında bir artış

gözlemlenmiştir. Görüldüğü gibi tek ebeveynli aileler, günümüz toplumunda giderek daha yaygın hale gelen bir yapıdır. Bu aileler, bir veya daha fazla çocuğa tek başına bakım sağlayan bir ebeveynden oluşur.

2.1.6.1. Tek Ebeveynli Aile Olma Nedenleri

Tek ebeveynli aileler, yalnızca bir nedene bağlı olarak ortaya çıkmazlar. Bu nedenle, tek ebeveynli ailenin oluşmasına sebep olan faktörlerin, ailenin yapısını ve dinamiğini etkileyen önemli unsurlar olduğuna dikkat çekilmelidir. Tek ebeveynli aile olma nedenlerine bakıldığında, boşanma veya eşlerden birinin ölümü gibi faktörlerin önemli olduğu istatistiklerle de desteklenmektedir (Aslantürk, 2017). Boşanma veya boşanmış çiftler ile çocukları üzerindeki etkilerine odaklanan birçok çalışmanın yapıldığı ve bu konuda yapılan araştırmaların sayısının yoğun olduğu görülmektedir (Özcan 2005, Meriç 2007, Akdoğan 2012, Akyol 2013, Uzun 2013). Birkaç on yıl önce, tek ebeveynli hanelerdeki artışın en yaygın nedeni boşanma iken, şimdilerde ebeveyn ayrılığı, planlanmamış hamilelik, evlat edinme veya donör tohumlama yoluyla tek ebeveyn olmak seçim gibi tek ebeveynliğin diğer nedenlerinde de bir artış görülmektedir (Ali ve Soomar, 2019; Bhat ve Patil, 2019). Buna göre boşanma ile birlikte ölüm, ayrı yaşama, evlilik dışı çocuk sahibi olma gibi diğer faktörlerin de tek ebeveynli ailenin oluşmasına yol açtığı bilinmektedir. Bu faktörler, nicelik olarak küçük yüzdelik dilimler şeklinde değerlendirilse de ileriki dönemlerde sayısal olarak artma potansiyeli taşıyabilirler. Ayrıca, bu faktörlerin tek ebeveynli ailelerin yapısını ve dinamiğini çeşitlendirdiği ve zenginleştirdiği düşünülmektedir. Bu nedenle, bu faktörlerin etkileri ve yapısal etkileri konusunun daha derinlemesine ele alınması önemlidir (Aslantürk, 2017). Bu bağlamda tek ebeveynli ailelerin oluşum nedenlerini boşanma, ölüm ve tercihle oluşan tek ebeveynli aileler ve geçici koşullar olarak dört ana kategoriye ayırmak mümkündür.

Boşanma

Tek ebeveynli aile olma nedenlerinden birisi olan boşanma, evlilik birlikteliğinin hukuki olarak sona erdirilmesidir. Evliliğin resmi olarak başlamasıyla başlayan süreç, boşanma kararıyla sona erer (Aksan 2016). Boşanan bireylerin medeni durumları boşanma sonrasında değişir. Boşanmanın resmi bir karara bağlı olması nedeniyle, bu süreçteki hukuki boyut önemlidir. Ancak boşanma sadece hukuki açıdan değil, aynı zamanda çok boyutlu nedenleri, sonuçları ve etkileriyle ele alınmalıdır. Sadece hukuki boyutuyla yaklaşmak, konunun derinliğini ve karmaşıklığını yeterince kavramamıza

engel olabilir (Aslantürk, 2017). Arıkan (1992), boşanmayı hukuki, psikolojik ve sosyal yönleri olan bir süreç olarak tanımlamaktadır. Boşanma, evlilik birliğinin tarafların karı-koca olarak bağları kalmaksızın, varsa ortak çocuklarının hakları saklı kalmak üzere yargıç kanalıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenebilmesine olanak veren hukuki bir işlem olarak nitelendirilmektedir. Birçok tek ebeveynli ailenin kökeni, ebeveynler arasındaki boşanma veya ayrılık sürecinden kaynaklanır. Ebeveynlerin ilişkilerindeki çatışmalar, uyumsuzluklar veya farklı hayat tercihleri, boşanma veya ayrılık kararını etkileyebilir. Boşanma sonrası bir ebeveyn çocuğun bakımını üstlenirken, diğer ebeveyn genellikle başka bir yerde yaşamaya veya başka bir ilişki içinde olmaya karar verebilir. Bu durumda, tek ebeveynli aile olma genellikle ebeveynler arasındaki ilişki dinamiklerinin sonucudur. Boşanmada etkili olan faktörler çeşitlilik gösterir; bu faktörler sadakatsizlikten anlaşmazlıklara kadar değişebilir (Boylu ve Öztop, 2013). Ancak, boşanma her ne sebeple olursa olsun ailenin yapısını değiştirse de, aile yaşamını tamamen sonlandırmaz (Barnes, 1999). Boşanma, sadece uyumsuz eşlerin ayrılması anlamına gelmez; aynı zamanda aile yapısının temel bir değişimiyle de ilişkilidir (Goldenberg ve Goldenberg, 2002). Boşanma sonucu oluşan tek ebeveynli ailelerin ilk üç yılı genellikle en stresli zamanlardır; bu dönemde velayeti alan ebeveynler için en büyük stres kaynağı, maddi kaynakların ve sosyal ağların yeniden yapılandırılması gerekliliğidir (Morrison, 1995).

Tercih

Bazı durumlarda, bir kişi bilinçli bir tercih yaparak tek ebeveynli bir aile kurmayı seçebilir. Bu tercih boşanma veya ölüm gibi beklenmedik durumlar yerine bilinçli bir tercihin sonucu olarak ortaya çıkar. Bu nedenle, oluşum süreci ve dinamikleri açısından boşanma veya ölüm nedeniyle oluşan tek ebeveynli ailelerden farklılık gösterirler. Bu durumda, bu aile yapısının oluşumu bir yaşam tercihinin sonucudur ve beklenmedik veya istenmeyen bir durumun sonucu olarak ortaya çıkan tek ebeveynli aile yapısından farklıdır. Bu aileler, tek ebeveynliği tercih etme veya bu durumu göze alma sonucunda oluşur (Aslantürk, 2017). Tek ebeveynlik tercihi, bilinçli olarak evlilik dışında çocuk sahibi olma, beklenmedik şekilde evlilik dışı hamile kalma ve ardından çocuğu dünyaya getirme kararı alma, ya da bekâr yetişkinlerin evlat edinmesi gibi üç farklı kategoride incelenebilir (Gladding 2012).

Tercih sonucu tek ebeveynli olma nedenlerinin en yaygın olanı, evlilik dışı çocuk sahibi olmadır. Evlilik dışında doğan çocukla birlikte yaşayan ebeveynlerin oluşturduğu

tek ebeveynli aileler, modernleşme süreciyle birlikte daha yaygın hale gelmektedir. Modernleşmenin dalgaları, sadece toplumları ve yaşam tarzlarını değil, aile yapılarını da dönüştürmektedir. Bu değişimin en belirgin göstergelerinden biri ise, evlilik dışı doğan çocuklarla oluşan tek ebeveynli ailelerin artmasıdır. Geçmişte daha az rastlanan bu durum, günümüzde oldukça yaygın bir hale gelmiştir. Evlilik kurumunun eskisi gibi saygın ve itibarlı görülmemesi, bu değişimin temel sebeplerinden biridir. Katı kurallara bağlı geleneksel evlilik anlayışından uzaklaşan bireyler, alternatif yaşam biçimlerine yönelmektedir. Gelişmiş ülkelerde yalnız yaşama ve nikahsız birliktelikler, oldukça yaygın bir şekilde benimsenmektedir. Bu durum, evlilik dışı gebeliklerin ve tek ebeveynli ailelerin sayısında artışa yol açmaktadır (Aydın ve Baran 2010). Diğer yandan göçler, çatışmalar, düşük ekonomik koşullar, zayıf aile ilişkileri, aktif cinsel arkadaşlıklar, evlenme yaşının artması gibi faktörler, gençlerin nikahsız cinsellik yaşamalarına yol açabilmektedir. Modernleşme süreci, aileye ilişkin değerleri zayıflatarak nikahsız ilişki ve evlilik dışı doğumların sayısını artırmıştır (Süleymanov, 2010). Tek ebeveynli aileler, evlilik dışında evlat edinme yoluyla da oluşabilmektedir. Ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen evlat edinme işlemleri kapsamında, 30 yaşını doldurmuş bekar bireylerin de evlat edinme hakları bulunmaktadır. Ancak, evlat edinme süreciyle ilgili istatistikler, özellikle evlilik dışı evlat edinmeye yönelik verilerin yayınlanmaması nedeniyle, bu şekilde oluşan tek ebeveynli aileler hakkında literatürde herhangi bir veri bulunmamaktadır (Aslantürk, 2017).

Ölüm

Bir bireyin biyolojik varlığının sona ermesi olarak tanımlanan ölüm, hastalık, kaza, intihar gibi olayların sonucunda ortaya çıkabilir. Ölen aile üyesi ile olan ilişki artık kesilir ve bu durum aile hayatını derinden etkiler (Doğan, 1991). Dolayısıyla, ölüm aile yaşamını önemli ölçüde etkileyen bir durumdur (Gladding, 2012). Ölüm, tek ebeveynlik için en çok kabul edilen önemli stresli yaşam olaylarından biridir. Hayatta kalanlar sadece hayatta kalmak ve kaybedilen yakın ilişkileri düzeltmekle kalmaz, aynı zamanda her iki çiftin de bir zamanlar paylaştığı sorumlulukları ve sorumlulukları yönetmeye çalışırlar (Bhat ve Patil, 2019).

Bir ebeveynin ölümü sonucu oluşan tek ebeveynli ailelerde, süreç diğerlerinden farklı bir şekilde işler. Aile üyeleri, yeni bir yaşam tarzı ve yeni bir aile yapısıyla başa çıkmak zorunda kalırken aynı zamanda ebeveynlerden birinin ölümüyle de yüzleşmek durumundadır (Aslantürk, 2017). Bu nedenle eşin ölümü, tek ebeveynli ailelerin ortaya

çıkmasının acı veren bir nedenidir. Eşini kaybeden bir ebeveyn, çocukların bakımını tek başına üstlenmek zorunda kalabilir. Bu durumda, tek ebeveynli aile olmak genellikle bir acı ve kayıp sürecinin sonucudur ve ebeveynin bu yeni rolle başa çıkmasını gerektirir. Bir ebeveynin ölümü sonucu oluşan tek ebeveynli ailelerde, ölüm aile yaşamının tamamını etkiler. Bu durumda, aile üyelerinin başlıca görevleri, hayatta kalan kişinin kendi yaşamını yeniden kurması ve aileyi yeniden yapılandırmasıdır (Boylu ve Öztop, 2013). Ölüm nedeniyle tek ebeveynli ailelerin gelişimi üç aşamada ele alınabilir. İlk aşama yas tutmadır ve zaman alır. Yas tutma sürecinde, aile üyelerinin ölmüş kişi hakkındaki duygularını açığa çıkarması önemlidir, çünkü ölüm ilişkiyi değil, yaşamı sona erdirir. Bu duygusal boşalım, ikinci aşama olan yeniden uyum sürecine geçişi sağlar. Yeniden uyum süreci, ailedeki diğer üyelerle ilgili yeni sorumlulukları öğrenmeyi veya önceki görevleri yeniden belirlemeyi ve kaybettikleri eşin yerine getirdiği rolleri paylaşmayı içerir. Bu aşama tamamlandığında, aile üçüncü ve son aşama olan yenileme ve başarı aşamasına geçebilir. Bu aşamada her aile üyesi ve ailenin bütünü, ailenin gelişimi için yeni fırsatlar aramaya odaklanabilir (Gladding 2012).

Geçici Koşullar

Bazı durumlarda, ebeveynlik görevi geçici olarak tek bir ebeveyne düşebilir. Örneğin, bir ebeveynin askerlik hizmeti veya uzun süreli bir iş seyahati nedeniyle uzakta olması, geçici tek ebeveynliğe yol açabilir. Bu tür durumlar, ebeveynin geçici olarak tek başına çocuklarını yetiştirmesini gerektirir ve daha sonra diğer ebeveyn geri döndüğünde normal aile dinamikleri yeniden oluşturulabilir (Aslantürk, 2017). Geçici bir süreyle tek ebeveynli aile olma durumunun ani ve ciddi sebeplerle ortaya çıkması, aile üyeleri üzerinde önemli etkilere neden olabilir. Özellikle askeriyede çalışan bir ebeveynin ailesi, bu durumu sık sık deneyimleyebilir. Askeri personel için uzun süreli görevler, askerlerin uzun süre ailelerinden uzakta olmalarına neden olabilir. Bu durumda, geride kalan ebeveyn tek başına çocukların bakımını üstlenmek zorunda kalabilir. Bu süreçte, ailenin günlük rutini, duygusal dengesi ve iletişimi önemli ölçüde etkilenebilir. Askeri personelin uzun görev süreleri, aile üyeleri arasında duygusal boşluklar yaratabilir. Çocuklar, uzun süreli ayrılık nedeniyle ebeveynlerini özleyebilir ve duygusal zorluklar yaşayabilirler. Geride kalan ebeveyn ise hem maddi hem de duygusal açıdan ek sorumluluklarla karşı karşıya kalabilir (Gladding 2012). Bu tür durumlar, ailenin dayanıklılığını ve uyumunu test edebilir. Geride kalan ebeveyn, günlük işlerin yanı sıra çocukların duygusal

ihtiyaçlarını da karşılamak zorunda kalabilir. Aynı zamanda, uzun süreli ayrılık, eşler arasında iletişim ve bağlılık konusunda da zorlayıcı olabilir.

2.1.6.2. Tek Ebeveynli Ailelerde Aile İlişkilerinin Ergenler Üzerindeki Etkisi

Aile ilişkileri, ergenlik dönemindeki gençler üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Bu dönemde ergenler, kimliklerini bulmaya çalıştıkları ve bağımsızlıkla sorumluluk arasında denge kurmaya çalıştıkları bir süreç yaşarlar. Aileleriyle kurdukları ilişkiler, bu sürecin başarılı bir şekilde atlatılmasında kritik bir rol oynar. İyi bir aile ilişkisi, ergenin duygusal ve sosyal gelişimine olumlu yönde katkıda bulunabilir. Güvenli ve destekleyici bir aile ortamı, ergenin duygusal ihtiyaçlarını karşılamasına ve stresle başa çıkmasına yardımcı olabilir. Bu da ergenin kendine güvenini artırabilir ve olumlu ilişkiler kurmasına olanak tanır (Aytun Kasuto, 2004). Aile içi ilişkilerin ergenler üzerindeki etkisini ele alan araştırmalar incelendiğinde ergenlerin aile içi ilişkisi, ergen bireyin tüm gelişim alanlarındaki ilerleyişini büyük ölçüde etkilemektedir (Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021). Buna göre ergenlerin olumlu aile içi ilişkisi ergenlerin akademik başarını (Park ve Kim, 2006), öznel iyi oluşunu (Rask, Åstedt-Kurki, Paavilainen ve Laippala, 2003) ve benlik saygısını (Jacobvitz ve Bush, 1996) etkilemektedir. Ayrıca, olumsuz aile içi ilişkisi, ergenlerin riskli davranışlara yönelmesinde önemli bir risk faktörüdür (Savi-Çakar ve Uzun, 2021). Buna göre olumsuz aile içi ilişkisi, ergenlerin saldırgan davranışlarını (Carlson, 2006), suça karışma davranışını (Kroese, Bernasco, Liefbroer ve Rouwendal, 2021), sosyal ilişkilerini (Kim, Conger, Lorenz ve Elder, 2001), internet bağımlılığını (Sun ve Wilkinson, 2020), alkol bağımlılığını (Bratek, Beil, Banach, Jarzabek ve Krysta, 2013), madde bağımlılığı ve intihar davranışını (Hemovich ve Crona, 2009), depresyon ve kaygı düzeylerini (Peng, Qiu, Ji, Hu, Dong, Song, Huang ve Chen, 2021) etkilemektedir.

Tek ebeveynli aileler açısından bakıldığında araştırmalar, bir ebeveynin ayrılık veya ölüm nedeniyle kaybedilmesinin psikiyatrik bozukluklarla, özellikle de depresyonla ilişkili olduğunu öne sürmektedir (Roy, 1981). Bu çalışmalar aynı zamanda depresyon oranındaki artıştan babadan çok anne kaybının sorumlu olduğunu göstermektedir (Bhat ve Patil, 2019). Ayrıca araştırmalar ebeveynlerinin boşanmasından en çok etkilenenlerin bu değişimi kabul etmekte zorlanmaları nedeniyle ergenler olduğunu göstermektedir. Hatta bu süreçte ergenlerin evlerini terk edebildiğini ve duygularını ifade etmede zorluk yaşayabildiğini ortaya koymaktadır (Amato ve Keith, 2000). Baer (1999), tek ebeveynli

ailelerde yaşayan ergenlerin, çekirdek ailede yaşayan ergenlere göre ebeveynleriyle daha fazla çatışma yaşadığını, daha az olumlu iletişim kurduğunu ve aile bütünlüğünün daha düşük düzeyde olduğunu bildirmiştir. Ayrıca, bekâr annelerin ergenleri, bekâr babaların ergenlerine kıyasla davranışlarında daha büyük sorunlar bildirmektedir (McLanahan ve Sandefur, 2009). Tek ebeveynli olmanın getirdiği ekonomik kaybın bir başka yönü de çocukların okuldaki başarı düzeylerinin düşük olmasıyla ilişkilendirilebilir. Maddi açıdan yoksun, bekâr anneli ailelerden gelen ergenlerin, baba tarafından yönetilen ailelerden gelen ergenlerle karşılaştırıldığında akademik hedeflerinde daha düşük başarı bildirdikleri vurgulanmaktadır (Sultan ve Kanwal, 2013).

Tek ebeveynli ailelerde ergenlerin aile içi ilişkileri, özellikle baba ile olan ilişkileri önemli bir araştırma konusudur. Önceki bazı araştırmalar yalnızca anne ve yalnızca babadan oluşan tek ebeveynli ailelerde aile içi ilişkilerde ebeveynlerin hiçbirinin avantajlı olmadığını öne sürerken (Downey, 1994; Robins ve Przybeck, 1987), diğerleri ise annelerin (Ambert, 1982; Demuth ve Brown, 2004) veya babaların (Amato, 2000; McLanahan ve Booth, 1989) avantajlı olduğunu bildirmektedir. Sınırlı sayıdaki araştırmada ise bekâr annelerle karşılaştırıldığında bekâr babaların çocuklarıyla daha az iletişim kurduğu gösterilmiştir (Ambert, 1982). Bu sonuç, annelerin babalara göre daha iyi genel denetim sağladıklarını ve çocuklarıyla daha güçlü duygusal ve kişilerarası bağlar kurduklarını öne süren çalışmalarla birleştiğinde, yalnızca babaları ile yaşayan ergenlerin babası ile olumlu/olumsuz ilişkisinin onların aile içi ilişkilerine yönelik kurgularını nasıl şekillendirdiği önemli bir araştırma sorusu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, aile içi ilişkilerin ergenler üzerindeki etkisi büyük önem taşır. Sağlıklı ve destekleyici bir aile ortamı, ergenlerin duygusal ve sosyal gelişimini güçlendirirken, sorunlu bir aile ilişkisi ise olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu noktada tek ebeveynli ailelerde aile üyeleri arasında sağlıklı iletişim, anlayış ve desteğin sağlanması, ergenlerin sağlıklı bir şekilde gelişmeleri için hayati önem taşır.

2.1.6.3. Tek Ebeveynli Aileye Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Tek ebeveynli ailelerle ilgili çeşitli kuramsal yaklaşımlar, bu aile yapılarının dinamiklerini ve işleyişini anlamak için kullanılır.

Sistem Kuramı

Aile kurumunu açıklamak için geliştirilen teorilerden biri sistem kuramdır. Bu kuram, toplumu birden çok parçanın bir araya gelerek oluşturduğu bir sistem olarak ele almaktadır. Sistem içindeki parçalar birbirleriyle ilişkilidir ve aralarında karşılıklı bağımlılık bulunmaktadır (Duran, 2022). Sistemi oluşturan parçalar arasında dengesizlik oluştuğunda, dengeyi sağlamak için düzenlemeler devreye girer. Parçalar birbirleriyle ilişkili olduğundan, bir parçadaki değişim diğer parçaları da etkileyebilir. Bu kuram, aileyi toplumsal bütünsel sistemin önemli bir bileşeni olarak görür ve toplum için belirlenen işlevleri yerine getiren bir kurum olarak ele alır. Ayrıca aileyi, toplumsal sistemi ayakta tutan, aile içindeki statü ve roller ağına uygun olarak hareket eden bireylerden oluşan bir yapı olarak değerlendirir (Şentürk, 2019).

Sistem kuramı aile yapılarını evrensel bir kurum olarak görüp evrensel işlevleri yerine getirmesi gerektiği vurgusunu yapmaktadır. Ancak günümüzde aile yapısının incelenmesiyle, ailenin yerine getirmesi gereken işlevlerin birçoğunun başka kurumlar tarafından üstlenildiği görülmektedir. Sanayileşme süreciyle birlikte aile, üretimden ziyade tüketime yönelmiştir (Zeybekoğlu, 2016). Kadınların iş gücüne katılması, çekirdek aile ve sosyoekonomik seviyenin yükselmesi gibi faktörler, aile kurumunun bazı işlevlerinin eksik kalmasına ve tek ebeveynli aile yapılarının artmasına sebep olmuştur (Duran, 2022).

Sistem yaklaşımı, aileyi karşılıklı bağımlı alt-sistemlerden (ebeveyn-çocuk, kardeş, geniş aile) oluşan canlı bir bütün olarak ele alır; sistemde zamanla gelebilecek değişimler dengeyi sarsar ve sınırlar, roller ile etkileşim kalıpları kendiliğinden yeniden örgütlenir. Bu değişimlerin başında ebeveyn sayısında azalma yani tek ebeveynlik durumu söz konusudur. Kerr ve Bowen (1988), iki kişilik bir birimin gerilimi taşımakta zorlandığını, bu nedenle sistemlerin genellikle “üçgenler” üreterek stresi üçüncü bir figüre aktardığını vurgulamıştı; tek ebeveynli yapılarda bu üçgenin üçüncü köşesine çocuğun yerleşmesi, yani duygusal ve işlevsel yüklerin çocuğa kayması riskinin belirginleştiğini ifade etmiştir.

Yapısal İşlevselci Yaklaşım

Yapısal işlevselci yaklaşım, aileyi toplum içindeki işlevsel rolüyle inceler. Bu bakış açısına göre, ailenin toplumsal yapıdaki varoluş amacı, belirli görevleri yerine getirerek belirli ihtiyaçları karşılamaktır (Kasapoğlu 2012). Ailenin temel işlevleri, toplumdaki çeşitli ihtiyaçların karşılanmasına katkıda bulunarak toplumsal düzenin

sürdürülmesine yardımcı olmaktır. Ek olarak, ailenin ekonomik yönü, üretimin önemli bir bileşeni olarak vurgulanmaktadır; bu da işlevselci yaklaşımın belirleyici özelliklerinden biridir (Giddens 2005). Parsons'a göre, sanayi öncesi dönemde aile, ana üretim birimi olarak önemliydi ve üretim süreci emek-yoğun bir yapı sergilediği için geniş aile yapısına olan ihtiyaç öne çıkıyordu. Ancak sanayileşme süreciyle birlikte ortaya çıkan toplumsal yapı, çocukların toplumsallaşmasını ve yetişkin bireylerin istikrarını sağlamak gibi iki önemli işlevi yerine getiren çekirdek aile yapısının yaygınlaştığına işaret etmektedir (Kasapoğlu 2012).

Yapısal işlevselciler, aile yapısını eve ekmek getiren baba ve ev işlerini idare eden anneden oluşan net bir model olarak kabul ederler (Thorne 1982). Bu modelde, çekirdek aile yapısında babanın evin geçimini sağlama işlevi işlevsel bir rol oynarken, annenin ise evde çocukların bakımı ve evin idaresi gibi duygusal roller üstlenmesi ön plana çıkar (Giddens 2005). Bu bağlamda, yapısal işlevselciler aileyi temelde muhafazakâr bir yapı olarak görürler (Baker 1990) ve ailenin dinamik yapısını, toplumsal değişimlere paralel olarak dönüşen bir kurum olarak değerlendirmezler. Bu bağlamda tek ebeveynli ailelerde, diğer ebeveynin yokluğu aile yapısını ve işlevselliğini değiştirebilir. Bu durum aile içi rollerin ve işlevlerin nasıl yeniden düzenlenmesini gerektirir.

Tek ebeveynli aile, yapısal-işlevselci bakışta sistemin temel işlevlerini yeniden dağıtarak denge arayan bir alt-sistemdir: toplumsallaştırma, duygusal istikrar ve bakım/ekonomi gibi görevler, eksilen ebeveynin yokluğunda rol ikamesi (kalan ebeveynin hem araçsal hem ifade edici rolleri üstlenmesi) ve/veya kurumsal telafi (akraba, okul, sosyal hizmetler) yoluyla sürdürülür (Parsons ve Bales, 1955; Giddens, 2005). Bu durumda rol yoğunlaşması ve rol gerilimi artabilir; işlevler kaybolmaz, yeniden örgütlenir (Murdock, 1949; Thorne, 1982). Yaklaşım, düzen ve sürekliliği önceliediği için aileyi normatif bir çerçevede okur; yine de tek ebeveynli haneleri “eksik” değil, işlevsel uyum kapasitesi olan yapılar olarak yorumlar (Baker, 1990).

Gelişimsel Kuram

Aile çalışmalarında gelişimsel yaklaşım, ilk olarak Evelyn Duvall ve Reuben Hill tarafından 1948 yılında tanıtılmıştır. Duvall ve Hill, çocuk ve yetişkin gelişimiyle ilişkili olduğu gibi ailelerle ilgili genel kavramları düzenlemeyi amaçlamışlardır (Hill 1986). 1930'larda başlayan bu yaklaşıma göre aile, doğumdan başlayarak büyüme, gelişme ve değişim gösteren bir yapıdır. Gelişimsel kuram, aile yaşam döngüsü içinde her aşamayı,

ailenin üzerine düşen görevleri yerine getiren bir unsurlar bütünü olarak ele almaktadır (Güçlü 2012).

Aile yaşam döngüsü, ailenin süreç içindeki gelişimini ve değişimini modellemek için değerli bir araçtır. Sistem kuramının kavramlarıyla birlikte ailenin incelenmesinde sıkça kullanılır (Doğan 1995). Ancak, bu model geniş çapta eleştirilmiştir. Öncelikle, aileyi politik, ekonomik ve sosyal dünyadan ayrı bir birim olarak ele alması eleştiri almıştır. Ayrıca, gelişimsel yaklaşımı benimseyen bazı araştırmacılar kültürlerarası ve tarihsel çalışmalar yapsalar da çalışmaların çoğu modern aileye odaklanmaktadır (Aslantürk, 2017). Gelişimsel yaklaşımın eleştirilerinden biri, tüm aile üyelerinin aynı anda aynı aşamalara sahip olduğunu varsaymasıdır; bu da boşanmış, önceki ilişkilerinden çocuğu olanlarla, kendilerinden yaşça küçük olanlarla evlenenleri ve farklı aile yaşam döngüsü aşamalarında olanları kapsamaz. Ayrıca, hiç evlenmemiş veya çocuksuz aileleri kavramsal olarak dışlar, bu da eleştirilerin bir diğer nedenidir (Baker 1990). Ülkemizde, aile yaşam döngüsü bazı dönemlerde kültürel farklılıklar çerçevesinde değişik yaşantıları içerebilir. Örneğin, torun bakımıyla ilgili olarak, bazı ailelerde çocukların evlenmesine rağmen tam anlamıyla ayrılma veya özgürleşme yaşanmayabilir. Bu durumlar, geleneksel aile yapısının farklı yansımalarını gösterebilir (Mavili 2015). Tek ebeveynli ailelerin varlığı ise aile yaşam döngüsünün değişmesi veya farklılaşması olarak değerlendirilmektedir (İşmen Gazioğlu, 2015).

Gelişimsel yaklaşım, tek ebeveynli aileyi yaşam döngüsünün “normatif” çizgisinden sapma olarak değil, aile görevlerinin bağlamsal koşullara göre yeniden düzenlendiği uyarlanabilir bir varyant olarak değerlendirir. Hill (1986), tek ebeveynli aileler için boşanma, ölüm ya da evlilik dışı ebeveynlikten türeyen ayrı yaşam döngüsü yolları tanımlayarak evrelerin zamanlaması ile görev dağılımının değişebildiğini göstermiştir. Genişletilmiş aile yaşam döngüsü modeli de, çekirdek aile odaklı şemayı çeşitlendirip yeniden evlenme, eş-ebeveynlik ve geniş aile desteği gibi düzenekleri döngüye entegre ederek tek ebeveynliğin uyarlanabilir niteliğini vurgular (Carter ve McGoldrick, 1999/2016). Ampirik bulgular, ebeveyn ayrılığı ve özellikle baba yokluğu bağlamında risklerin ortalamada arttığını fakat bu sonuçların nedenselliğe duyarlı tasarımlar, zamanlama ve destek sistemleri tarafından belirlendiğini ortaya koyar; dolayısıyla tek ebeveynliğin gelişimsel okuması, eksiklikten çok görevlerin yeniden örgütlenmesi ve bağlamsal destek kapasitesi üzerinde yoğunlaşır (Amato, 2001; McLanahan, Tach, ve Schneider, 2013).

Çatışmacı ve Feminist Kuramlar

Çatışma kuramı, işlevselcilikle alternatif bir yaklaşım olarak toplumsal yapının geniş bir analizini yapmayı hedefler (Wallace ve Wolf, 2012). Bu yaklaşım toplumsal yapıların ve kurumların içsel çatışma ve çelişkiler üzerinden anlaşılmasını sağlayan bir sosyoloji yaklaşımıdır. Bu kuram, aileyi değişen toplumsal koşullar ve güç ilişkileri çerçevesinde ele alır. Toplumsal yapının analizinde odak noktası eşitsizlikler ve toplumsal çatışmadır (Jacobsen, Fursman, Bryant, Claridge ve Jensen, 2004). Çatışmacı kuram, aile yapısını toplumsal güç dinamikleri ve çatışma alanları üzerinden değerlendirirken, tek ebeveynli ailelerin yaşadığı özel zorlukları ve çatışmaları anlamak için önemli bir perspektif sunar. Kuramın temel amacı, toplumsal değişimin ve çatışmaların aile içinde nasıl yansıdığını ve bu süreçlerin nasıl etkilediğini açıklamaktır (Canary ve Canary, 2013).

Bu kuram, aile içindeki güç ilişkilerini vurgular. Tek ebeveynli ailelerde, diğer ebeveynin yokluğu aile içi güç dengelerini etkileyebilir. Örneğin, tek ebeveyn olarak kalan kişi, çocukların bakımını üstlenirken aynı zamanda ekonomik kararları da tek başına almaktadır. Bu durum, aile içindeki güç dinamiklerinin değişmesine ve yeni çatışma alanlarının ortaya çıkmasına neden olabilir. Çatışmacı kuram aynı zamanda cinsiyet rolleri ve toplumsal beklentilerin aile içindeki çatışmalara nasıl yansıdığını inceler. Tek ebeveynli ailelerde, geleneksel cinsiyet rolleri sıklıkla yeniden tanımlanır. Bu durum, aile içindeki çatışmalara ve eşitsizliklere neden olabilir. Çatışmacı kuram, bu tür toplumsal yapıları sorgulayarak aile içi eşitsizliklere ve çatışmalara odaklanır.

Çatışma kuramı, tek ebeveynli aileyi eksik bir formdan çok, eşitsizliklerin ve güç ilişkilerinin somutlaştığı bir bağlam olarak okur: gelir, bakım emeği ve kurumsal desteklerin dağılımı dengelenmediğinde, kalan ebeveynin karar yetkisi ile çocukların bakım/ekonomik yükleri çevresinde yeni gerilim hatları belirir; bu yaklaşım aile içi çatışmayı yapısal eşitsizliklerin bir ürünü ve değişim için bir itki olarak ele alır (Wallace ve Wolf, 2005)

Feminist kuram ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve kadınların deneyimlerini merkeze alan bir yaklaşımdır. Aileyi ele alırken, feminist kuram ailenin toplumsal yapısını ve içsel dinamiklerini cinsiyet rolleri ve güç ilişkileri bağlamında analiz eder (Jacobsen, Fursman, Bryant, Claridge ve Jensen, 2004). Feminist kuram, aile içindeki cinsiyet eşitsizliğini vurgular. Tek ebeveynli ailelerde, genellikle çocuk bakımı ve ev işleri

gibi geleneksel kadın rolleri tek bir ebeveyne yüklenir. Bu durum, aile içindeki güç dinamiklerini etkiler ve cinsiyet temelli rollerin yeniden üretimine neden olabilir. Tek ebeveynli ailelerde çoğunlukla kadınlar çocuk bakımı ve maddi sorumlulukları tek başına üstlenirler. Feminist kuram, bu durumun kadınların deneyimleri üzerindeki etkilerini ve bu yükleri nasıl taşıdıklarını vurgular. Kadınların duygusal ve ekonomik açıdan desteklenmesi, feminist kuramın öncelikli hedeflerindendir (Sands ve Nuccio, 1989).

Sonuç olarak feminist kuram, aile içi ilişkilerin ve toplumsal yapıların cinsiyet eşitsizliği perspektifinden analiz edilmesi gerektiğini savunur. Tek ebeveynli aileler, bu kuramın odak noktalarından biridir çünkü bu aile yapıları, toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuyan ve alternatif roller sunan bir yapıya sahiptirler. Kuramın amacı, kadınların deneyimlerini ve güç dinamiklerini göz önünde bulundurarak aile içindeki eşitsizlikleri ve sorunları ele almaktır.

2.2. Kişisel Yapılar Kuramı

2.2.1. Temel Kavramlar

1955 yılında George Kelly tarafından geliştirilen bu kuram insanın yaşadığı çevreyi ve hatta dünyayı kendine özgü olan yorumlarla gördüğü ve bu kendi gerçeklerini bu şekilde oluşturduğu varsayar. Evrenin nesnel gerçeklerle var olduğunu ancak insanın bu evreni anlamaya çalışması nesnel gerçeklerin ötesinde bir çaba olduğunu söylenebilir. İnsanların, dünyayı yorumlayıp anlamlandırmaya çalıştığı ve kendince ürettiği yapılara Kelly, “kişisel yapılar” adını vermiştir ve kuramının özünü, bireylerin çevrelerini anlamaları ve anlamlandırmaları için bilişsel yapılardan yararlanmaları olarak tasvir etmiştir.

Kelly kişisel yapıları tanımlarken çift kutup vurgusu yapar. İlgili nesneleri kendi yapılarımıza göre ve/veya şeklinde sınıflandırma olduğunu söyler. Örneğin bir insanın ilk defa tanıştığı bir kişiyi bazı özelliklerle kodladığını ifade eder. Bu kodlar bahsedildiği gibi çift kutupludur yani iyi-kötü, merhametli-acımasız, güzel-çirkin gibi ikililerden oluşur. Daha sonra bu zıt kutuplar arasındaki tonlar açığa çıkarılır. İlk zihinde beliren kutuplar bize bir çerçeve sunarken insan o çerçevedeki boşluğu doldurma eğilimindedir. Bu

değişik özellikler yorum katılan düşünceler bir araya geldikçe insanın anlam verme, yordama çabası ile somutlaşır (Burger, 2006).

Kelly kişisel yapılarımızı çift kutuplu olarak tanımlar yani, ilgili nesneleri kendi yapılarımıza göre ve / veya şeklinde sınıflandırır. Örneğin tanımadığımız biriyle ilk karşılaşmamızda onu bazı özellikleri ile kodlarız. İyi-kötü, merhametli-acımasız, güzel-çirkin gibi iki zıt kavramdan oluşan kavram çiftleri ile düşünmeye başlarız. Sonrasında da bu zıt ifadelerin arasındaki tonları ve ara tonları tespit ederiz. Başlangıçtaki ikili zıt yapılar bize bir çerçeve sunar, biz de o çerçevenin arasını doldururuz. Bu değişik özellikleri yorumladığımız düşünceler bir araya geldikçe bizim anlam verme, yordama çabamızda somutlaşır (Burger, 2006).

2.2.2. Kişisel Yapıları Kuramının On Bir Temel Önermesi

2.2.2.1. Yapılandırma Önermesi

"Kişi benzerlerini yapılandırarak olayları öngörür." (Kelly, 1955, 1991) Bu ifade bireylerin geçmiş deneyimlerinin gelecek beklentilerini yapılandırmakta olduğunu açıklamaktadır.

İnsanlar dünyaya ilişkin algısını her seferinde iyileştirmekte ve bu sayede kendine güvenebilir, kestirilebilir bir yaşam alanı belirlemeye çalışmaktadır. Esasında yapılandırma önermesi olayların öngörülmesi ve kontrol edilmesine aracılık etmektedir (Sanberk, 2020, s. 523).

2.2.2.2. Bireysellik Önermesi

"Bireyler, olayları yapılandırma konusunda birbirinden farklılık gösterir." (Kelly, 1955, 1991) Bunun sebebi her insanın kendine özgü yapılandırmaları olmalarından kaynaklanmaktadır.

Bireysellik önermesi temelde kişilerin nesnelere veya olaylara karşı düşüncelerinin benzersiz olduğunu vurgulamasıdır. Ancak Kelly her ne kadar bireysellik vurgusunu yapsa da kişisel deneyimleri paylaşmanın veya ortak bir zeminde anlamlandırmanın mümkün olduğunu göstermeye çalışmaktadır (Sanberk, 2020, s. 524)

2.2.2.3. Örgütleme Önermesi

"Her birey olayları doğru bir şekilde öngörebilmek için özgün şekilde, aralarında sıralı ilişki bulunan bir yapılandırma sistemi geliştirir." (Kelly, 1955, 1991).

Bireyin kişi, olay ve nesnelere ilişkin zihinsel yapıları arasında kendine özgü örgütlemesidir. Kelly bu durumu insanların farklı davranış göstermesinin sebebi olarak gösterir. Çünkü bireyler kişisel yapıları kendileri özgü bir biçimde kurdukları için kendi yaşamlarını da yönetebilme gücüne sahiptirler. (Sanberk, 2020, s. 524).

2.2.2.4. İkilik Önermesi

"Bir kişinin yapılandırma sistemi, sınırlı sayıda iki yapıdan oluşur." (Kelly, 1955, 1991).

Kelly'e göre her yapı kendi içinde zıttını da içermektedir. Zira içermeme durumu olsaydı yapı kendi içerisinde o yapının değerli olmayacağını savunmaktadır. Bundan dolayı yapılar dikotomiktir ve ikili şekilde ele alınmaktadır (Sanberk, 2020, s. 524).

2.2.2.5. Seçim Önermesi

"Bir kişi, iki uçlu bir yapıda kendi sitemini tanımlama ve genişletme olasılığı daha yüksek olan alternatifi seçer." (Kelly, 1955, 1991).

Seçim önermesi, insanların seçenek yelpazesini büyük oranda genişletecek eylemleri seçtiğini varsayar (Sanberk, 2020, s. 525).

2.2.2.6. Genişlik Önermesi

“Bir yapı sadece sınırlı olaylar dizisini ön görmek için uygundur.” (Kelly, 1955, 1991).

Bu önerme insanların kişisel yapıların sınırlı olduğunu ve bu sınırlı olan yapıların her durum için geçerli nitelikte olamayabileceğini savunmaktadır (Sanberk, 2020, s. 525).

2.2.2.7. Deneyim Önermesi

“Olayların tekrarını başarılı bir şekilde yapılandırdıkça, bir bireyin yapılandırma sistemi değişim gösterir.” (Kelly, 1955, 1991).

Kişisel yapılar sabit değişmeyen yapılar değillerdir. Gelecek beklentileri öngörmeye yarayan geçmiş yaşantılar doğru ön görüler sunmazsa devam etmezler. Bir başka deyişle deneyim önermesi insanların kişisel yapılarının zaman içerisinde kazanılan yeni hayat tecrübeleri ile değişebileceğini ve yeniden yapılandırılacağını öne sürmektedir (Sanberk, 2020, s. 526).

2.2.2.8. Ayarlama Önermesi

“Bir kişinin yapılandırma sisteminin değişkenliği, kişisel yapıların izin verdiği ölçüde sınırlılık gösterir.” (Kelly, 1955, 1991).

Bu önerme deneyim önermesi ile ilintili olarak o önermeye genişlik kazandırmıştır. Bir yapı öge eklenebiliyorsa esnektir. Genişletilme imkânı olmayan yapılar ise katı olup yeni öge eklenme durumu olmayanlardır (Sanberk, 2020, s. 526).

2.2.2.9. Bölümlendirme Önermesi

“Kişi, birbiriyle uyumsuz çeşitli yapılandırma alt sistemlerini ardışık olarak kullanabilir.” (Kelly, 1955, 1991).

Bölümlendirme önermesi kişilerin her zaman birbiri ile tutarlı yapılar kullanamayabileceğini yani zaman zaman yapılar arasında tutarsızlık olabileceğini öne sürmektedir. Bu tutarsızlığın sebebi kişilerin hayatta birden fazla rolü üstlenmesi ve bu rollerin bazen çatışabileceğinden kaynaklanmaktadır (Sanberk, 2020, s. 526).

2.2.2.10. Benzerlik Önermesi

"Kişinin deneyim yapılandırması, başka bir kişinin deneyimlerine ne derece yakınlık gösteriyorsa bu kişinin psikolojik süreçleri de o kişiyle benzerlik gösterir." (Kelly, 1955, 1991).

Bu önerme farklı kişilerin aynı olaylar yaşamadan da aynı yapılar kurabileceğini öne sürmektedir. İki farklı insanın aynı olayı farklı yorumlaması gibi bu önerme de iki gerçekliği algılama biçimi benzer olan kişinin farklı olayları aynı yapılandırabilmektedir (Sanberk, 2020, s. 527).

2.2.2.11. Toplumsallık Önermesi

"Kişi, diğer kişinin yapılandırma sürecini yapılandırdığı ölçüde diğer kişiyi içeren sosyal süreçlerde rol oynayabilir." (Kelly, 1955, 1991).

Toplumsallık önermesinde kastedilen şey iki kişinin anlaşabilmesi için aynıyı yapıları kullanmasının gerek olmadığına, birbirlerinin yapılandırma biçimlerini anlamlandırmanın yeterli olacağıdır (Sanberk, 2020, s. 527).

2.3. Repertuar Ağı Tekniği

Repertuar ağı tekniği (Repertory Grid Technique), bireylerin dünyayı nasıl algıladıklarını ve anlamlandırdıklarını keşfetmek için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Bu teknik, George Kelly tarafından geliştirilen Kişisel Yapılar Teorisi'ne dayanır ve insanların düşünce süreçlerini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılır. Repertuar ağı, bireylere çeşitli unsurlar sunar ve bu unsurlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinden kişisel yapıları belirler. Bu yöntem, katılımcıların kendi kelimeleri ve kavramları ile dünyayı nasıl yapılandırdıklarını anlama fırsatı verir ve psikolojik, sosyolojik ve eğitimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Kelly, 1955, 1991). Repertuar ağı tekniği, katılımcılara belirli unsurlar sunarak (örneğin, kişiler, olaylar, nesneler) bu unsurların ikili karşılaştırmaları ile kişisel anlamlandırmalarını keşfeder. Bu teknik, özellikle bireylerin karmaşık düşünce ve inanç sistemlerini ortaya çıkarmak için etkilidir. Bireylerin farklı unsurlar arasındaki ilişkileri nasıl gördüklerini analiz ederek, araştırmacılar derinlemesine bilgi elde edebilir. Bu, pazarlama araştırmalarında tüketici davranışlarını anlamak, eğitimde öğrenci algılarını keşfetmek ve

klinik psikolojide danışanların düşünce kalıplarını incelemek için kullanılır. Tekniğin esnek ve uyarlanabilir olması, farklı araştırma sorularına ve alanlarına uygulanabilirliğini artırır (Fransella, Bell ve Bannister, 2004).

2.4. Öz Kimlik Grafiği

Kişisel yapılar kuramında, bireylerin bilişsel temsillerini ortaya koymak amacıyla Kelly tarafından önerilen veri toplama tekniği, bireylerin kimlik yapılandırma süreçleriyle ilgili bilgiye ulaşılmasına olanak sağlamaktadır.

Öz kimlik grafiği, repertuar ağı içinde yer alan elementler arasındaki ilişkileri hem görsel hem de sayısal olarak izlemeye yarayan bir temsildir. Uzaklıklar hesaplanırken önce elementler arası korelasyonlar dikkate alınır; ardından tüm noktalar, "öz benlik" ve "ideal öz"e olan merkezi uzaklıkları temel alınarak iki boyutlu bir düzlemde yeniden konumlandırılır (Slater, 1977). Bu düzlem dört çeyrekten oluşur ve her çeyrek farklı bir anlam alanına işaret eder: kabul, idealleştirme, çatışma ve ikircikliklik. Her bir elementin bu çeyreklerdeki yeri, öz ve ideal özle olan göreli konumuna bakılarak yorumlanır; böylece kişinin benlik yapısı ve olası gerilim odakları bütüncül biçimde görülebilir (Bartholomew, 1993). Her çeyrek, kendine özgü içeriksel bir anlam taşır ve o alana düşen elementler, bu anlam çerçevesinde değerlendirilir (Böker, 1999).

Aşağıda, öz kimlik grafiğindeki her bir çeyreğin taşıdığı anlam kısaca açıklanmaktadır.

I. Çeyrek Daire – Kabul Alanı: Sembiyotik yakınlık olarak da adlandırılan bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementlerin hem öz elementiyle hem de ideal öz elementiyle benzerlik taşıdığı söylenebilir.

II. Çeyrek Daire – İdealleştirme Alanı: Bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementlerin ideal öz elementiyle benzerlik taşıdığı fakat öz elementine benzetilmediği belirtilmektedir.

III. Çeyrek Daire – Çatışma Alanı: Bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementler ne öz elementiyle ne de ideal öz elementiyle benzerlik taşımamaktadır. Söz konusu elementini, her iki merkezi elemente de benzetilmediği vurgulanmaktadır.

IV. Çeyrek Daire – İkircikli Alan: Bu çeyrek daire üzerinde konumlanan elementlerin öz elementine benzetilmekle birlikte, ideal öz elementine benzetilmediği ifade edilmektedir (Böker, 1999)

2.5. İlgili Araştırmalar

2.5.1. Tek Ebeveynli Aileleri Konu Alan Araştırmalar

Tek ebeveynli aileler ve aile ilişkileri, sosyal bilimler alanında önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu alanda hem yurt içinde (Örneğin bkz. Demir ve Çelebi, 2017; Kavas ve Gündüz-Hoşgör, 2013; Demirel ve Boduroğlu, 2005; Odacı, Ülken ve Bülbül, 2022) hem de yurt dışında (Örneğin bkz. Daryanani, Hamilton, Abramson ve Alloy, 2016; Amato, 2001; Pandya, 2023) çeşitli araştırmalar öne çıkmaktadır. Bu araştırmalar tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlerin yaşadığı özel zorlukları, aile içi dinamikleri derinlemesine ele alarak farklı perspektifler sunar.

Asmussen ve Larson'ın (1991) çalışması, tek ve evli ebeveynli ailelerin ergenler üzerindeki etkilerini anlamaya yöneliktir. Deneyim Örnekleme Yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, 396 genç ergen bir hafta boyunca çağrı cihazı taşıyarak günlük aktivitelerini, arkadaşlıklarını ve öznel deneyimlerini rapor etmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, tek ve evli ebeveynli ailelerden gelen ergenlerin genel zaman kullanım kalıpları ve öznel deneyimleri benzerlik göstermektedir. Ancak bu benzerlik, aile alt sistemlerindeki faaliyetlerin yeniden düzenlenmesiyle elde edilmektedir. Tek ebeveynli ailelerdeki çocuklar anneleriyle birlikteyken daha çok araçsal görevlerle meşgul olurken, babalarıyla birlikteyken daha çok isteğe bağlı faaliyetlere katılmaktadırlar. Tek ebeveynli ailelerdeki gençler, evli ebeveynli ailelerdeki gençlere göre hem annelerini hem de babalarını daha arkadaş canlısı olarak algılamaktadırlar. Bu çalışma, aile yapılarının çocukların günlük yaşamını nasıl etkilediğini anlamak için önemli bir katkı sunmaktadır.

Hemovich ve Crano (2009) tarafından yürütülen çalışma, 13-18 yaş arası Amerikan gençlerini içeren bir örnekleme dayanmaktadır (n = 37,507). Araştırma, tek ebeveynli aile yapılarının uyuşturucu kullanımı üzerindeki etkisini incelemektedir. Bulgular, bekar babalarla yaşayan kızların, bekar annelerle yaşayan kızlara kıyasla uyuşturucu kullanımının önemli ölçüde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, tek ebeveynin cinsiyeti erkek çocukların uyuşturucu kullanımını etkilememektedir. Tek ebeveynli ailelerde (bekar anne ve bekar baba) ergenler arasındaki uyuşturucu kullanımındaki farklılıkların önemli sonuçları olduğu ve bu faktörlerin önleme çabaları için dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Alami ve arkadaşlarının (2014) araştırması, tek ve iki ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlerin benlik saygısı ile algıladıkları ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada 356 lise öğrencisi yer almıştır, bunların 250'si iki ebeveynli çekirdek ailelerden, 106'sı ise tek ebeveynli ailelerden gelmektedir. Katılımcılar Coppersmith benlik saygısı ve algılanan ebeveynlik stilleri anketlerini doldurmuşlardır. Araştırmanın bulgularına göre, tek ebeveynli ailelerdeki ergenlerin benlik saygısı puanlarının, iki ebeveynli ailelerdeki ergenlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir (P=0,034). Her iki aile tipinde de baskın ebeveynlik tarzının otoriter olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet, aile geliri, eğitim düzeyi ve ebeveynlerin meslekleri göz önünde bulundurulduktan sonra, katılımcıların benlik saygısı ile algılanan ebeveynlik stilleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır (P<0.005).

Yalçın ve arkadaşları (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırma, tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlerin psikososyal sorunlarını belirlemeyi ve gençlerin ebeveynlerine ilişkin duygu ve düşüncelerini değerlendirerek destek ihtiyaçlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşmeler, açık uçlu anket soruları ve derinlemesine mülakat teknikleri kullanılmıştır. Çalışma grubundaki gençler, ebeveynlerini mutsuz, üzgün ve agresif olarak tanımlamış ve eksiklik duygusu yaşadıklarını ifade etmiştir. Tek ebeveynli gençler, korku, üzüntü ve yalnızlık gibi duygular yaşadıklarında genellikle annelerinden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, tek ebeveynli olmanın sosyal aktivitelere katılım konusunda sınırlılıklar getirdiği ve ebeveynlerinin kendilerini anladıklarında mutlu hissettikleri vurgulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, tek ebeveynli olmanın ergenlik döneminde farklı tepkilere ve zorluklara neden olduğu belirlenmiştir. Cinsiyete göre farklılaşmanın olmadığı ve ekonomik sorunların yanı sıra sosyal, psikolojik ve tek ebeveynli olmaya özgü problemlerin sıkça yaşandığı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, tek ebeveynli ailelerin ve bu ortamda yaşayan ergenlerin sorunlarını hafifletmeye yönelik çalışmaların önemli olduğu vurgulanmıştır. Araştırma, tek ebeveynli ailelerin ve bu aile ortamında yetişen gençlerin karşılaştığı zorlukları anlamak ve çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirmek adına değerli bulgular sunmaktadır.

Yılmaz ve Yalçın'ın (2021) araştırması, tek ebeveynli ailelerde yetişen ergenlerin gelecekle ilgili beklentilerini ve evliliğe yönelik tutumlarını aile ortamının rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, 94 tek ebeveynli lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, aile içi ilişkiler ile ergenlerin gelecekle ilgili

beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özellikle, ekonomik sorunlar ve annelerle yaşanan olumsuz ilişkiler ergenlerin gelecek beklentilerini azaltmaktadır. Ayrıca, ebeveynlerle duygusal yakınlık hissi evliliğe yönelik tutumları olumlu etkilemektedir. Boşanmış ergenler, evlilik düşüncesinden ve ailelerinin hatalarını tekrarlamaktan endişe duymaktadır. Çatışmalı anne-ergen ilişkileri, ergenlerin gelecek beklentilerini etkilemektedir. Sonuçlar, tek ebeveynli ailelerde yetişen ergenlerin aile içi ilişkilerin evlilik ve gelecek beklentileri üzerindeki önemli etkilerini vurgulamaktadır.

2.5.2. Aile İlişkilerini ve Aile Algısını Konu Alan Araştırmalar

Aile ilişkileri bireyler arasındaki bağlantıları, etkileşimleri, güç dinamiklerini ve duygusal süreçleri inceleyen bir alanı kapsar. Bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar ergenler açısından aile ilişkilerinin önemine ilişkin farklı perspektifler sunar.

Dmitrieva ve arkadaşları (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Kore ve Çek Cumhuriyeti'nden on birinci sınıf öğrencileri arasında aileyle ilgili olumsuz yaşam olaylarının ergenlerin depresif belirtileri ve sorunlu davranışları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, algılanan ebeveyn katılımı ve ebeveyn-ergen çatışmasının, aileyle ilgili yaşam olayları ile ergenin depresif ruh hali arasındaki ilişkiyi aracılık ettiği görülmüştür. Ayrıca, ergenlerin sorunlu davranışlarıyla ilgili olarak algılanan ebeveyn yaptırımları da bu ilişkide aracılık rolü oynamıştır. Çalışma, kültürler arası küçük farklılıklar dışında, aile faktörlerinin ergenlerin içselleştirme ve dışsallaştırma semptomlarıyla ilişkisinde önemli benzerlikler olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, kültür-genel gelişim süreçlerine dair literatüre önemli katkılar sunmaktadır.

Kalyencioğlu ve Kutlu'nun (2010) çalışması, ergenlerin aile işlevi algılarına göre uyum düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada 385 öğrenciden oluşan evren, 275 lise öğrencisinden oluşan örneklemle incelenmiştir. Veriler Demografik Bilgi Formu, Hacettepe Kişilik Envanteri ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, öğrencilerin genel uyum puanı 100.29 ± 18.67 olarak belirlenmiş olup, %16'sının uyum düzeyi düşük, %84'ünün ise uyum düzeyinin normal olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, çalışma ailenin ergenler tarafından sağlıksız olarak algılanmasının uyum düzeyini azalttığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, ailenin çocuklar üzerindeki önemli etkisini vurgulayarak, koruyucu ruh sağlığı çalışmalarında ergenlerin ve ailelerin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Karaca ve arkadaşları (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışma, ergenlerin aile işlevleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkileri incelemeyi ve sosyodemografik özelliklerin etkisini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında, 296 sağlık bilimleri fakültesi birinci sınıf öğrencisi üzerinde tanımlayıcı ve ilişki arayıcı analizler yapılmıştır. Ergenlerin aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzları, Bilgi Formu, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (KİÖ) kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulgular, ergenlerin ADÖ alt boyutlarından en düşük puanı problem çözme, en yüksek puanı ise davranış kontrolü ve gereken ilgiyi gösterme alanlarında aldıklarını göstermiştir. Ayrıca, cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyinin ergenlerin aile işlevselliği algısını ve ilişki tarzını etkilediği belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, aile işlevselliğinin ergenlerin kişilerarası ilişki tarzlarını anlamlı düzeyde açıkladığını ve aile işlevselliğinin arttırılmasının ergenlerin kişilerarası ilişkilerini güçlendirebileceğini önermektedir.

Çağlayan (2015), yaş ortalaması yaklaşık 17 olan 11. sınıf düzeyindeki 97 ergene Aile Değerlendirme Ölçeğini, (Bulut, 1990) uygulamıştır. Bu örneklemden, Aile Değerlendirme Ölçeğinin tüm alt boyutlarında ailesini işlevsel algılayan 8 ergen ile yine tüm alt boyutlarda ailesini işlevsel algılamayan 8 ergenden oluşan amaçlı bir alt örneklem seçilmiştir. Repertuar ağı tekniğiyle elde edilen veriler kullanılarak bu 16 ergene ait öz kimlik grafikleri incelenmiştir. Bulgular, ailesini işlevsel algılamayan ergenlerin 5'inde benlik saygısının düşük, 3'ünde ise yüksek düzeyde olduğunu; ailesini işlevsel algılayan grupta ise 1 düşük, 4 orta ve 3 yüksek düzey benlik saygısı dağılımı bulunduğunu göstermektedir. Çalışma gruplar arası istatistiksel bir karşılaştırma amacı taşımamakla birlikte, örüntü, aile işlevsizliğinin düşük benlik saygısıyla ilişkili olabileceğine; buna karşılık aile işlevselliğinin tek başına yüksek benlik saygısını güvence etmediğine işaret etmektedir.

Sanberk (2016), psikolojik danışmanların kendileri, ideal danışman ve ideal olmayan danışman imgelerine atfettikleri kişisel yapıları repertuar ağı tekniğiyle ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada ayrıca, elde edilen kişisel yapılar arasından hangilerinin etkili danışman özelliğiyle en güçlü biçimde örtüştüğü sınanmıştır. Kümeleme analiziyle katılımcıların bir danışman olarak mevcut benliklerini ve gelecekte olmak istedikleri danışman kimliklerini, "ideal" ve "ideal olmayan" danışman temsillerinden ne ölçüde uzak konumlandırdıkları incelenmiş; eşleştirilmiş örneklemler t-testi, kümeler arası bu uzaklıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir.

Bulgular, danışmanların öz değerlendirmeleri ile normatif danışman prototipleri arasındaki ayrışmanın, kişisel yapıların etkili danışmanlıkla ilişkisini anlamada açıklayıcı olduğunu göstermiştir.

Avcı ve Sanberk (2019), grupla psikolojik danışma uygulamaları dersine devam eden PDR yüksek lisans öğrencilerinin, bir grup lideri olarak kendilerine ilişkin değerlendirmelerini incelemiştir. Çalışma grubu, 2015–2016 akademik yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi PDR Yüksek Lisans Programı kapsamında dersi alan yedi grup liderinden oluşmuştur. Veriler, yarı yapılandırılmış bir görüşme biçimi olarak kullanılan repertuar ağı tekniği ile toplanmış; böylece katılımcıların bir grup lideri kimliğine atfettikleri kişisel yapılar sistematik biçimde ortaya konmuştur. Bulgular, ders kapsamında hedeflenen liderlik yeterliklerine ulaşılıp ulaşılmadığının değerlendirilmesinde repertuar ağı tekniğinin işlevsel bir araç olarak kullanılabileceğine işaret etmiştir.

Tuştaş'ın (2017) çalışması, ergenlerin aile içi ilişkilere dair bilişsel kurgularını algıladıkları anne baba tutumları bağlamında ortaya koymayı amaçlamıştır; nitel fenomenolojik desende tasarlanan araştırma İstanbul Kadıköy'de bir lisede öğrenim gören yirmi öğrenciyle yürütülmüş, veriler repertuar ağı görüşmeleriyle toplanmıştır. Öğrenciler Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği puanlarına göre kabul ilgi ve sıkı denetim kontrol algı gruplarına ayrılmış, gridlerde anneyle ilişki babayla ilişki ve anne baba ilişkisi gibi elementler için üretilen kişisel yapılar beşli ölçekle derecelendirilmiş, ardından hiyerarşik kümeleme ve temel bileşenler analiziyle çözümlenmiştir. Bulgular kabul ilgi algısında yakınlık destek ve adalet gibi olumlu kutupların öne çıktığını, sıkı denetim kontrol algısında ise soğukluk anlaşılmama ve güvensizlik gibi olumsuz kutupların baskınlaştığını, aileye ilişkin elementlerin algılanan ebeveyn tutumuna göre düzlemde belirgin kümeler oluşturduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Uzun Çiçek, Çığıl Fettahoğlu, Özatalay ve Sarı'nın (2019) çalışması cinsel istismar mağduru ergenlerin benlik ve aile çevre temsillerini karşılaştırma grubuyla birlikte repertuar ağı tekniğiyle incelemeyi amaçlamıştır; kesitsel desenle yürütülen araştırmada üniversite hastanesine başvuran mağdur grup ile benzer yaşta bir karşılaştırma grubu yer almış ve veriler repertuar ağı görüşmeleriyle toplanmıştır. Gridlerde ben, ideal ben, anne, kardeş ve yakın arkadaş gibi elementler derecelendirilmiş; ben ile ideal ben arasındaki uzaklık, bilişsel karmaşıklık göstergeleri ve aile üyelerine ilişkin benzerlik farklılık örüntüleri hesaplanmış, ayrıca bulgular benlik saygısı ile

ilişkilendirilmiştir. Sonuçlar mağdur grupta ben ile ideal ben mesafesinin arttığını, anne ve yakın çevre temsilinin daha uzak ve farklı konumlandığını, bilişsel karmaşıklığın yükseldiğini ve benlik saygısının düştüğünü saptanmıştır.

Akkaya'nın (2019) çalışması aileyle çatışma yaşayan ergen danışanların kendileri ve aile üyelerine ilişkin bilişsel kurgularını repertuar ağı tekniğiyle ortaya koymayı amaçlamıştır; nitel çoklu vaka deseninde yürütülen araştırmada altı ergenle yarı yapılandırılmış repertuar ağı görüşmeleri yapılmış, elementler aile üyeleri ve temel ilişkiler olarak belirlenmiş, katılımcıların ürettiği kişisel yapılar beşli ölçekte derecelendirilmiştir. Grid verileri hiyerarşik kümeleme ve temel bileşenler analiziyle çözümlenmiş, ben ile aile üyeleri arasındaki mesafeler ile güven güvenilmez ve anlaşılan anlaşılmayan gibi karşıt yapılar üzerinden oluşan örüntüler yorumlanmıştır. Bulgular çatışma yaşayan ergenlerde ben ile anne baba ve diğer aile üyeleri arasındaki uzaklığın arttığını, ebeveyn ergen ilişkisinin çoğu durumda olumsuz kutuplar etrafında temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Safsoylu ve Sanberk'in (2023) çalışması annelik algısını anne-çocuk oyun etkileşimi bağlamında görünür kılmayı amaçlamış, bu hedefe iki aşamalı bir düzenekle ulaşmıştır: Önce ev ortamında serbest oyun etkileşimleri kısa bir gözlem oturumuyla izlenmiş ve Ana baba Çocuk Oyun Kayıt Kodlama Formu (AÇOKKF) üzerinden kodlanmıştır, ardından aynı annelerle repertuar ağı görüşmeleri yapılarak "anne olarak ben", "ideal anne" ve "örnek iyi/kötü anne" gibi elementler için üretilen kişisel yapılar derecelendirilmiştir. Grid verileri üzerinde Öklid uzaklıkları ve özdeğer örüntüleri hesaplanmış, oyun etkileşimi göstergeleriyle birlikte yorumlanmıştır. Bulgular, istendik sözel ifadeleri daha sık kullanan annelerde "anne olarak ben"in sosyal benlik öğelerine ve kimi durumlarda "ideal anne"ye daha yakın konumlandığını; annelik şemalarının repertuar ağı düzleminde tutarlı biçimde gruplaştığı bilgisine ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve teknikleri, araştırma grubu (katılımcılar), araştırma sürecinde gerçekleştirilen işlem basamakları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel vaka analizi modelinde ele alınmakla birlikte, betimsel ve çoklu vaka çalışması olarak tasarlanmıştır. "Hipotezlerin sınandığı tek vaka (olgu) çalışmalarında her bir bireyin belirli bir özelliği veya davranış kalıpları test edilmektedir; ancak bir vaka için yapılan sınama kendi içerisinde değerlendirilmektedir" (Bortz ve Döring, 2006). Vaka analizi çalışması, bir evrene istatistiksel genellemeler yapmak yerine analitik genellemeler yaparak kuramsal önermelerde bulunmayı hedeflemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Dolayısıyla elde edilen bulgular genellenebilir (nomotetik) olma özelliği taşımadığından, bu araştırma iç geçerliğe odaklanılan idiyografik karakterde bir araştırmadır (Bortz ve Döring, 2006). Ele alınan sınırlı olgu hakkında derinlemesine bilgi verebilen vaka çalışmalarında istatistiksel bir genelleme söz konusu olmayıp yalnızca "analitik genelleme" yapılabilmektedir. Bu analitik genelleme bir evrene değil, bir kurama yönelik olarak yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Vural ve Cenkseven'e (2005) göre vaka çalışmaları, bir birey, bir kurum, bir topluluk ya da bir süreç gibi spesifik bir olguyu derinlemesine incelemek için oldukça elverişli bir desendir. Sosyal gerçeklerin en küçük ayrıntılarına kadar irdelenip iyice özümsenmesine olanak tanır (Aytaçlı, 2012). Ele alınan sınırlı olgu hakkında derinlemesine bilgi verebilen durum çalışmaları sonucunda, analiz edilmesi kolay olmayan çok fazla sayıda veri elde edilebilir (Davey, 1991). Bilhassa analiz birimi insan olan araştırmalar, sınırlı olgu hakkında detaylı betimleme yapabilmek için "kişiye özgü bilgi" ye (idiyografik yaklaşım) ulaşma çabası taşırlar. Bu açıdan bakıldığında vaka analizi yaklaşımının nesnellikten ziyade öznel bir karakter taşıdığı açıkça görülmektedir.

3.2. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

3.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini betimlemek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu aracılığı ile katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, anne-babanın kaç yıl önce boşandığı, nafaka durumu, kiminle yaşadığı, velayet ve diğer ebeveyn ile ne kadar sıklıkla görüşme durumuna ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

3.2.2. Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeği (EBSYUÖ)

Ergen boşanma sonrası yaşama uyum ölçeği 31 maddeden ve toplam varyansın %57,53'ünü açıklayan altı boyuttan oluşmaktadır. Maddelerin içeriği ve alan yazındaki karşılıkları da dikkate alınarak birinci boyut, ergenlerin boşanma sonrasında verdikleri duygusal tepkileri yansıtan maddelerden oluştuğundan "içselleştirme problemleri"; ikinci boyuttaki maddeler ergenlerin boşanma sonrasında ortaya çıkan olumlu duyguları içerdiğinden "olumlu duygular"; üçüncü boyut ergenlerin boşanma sonrasında gösterdikleri davranışsal tepkileri gösteren maddeleri kapsadığı için "dışsallaştırma problemleri"; dördüncü boyut ergenlerin ebeveynlerinin boşanma sürecini kabullendiğine ilişkin maddeleri içerdiğinden "kabullenme"; beşinci boyut ebeveynler arasında devam eden çatışmayla ilgili maddeleri içerdiğinden "çatışma"; altıncı boyut ise, ebeveynleri boşandıktan sonra devam eden arkadaş ilişkilerini ve desteğini içeren maddelerden oluştuğu için "arkadaş ilişkileri" olarak isimlendirilmiştir (Şahin, 2019).

Açımlayıcı faktör analizinden sonra faktör yapısını doğrulamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucuna göre kabul edilebilir düzeyde uyum indeksleri gösterdiği ve böylece faktörlerin ilgili ölçekten oluşan altı boyutlu yapıyı doğruladığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak ölçeğin güvenilir olup olmadığını belirlemek amacıyla iç tutarlık analizi yapılmış ve Cronbach alfa katsayısı ölçeğin bütünü için .92, 46 içselleştirme problemleri boyutu için .90, olumlu duygular boyutu için .83, dışsallaştırma problemleri boyutu için .77, kabullenme boyutu için .78, çatışma boyutu için .63, arkadaş ilişkileri boyutu için .67 bulunmuştur (Şahin, 2019).

3.2.3. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği- Ergen Sürümü

Soenens, Beyers ve Goossens (2004) tarafından, anne baba davranışlarının ergenler üzerindeki somut ve belirgin etkisini belirlemek ile ergenlerin algıladığı ana baba davranışlarını tespit etmek için geliştirilmiş bir ölçektir. Dört boyutu vardır; duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteğidir. Puanlaması bu dört boyuta göre yapılmaktadır (akt. Sevim, 2014). Duyarlı olmak anne babanın çocuğuna sıcak, destekleyici, kabul edici davranması, davranışsal denetim iletişim kanallarını kullanarak çocuğun davranışları için sağlıklı sınırlar belirlemek ve takip etmektir. Psikolojik kontrol çocuğun düşünce süreçlerini, kendini ifade etmesini, anne babasına bağlanmasını olumsuz etkileyen ebeveyn davranışlarıyken, özerklik desteği de anne babanın ergenin kendisini sağlıklı olarak ifade etmesi, ergene demokratik bir tutumla yaklaşması yoluyla özerkliğini yaşamasını içeren davranışlarını içerir (Aydın, 2019).

Türkçeye uyarlaması Sevim (2014), tarafından yapılmıştır. LAABÖ ergen sürümünün faktör yapısı ve iç tutarlılık güvenirliğini belirlemek için 14-23 yaş arası 643 gençten bilgi toplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda dört faktörlü model (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği) hem anne (x2=646.94, SRMR=.06, CFI=.97, RMSEA=.06) hem baba (x2=647.88, SRMR=.07, CFI=.96, RMSEA=.07) formu için doğrulanmış, ama orijinal ölçekte olan 28 madde sayısı ergen anne sürümünde 21, ergen baba sürümünde 19 olmuştur. Ölçekte likert tipi 5 seçenek vardır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları ergen anne sürümünde duyarlılık .88, davranışsal denetim .58, psikolojik kontrol .81, özerklik desteği .72 çıkarken ergen baba sürümünde duyarlılık .91, davranışsal denetim .78, psikolojik kontrol .77 ve özerklik desteği .67 çıkmıştır.

Sonuç olarak Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği Ergen Sürümünün Türkçe' ye uyarlanmasıyla ilgili araştırmanın geçerlilik ve güvenirliğinin doyurucu bir düzeyde olduğu belirlenmiştir.

3.2.4. Repertuar Ağı Tekniği

Repertuar Ağı Tekniği, bireylerin dünyayı ve çevrelerini nasıl yapılandırdığını, algıladıklarını ve anlamlandırdıklarını incelemek için kullanılan bir nitel veri toplama yöntemidir. Bu teknik, George Kelly'nin kişisel kavramlar teorisine dayanır ve bireylerin farklı yaşam olaylarını veya öğeleri nasıl kategorize ettiklerini ve bunlar arasındaki ilişkileri nasıl kurduklarını anlamaya yönelik bir yaklaşım sunar (Kelly, 1955,1991). Katılımcılar, belirli öğeler veya olaylar arasında karşılaştırmalar yaparak, bu öğeler

arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirler. Bu süreç, bireylerin kişisel kavramlarının ve dünyaya dair anlamlandırmalarının ortaya konmasına olanak tanır (Fransella, Bell ve Bannister, 2004).

Temeli yapılandırılmış görüşme formatına dayandırılmış bu tekniğin amacı bireyin çevresini oluşturan kişileri (kendisi dâhil), ona ait şeyleri ve onunla ilgili olayları ifade eden "elementler" ile kişinin subjektif "yapıları" arasındaki ilişkileri tasvir etmektir. Bu amaçla incelenecek ana birimler kavramsallaştırılarak elementler oluşturulmakta ve daha sonra kişilerin bu elementleri, ulaşılan kişisel yapılara göre derecelendirmesi sağlanmaktadır. Bu işlem basamakları genel olarak; (a) elementlerin belirlenmesi, (b) elementlerin karşılaştırılması yoluyla kişisel yapıların ortaya çıkartılması, (c) her bir yapı açısından tüm elementlerin derecelendirilmesi olarak kabul edilmektedir.

3.2.4.1. Elementlerin Belirlenmesi

Repertuar ağır tekniğinde elementlerin belirlenmesi, katılımcının dünyasında anlamlı olan belirli öğelerin seçilmesi sürecidir. Bu öğeler genellikle, bireylerin sosyal çevresindeki önemli kişiler, olaylar, objeler veya durumlar olabilir. Bu elementler, katılımcıların düşünsel yapısını anlamak için temel veriyi sağlar.

Bu süreçte, araştırmacı katılımcıya anlamlı ve karşılaştırılabilir öğeleri sunar. Bu öğeler genellikle bir liste olarak katılımcıya sunulur. Katılımcı, bu öğeleri tanımlayarak ve her birini kendi deneyimleri ve algıları çerçevesinde değerlendirerek, belirli bir yapı oluşturur.

Bu aşama, repertuar ağı tekniğinin temelini oluşturur, çünkü öğelerin seçilmesi, bireyin kişisel yapılarının ve dünyayı algılama biçiminin anlaşılabilmesi için ilk adımdır. Seçilen öğeler daha sonra karşılaştırılır ve bu karşılaştırmalar, bireyin düşünsel yapısını ortaya koyar (Fransella, Bell ve Bannister, 2004; Kelly, 1955, 1991). Bu araştırmada kullanılan elementler aşağıda verilmiştir.

1. Babanın seninle ilişkisi
2. Senin babanla ilişkin
3. Boşanmadan önce babanla ilişkin
4. Boşanmadan sonra babanla ilişkin
5. Annene göre babanla ilişkin
6. Babana göre annenle ilişkin

7. Annen ve baban arasındaki ilişki
8. Tanıdığım en iyi baba
9. İdeal baba-oğul/kız ilişkisi

3.2.4.2. Kişisel Yapıların Belirlenmesi

Bu aşama belirlenen elementler üçlü karşılaştırma yöntemi ile (triadic comprassion) değerlendirildiği basamaktır. Bu yöntem elementlerin üçerli grup olarak verilerek bu üç element birbiri ile kıyaslandıktan sonra iki element benzer bir özellik açısından bir diğer elementten ayırt edilmesidir. Bu işlem sırasında katılımcılardan beklenen araştırmacı tarafından hazırlanmış kartlardan seçtiği üç element arasından benzerlik gösteren iki tanesini seçmeleri ve üçüncüsünden nasıl farklılaştığını açıklamaları istenir. Yanıt iki kutuplu yapının tek kutbunu oluşturmuştur. Yanıtın tersi bir ifadeyle yapının iki kutbu oluşturulur. Oluşturulan yapılar her bir element için beşli derecelendirme ölçeğine göre olumlu yapılardan olumsuz yapılara kadar puanlama yapılarak değerlendirilir. Katılımcının bu süreçte ortaya koyduğu anlamlandırmalar, kişisel yapıların temelini inşa eder.

3.2.4.3. Her Bir Yapı Açısından Tüm Elementlerin Derecelendirilmesi

Kişisel yapılar ortaya çıkarıldıktan sonra, katılımcılardan, üzerinde sadece elementlerin ve katılımcıların kendilerinin oluşturduğu kişisel yapılarının yazılı olduğu bir form aracılığıyla her bir yapı için tüm elementleri derecelendirmeleri istenmiştir. Katılımcılar tüm elementleri 1 ile 5 arasında değerlendirerek formu tamamlamışlardır. Ortaya çıkan kişisel yapılardan olumsuz olanlar sol tarafa, olumlu olanlar sağ taraf gelecek şeklide yerleştirilmiştir. Tüm elementler her bir yapı için derecelendirildikten sonra veri analizine geçilmiştir.

3.3. Araştırma Grubu

Katılımcılar 2025-2026 eğitim öğretim yılı içerisinde Hatay İli Payas İlçesine bağlı Fatih Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu, Fahrettin Altay Ortaokulunda 5, 6, 7, ve 8. Sınıfa giden ebeveynleri boşanmış, annesiyle yaşayan 65 öğrenciye Kişisel Bilgi Formu ile Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeğinden (Ergen sürümünden) uygulanmıştır. Katılımcılar ölçek uygulamalarından

aldıkları puanlar neticesinde en yüksek puanlı beş ve en düşük puanlı beş öğrencidir. İki ölçekten alınan puanların paralelliğine dikkat edilmiştir. Bir ölçekten yüksek alıp diğerinden düşük puan öğrenciler elenmiştir. Bu tür çelişkili profillerin elenmesi, karşılaştırılan iki grubun birbirinden net bir şekilde ayrılmasını güvence altına almak amacıyla gerekli görülmüştür. İki ölçekten yüksek puanlılar babası ile olumlu ilişkisi olanlar, iki ölçekten düşük puan alanlar ise babası ile olumsuz ilişkisi olanlar şeklinde düşünülmüştür. Ölçek uygulanan tüm katılımcıların 37'si kız 28'i erkektir. Yaş ortalaması 14.3tür. Repertuar ağı tekniği uygulanan 10 katılımcıdan 6'sı kız, 4'ü erkektir. Yaş ortalaması 13.8dir. Katılımcılara ait bilgiler tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler ve Ölçek Puanları

Katılımcı No	Boşanma Süresi (Yıl)	Nafaka Durumu	Velayet Durumu	Kiminle Yaşadığı	Baba ile Görüşme Sıklığı	EBSYUÖ Puanı	LAABÖ Puanı
Olgu 1	8	Bilinmiyor	Annede	Anne ile	Görüşmüyor	88	38
Olgu 2	6	Bilinmiyor	Annede	Anne ile	Görüşmüyor	82	42
Olgu 3	9	Alınmıyor	Annede	Anne ile	Görüşmüyor	90	49
Olgu 4	5	Bilinmiyor	Annede	Anne ile	Görüşmüyor	77	34
Olgu 5	8	Bilinmiyor	Annede	Anne ile	Düzensiz	72	37
Olgu 6	2	Alınıyor	Annede	Anne ile	Hafta sonu/Tatiller	144	92
Olgu 7	4	Bilinmiyor	Annede	Anne ile	15 günde 1	130	85
Olgu 8	2	Alınıyor	Annede	Anne ile	Haftada 1	143	88
Olgu 9	3	Bilinmiyor	Annede	Anne ile	Düzenli telefonda	139	84
Olgu 10	2	Bilinmiyor	Annede	Anne ile	Düzenli telefonda	130	85

Tablo 2

Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Katılımcı No	Cinsiyet	Anne Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu	Yaş	Kardeş Sayısı
Olgu 1	Kız	Lise	Lise	13	0
Olgu 2	Kız	Lise	Ortaokul	14	2
Olgu 3	Kız	Lise	Lise	12	3
Olgu 4	Erkek	Üniversite	Lise	12	1
Olgu 5	Kız	Lise	Lise	12	3
Olgu 6	Kız	Üniversite	Üniversite	13	1
Olgu 7	Erkek	Lise	Lise	13	2
Olgu 8	Erkek	Lise	Lise	14	2
Olgu 9	Kız	Lise	Lise	12	0
Olgu 10	Erkek	Lise	Ortaokul	14	1

Bu araştırmada katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Ölçüt olarak belirtildiği gibi Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümü kullanılmıştır. Çalışmanın yapısı ve özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu tekniğin kullanılması gerekli hale gelmiştir. Neuman'a (2007) göre, ölçüt örnekleme tekniği, araştırmacının belirli bir durumu derinlemesine incelemek amacıyla belirli türde örnek olayları seçmesi gereken durumlarda tercih edilmelidir.

3.4. İşlem

Araştırmacı tarafından başlangıç olarak Hatay İli Payas İlçesi Fatih Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu ve Fahrettin Altay Ortaokulu okul psikolojik danışmanları ile iletişime geçilmiştir. Gerekli izinler Milli Eğitim Bakanlığından alındıktan sonra (Bkz Ek:1) ilgili okulların psikolojik danışmanlarıyla beraber araştırmanın kriterlerine uyan öğrenciler belirlenmiştir. Ebeveynleri boşanmış olan 65 öğrenciye çalışma anlatılmıştır. Gönüllü olan tüm öğrencilerden veli izin belgesi alındıktan sonra araştırmacı planlanan günlerde ilgili okullara giderek Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeğini ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeğini (Ergen Sürümü) uygulamıştır. Toplanan veriler incelenmiş olup Repertuar Ağı Tekniği uygulamasına uygun 10 öğrenci seçilmiştir.

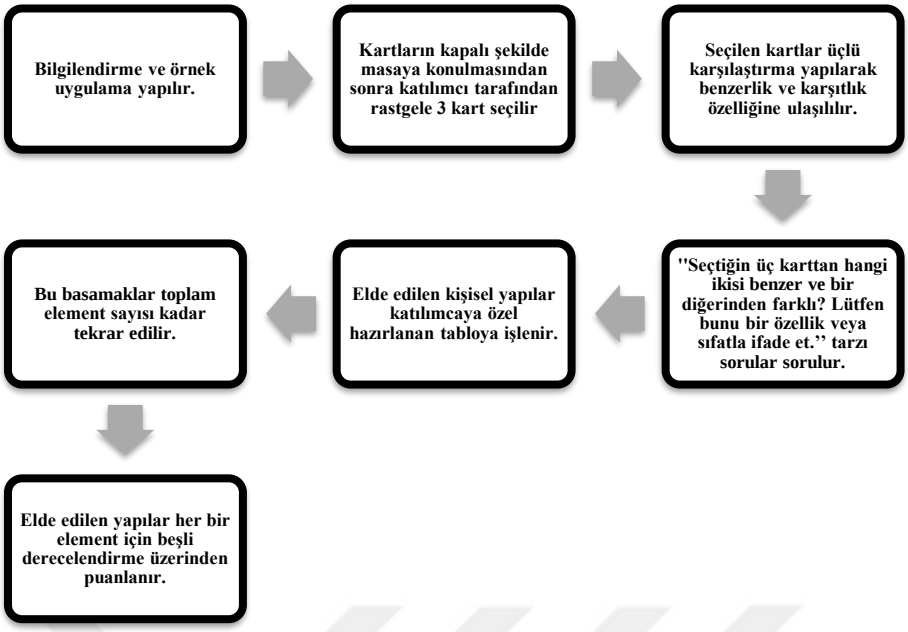
Araştırmacı seçilen öğrencilere yönelik ilgili okul psikolojik danışmanlarıyla irtibatlı şekilde yeniden bir planlama oluşturmuştur. Repertuar Ağı Tekniği anlatılmış velilerden izin belgesi alınmıştır. İzin dahilinde hem öğrenciden hem veliden ses kayıt için de onay alınmıştır. İzin ve planlama işleri tamamlandığında her bir öğrenci için ilgili okulların rehberlik servisinde randevu verilmiş olup araştırmacı daha önceden hazır bulunmuştur.

Görüşmeler, her biri 45-50 dakika süren iki oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yarı yapılandırılmış görüşme formatında olması ve repertuar ağı tekniğinin katılımcılar için alışılmış bir yöntem olmaması nedeniyle, bazı katılımcılar süreci kavramakta zorlanmıştır. Bu durumu aşmak ve katılımcıların çalışmaya dair daha net bir anlayış geliştirmelerini sağlamak amacıyla, araştırmacı terapötik iletişim tekniklerinden ve çeşitli danışmanlık becerilerinden (örneğin, içerik ve duygu yansıtma, soru yöneltme, somutlaştırma ve empati kurma gibi) faydalanmıştır. Ayrıca, süreci anlamakta güçlük çeken katılımcılara yöntem tekrar açıklanmış ve verilen örneklerle konunun daha iyi kavranması desteklenmiştir.

Veri toplama sürecinin ilerleyen aşamalarında, katılımcıların yöntemi daha iyi anladıkları ve kişisel yapılarını ortaya koyma sürecinde daha etkin rol aldıkları gözlemlenmiştir.

3.5. Elementlerin Üçlü Karşılaştırılmasıyla Kişisel Yapılara Ulaşılması

Araştırmada, araştırmacının önceden hazırladığı her bir elementin isminin yazılı kapalı duran kartların katılımcıya sunulduktan sonra uygulama hakkında bilgi verilmiştir. Bilgilendirme sonrasında katılımcıyla beraber örnek uygulamalar yapılmıştır. Uygulamada kartlar karıştırılıp kapalı şekilde masaya bırakılmıştır. Katılımcıdan tamamen rastgele olacak şekilde üç kart seçmesi istenmiş ve seçtiği üç kartı açtıktan sonra çıkan kartların kendisine ne hissettirdiği düşünmesi için zaman tanınmıştır. Daha sonra katılımcıya " Seçtiğin üç karttan hangi ikisi benzer ve bir diğerinden farklı? Lütfen bunu bir özellik veya sıfatla ifade et." veya " Hangi kart diğer ikisinden bir özellik bakımından farklıdır?" tarzında sorular sorulmuştur. Katılımcının yaptığı üçlü karşılaştırma sonunda elde edilen benzerlik özelliği ve karşıtlık özelliği araştırmacının daha önce her katılımcı için ayrı hazırladığı tabloya işlenir. Bu uygulama toplam element sayısı kadar tekrar edilir. Katılımcının seçtiği kartlar daha önce üçü de çıkmışsa yeniden seçim yaptırılır. Bir diğer husus katılımcının her bir uygulamada daha önce ifade etmediği bir yapıya ulaşmasıdır. Bu noktada zorlanan katılımcıya araştırmacı yardım etmesi ve bu yardımın katılımcıyı yönlendirmeden sadece sıfat dağarcığını genişletmesi açısından yardımcı olması gerekmektedir. Element sayısı kadar tekrarlanan uygulama elde edilen yapı (benzerlik ve karşıtlık) her bir element üzerinde beşli derecelendirilmesiyle son bulmuştur. Bu işlem 10 katılımcı için teker teker ve yüz yüze ayrı zamanlarda yapılmıştır. Uygulama akışı diyagram olarak verilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizi sırasında, bilgisayar tabanlı bir analiz aracı olan Idiogrid 2.4 veri analizi programı kullanılmıştır. Bu program, grafiksel analiz yöntemini gerektirmektedir. Tek denekli araştırmalarda, verilerin değerlendirilmesi genellikle grafik analiz yöntemiyle gerçekleştirilir (İftar ve Tekin, 1997). Bu doğrultuda, araştırmadaki veriler grafik analizleri üzerinden yorumlanmıştır.

Bu tür vaka analizlerinde grafiksel analiz yönteminin birçok avantajı bulunmaktadır. Grafik analizinin sunduğu başlıca faydalar şu şekilde özetlenebilir:

Davranış değişimi dinamik bir süreç olduğundan, araştırmacı gözlem sonuçlarını anında grafik haline getirirse, uygulanan davranış değişikliği programının etkililiğine dair erken bir fikir edinebilir. Böylece, deney sürecinin tamamlanmasını beklemeden yöntemle ilgili düzenlemeler yapma imkânı doğar. Grafiksel analiz, istatistiksel yöntemlere kıyasla daha temkinli bir yaklaşım sunar; bir davranış değişikliği programının etkili kabul edilebilmesi için belirgin ve tutarlı değişimlerin gözlenmesini gerektirir (Çağlayan, 2015).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda verilerin İdiogrid 2.4.v programı üzerinden analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgular aktarılmıştır. Veriler elde edilirken uygulanan kriterler sonucunda iki grup haline getirilmiş. Çalışma hem bu özelliğinden dolayı hem de türü idiyografik olduğu için her bir olgu kendi özelinde, bulunduğu grup içerisinde ve diğer gruba mukayesesi derinlemesine ele alınmıştır. Olgulara İlişkin bulgular repertuar ağı formları, elementler arası standardize edilmiş öklid uzaklık katsayısı, öz grafik kimliği ve temel bileşen analizleri sırasına göre raporlaştırılmış ve sunulmuştur.

4.1. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Düşük Puan Alanlara Yönelik Bulgular

4.1.1. Olgu 1

Tablo 3

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 1)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.00	-							
Boşanmdan Önce Babanla İlişkin	0.47	0.47	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.13	0.13	0.52	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.13	0.13	0.52	0.00	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	1.42	1.42	1.04	1.46	1.46	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	0.13	0.13	0.52	0.00	0.00	1.46	-		
Tanıdığım En İyi Baba	1.49	1.49	1.13	1.54	1.54	0.18	1.54	-	
İdeal Baba-oğul/Kız İlişkisi	1.33	1.33	1.00	1.37	1.37	0.32	1.37	0.26	-

BSİ: *Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ**: *Senin babanla ilişkin* **BÖBİ**: *Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ**: *Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ**: *Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ**: *Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ**: *Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB**: *Tanıdığım En İyi Baba* **İİ**: *İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 3 incelendiğinde Olgu1'in babası ile olan ilişkisi idealindeki baba-kız ilişkisinden uzak olduğu gözükmektedir. (Babanın seninle ilişkisi elementi ve ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi arasındaki Öklid uzaklık kat sayısı 1.33) Olgu1'in hem babasıyla olan ilişkisi hem de babasının Olgu1 ile ilişkisi çevresinde en iyi baba olarak tanımladığı kişiden dikkate değer ölçüde ayrıştığı saptanmıştır. (d = 1.49) Babana göre annenle ilişkin elementi; babanın seninle ilişkisi, senin babanla ilişkin elementlerine (d = 1.42), boşanma öncesi babanla ilişki elementine (d = 1.04) boşanma sonrası babanla ilişkin, annene göre babanla ilişkin ve annen-baban arasındaki ilişki elementlerine uzak konumlanırken (d = 1.46) tanıdığım en iyi baba elementine (d = 1.18) ve ideal baba-kız ilişki elementine (d = 0.32) yakın durumdadır.

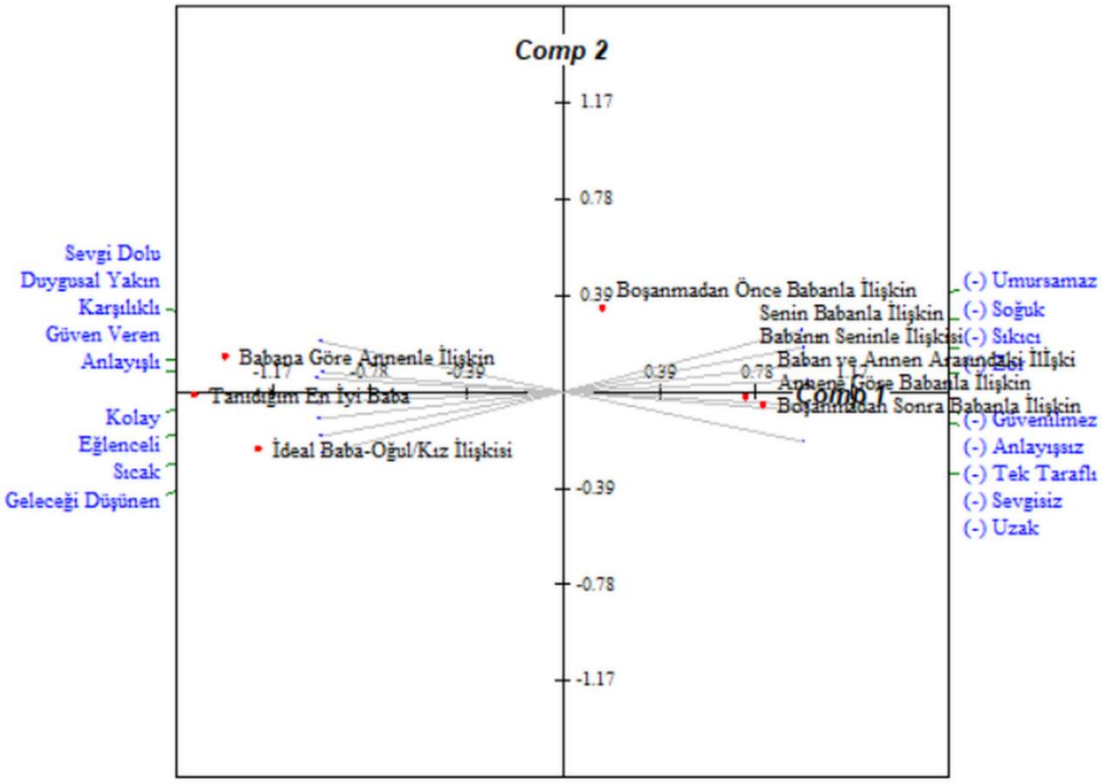
Tablo 4

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 1)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İi
Anlayışlı	-0.99	-0.99	-0.39	-0.98	-0.98	1.00	-0.98	0.99	0.95
Duygusal Yakın	-0.98	-0.98	-0.23	-0.98	-0.98	0.99	-0.98	0.98	0.92
Karşılıklı	-0.94	-0.94	-0.30	-0.99	-0.99	0.96	-0.99	0.96	0.95
Kolay	-0.99	-0.99	-0.45	-0.99	-0.99	0.98	-0.99	0.99	0.98
Sevgi Dolu	-0.98	-0.98	-0.23	-0.98	-0.98	0.99	-0.98	0.98	0.92
Sıcak	-0.96	-0.96	-0.58	-0.95	-0.95	0.96	-0.95	0.98	0.98
Güven Veren	-0.96	-0.96	-0.58	-0.95	-0.95	0.96	-0.95	0.98	0.98
Geleceği Düşünen	-0.95	-0.95	-0.61	-0.94	-0.94	0.93	-0.94	0.97	0.99
Eğlenceli	-0.97	-0.97	-0.46	-0.97	-0.97	0.95	-0.97	0.99	0.99

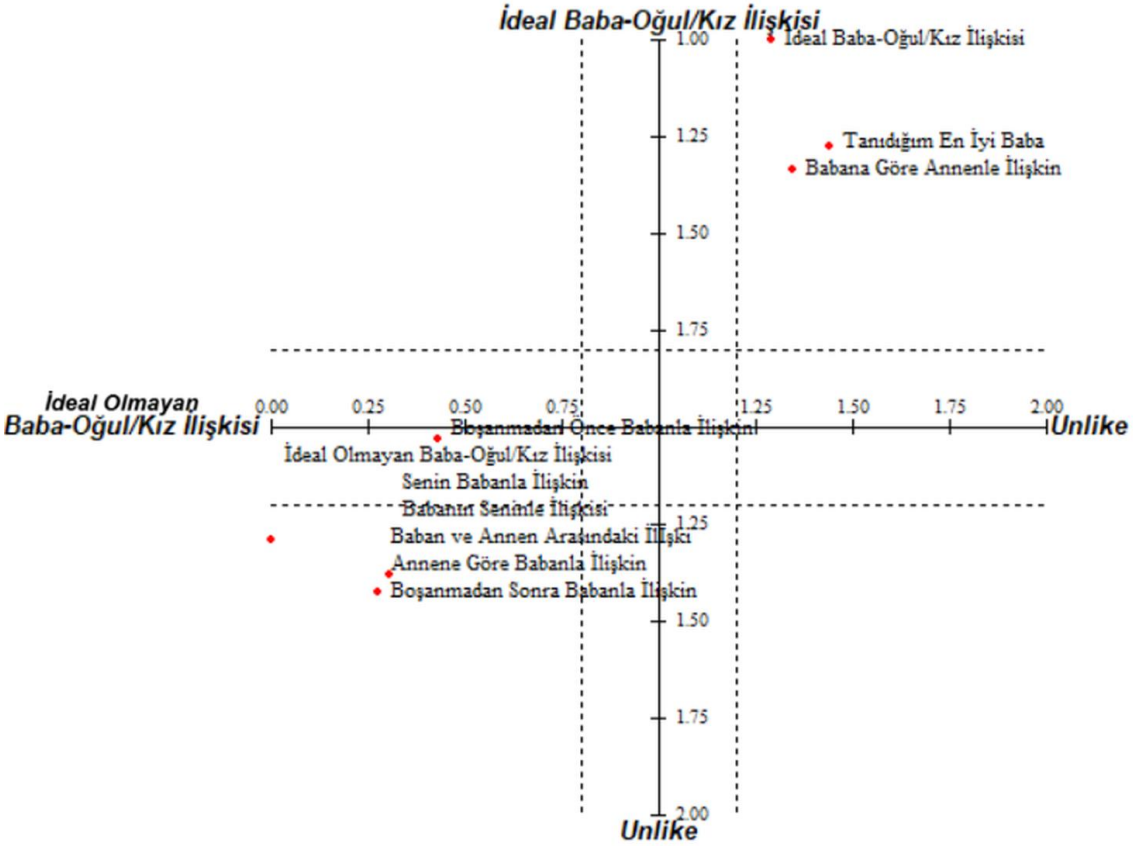
BSİ: *Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ**: *Senin babanla ilişkin* **BÖBİ**: *Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ**: *Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ**: *Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ**: *Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ**: *Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB**: *Tanıdığım En İyi Baba* **İİ**: *İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 4 incelendiğinde Olgu1'in babası ile olan ilişkisinde iki yönlü de olumlu yapılarla negatif yönlü yüksek ilişki göze çarpmaktadır. Aynı şekilde Olgu1'in boşanma öncesi babası ile ilişkisi negatif yönlü orta derece ilişkili iken boşanma sonrasında negatif yönlü yüksek ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olgu1'in babasına göre anne ile ilişkisi, tanıdığı en iyi baba ve ideal baba-kız ilişkisi ise olumlu yapılarla pozitif yönde yüksek derecede ilişkili bulunmuştur.

Şekil 1: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 1)

Şekil 1'de verilen temel bileşenler analizine göz attığımızda Olgu1'in repertuar ağı formundaki İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi elementini kolay, eğlenceli, sıcak, geleceği düşünen yapılara yakın görmüştür. Babana göre annenle ilişkin elementini ise sevgi dolu, duygusal yakın, karşılıklı, güven veren, anlayışlı yapıların arasına oturtmuştur. Tanıdığım en iyi baba elementini ise bahsedilen yapılar grubunun arasında konumlandırmıştır. Buna karşılık geriye kalan bütün elementler umursamaz, soğuk, sıkıcı, zor, güvenilmez gibi kişisel yapılara benzetildiği görülmüştür.

Şekil 2. Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 1)

Şekil 2'de verilen Olgu1'e ait öz-kimlik grafiği analizi yapılmadan önce kişinin ideal baba-oğul/kız elementine verdiği puanlar ters yönlü, ele alınıp ideal olmayan baba-oğul/kız ilişkisi elementine ulaşılmıştır. Ulaşılan bu element x eksenine var olan element ise y eksenine alınıp işlem bu şekilde gerçekleştirilmiştir. Ortaya çıkan grafik incelendiğinde ideal baba-oğul/kız ilişkisi, tanıdığım en iyi baba ve babana göre annene ilişki elementlerinin idealleştirme alanına yerleştiği görülmektedir. Geriye kalan bütün elementler ise ikircikli alanda ambivalans duyguların yoğun olduğu bölgede konumlandığını görüyoruz. Kabul ve çatışma alanlarında hiçbir element konumlanmamıştır.

4.1.2. Olgu 2

Tablo 5

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 2)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.47	-							
Boşanmdan Önce Babanla İlişkin	0.49	0.60	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.53	0.82	0.55	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.33	0.57	0.59	0.53	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.41	0.61	0.65	0.55	0.41	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	0.46	0.57	0.42	0.47	0.46	0.33	-		
Tanıdığım En İyi Baba	1.31	1.07	1.26	1.57	1.37	1.46	1.41	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.52	1.26	1.49	1.78	1.55	1.68	1.64	0.31	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 2'nin elementlerinin analizleri incelendiğinde İdeal Baba-Kız ilişkisi elementinin tüm elementlerden (Tanıdığım en iyi baba elementi hariç) uzak konumlandığını görülmektedir. ($1.26 < d < 1.78$). Tanıdığım "En İyi Baba'' elementi de "İdeal Baba-Kız İlişkisi'' elementine paralellik göstermek ve diğer elementlerden uzak konumlanmaktadır. Babasının Olgu2 ile olan ilişkisi boşanma sonrasında öncesine göre

dikkate değer bir değişiklik göstermezken (*d* =0.49 , *d* =0.53) Olgu2'nın babasıyla olan ilişkisi anlamlı ölçüde uzaklaşmıştır. (*d* =0.60 , *d* =0.82).

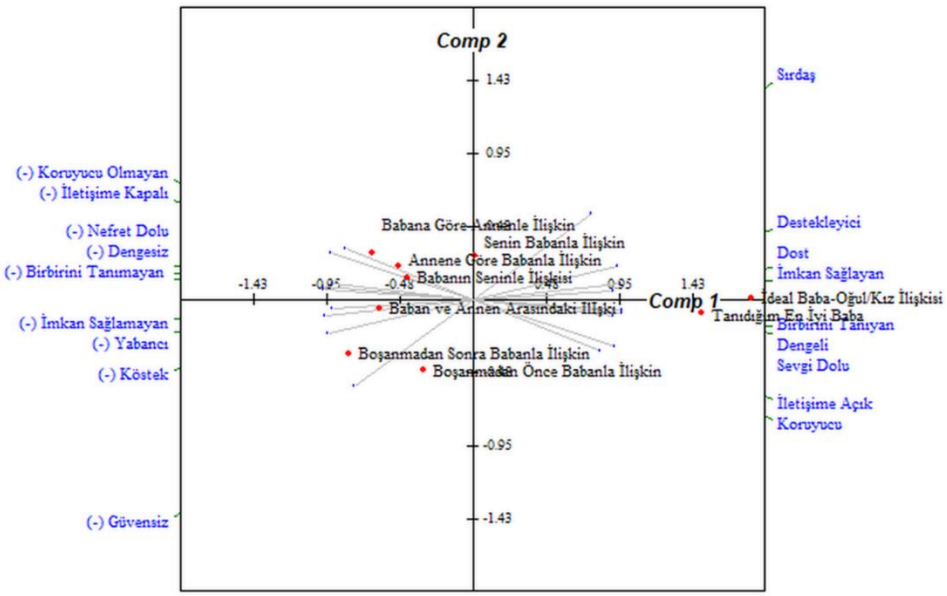
Tablo 6

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 2)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
Sırdaş	-0.53	0.34	-0.74	-0.94	-0.49	-0.34	-0.61	0.76	0.75
Koruyucu	-0.84	0.07	-0.02	-0.72	-0.85	-0.81	-0.52	0.84	0.79
Birbirini Tanıyan	-0.79	-0.17	-0.54	-0.74	-0.69	-0.78	-0.84	0.97	0.98
Sevgi Dolu	-0.54	0.13	-0.45	-0.80	-0.80	-0.86	-0.86	0.91	0.88
Dost	-0.76	0.23	-0.58	-0.82	-0.73	-0.78	-0.84	0.93	0.96
Dengeli	-0.79	-0.19	-0.52	-0.74	-0.72	-0.77	-0.83	0.98	0.97
İletişime Açık	-0.80	-0.30	-0.34	-0.60	-0.75	-0.83	-0.80	0.95	0.92
Destekleyici	-0.61	0.22	-0.66	-0.84	-0.57	-0.78	-0.92	0.90	0.95
İmkan Sağlayan	-0.61	-0.06	-0.50	-0.78	-0.43	-0.83	-0.91	0.88	0.93

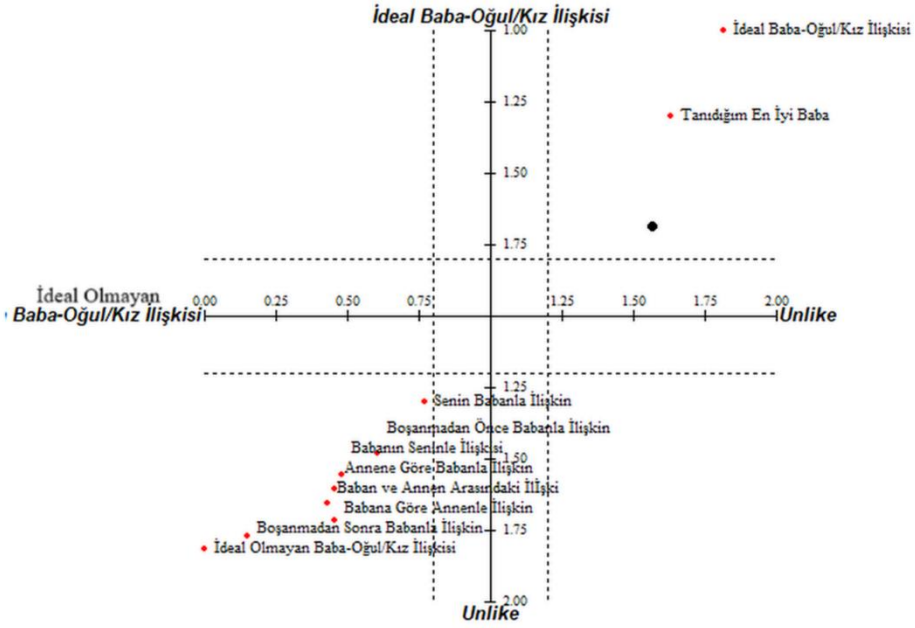
BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 6'da ele alındığında babanın seninle ilişki elementinin olumlu yapılarla negatif ilişkisi görülmektedir. Buna karşın senin babanla ilişkisi elementi ise düşük de olsa yapılarla genelde ilişkisi pozitif yönlüdür. Yine bu tabloya baktığımızda boşanma öncesinde negatif yönde olan ilişkinin boşanma sonrasında negatif yönden daha da kuvvetlendiği gözlemlenmektedir.

Şekil 3 Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 2)

Olgu2'nin temel bileşenler analizi incelendiğinde babanın seninle olan ilişkisi birbirini tanımayan, dengesiz, nefret dolu yapılarına daha yakın iken senin babanla olan ilişkin elementi ise destekleyici, dost, imkân sağlayan yapılarına yakın olduğu görülmüştür.

Şekil 4 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 2)

Şekil 4'de verilen öz-kimlik grafiğinde Olgu1 de yapılan analiz basamakları aynı şekilde tekrar edilmiş olup elde edilen x eksenine binaen elementler yerleşmiştir. Bu grafikte İdeal Baba-Kız/Oğul ilişkisi elementi ve Tanıdığım En İyi Baba elementi idealleştirme alanında yer almıştır. Geriye kalan tüm elementler ikircikli alanda kendilerine yer bulmuşlardır. Ambivalans duyguların burada da yoğun olduğunu söylemek mümkün gözükmektedir. Yine burada kabul ve çatışma alanlarının boş olduğu fark edilmiştir.

4.1.3. Olgu 3

Tablo 7

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 3)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.71	-							
Boşanmdan Önce Babanla İlişkin	0.51	0.67	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.30	0.73	0.44	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.43	0.46	0.53	0.44	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.40	0.81	0.58	0.44	0.66	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	0.43	0.89	0.67	0.40	0.63	0.36	-		
Tanıdığım En İyi Baba	1.57	1.00	1.27	1.48	1.26	1.65	1.74	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.57	1.00	1.27	1.48	1.26	1.65	1.74	0.00	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 3'ün elementler arası öklid uzaklıklarına baktığımızda baba ile olan ilişkisi ideal olarak gördüğü baba-kız ilişkisinden oldukça uzak olduğu görülmektedir. (d = 1.57) Boşanma sonrasında baba ile olan ilişkisi öncesine göre yakınlaşırken (d = 0.51, d = 0.30) kendisinin babası ile olan ilişkisinin öklid uzaklığı artmış görünmektedir (d = 0.67, 0.73). Dikkate değer başka bir analiz sonucu ise tanıdığım en iyi baba ile ideal baba-kız ilişkisi elementlerinin öklid uzaklıkları sıfır (d = 0) olmasıdır. Burada Olgu 3'ün ideal baba kız ilişkisindeki baba figürü ile tanıdığı en iyi babayı özdeşleştirmiş olduğu düşünülebilinir.

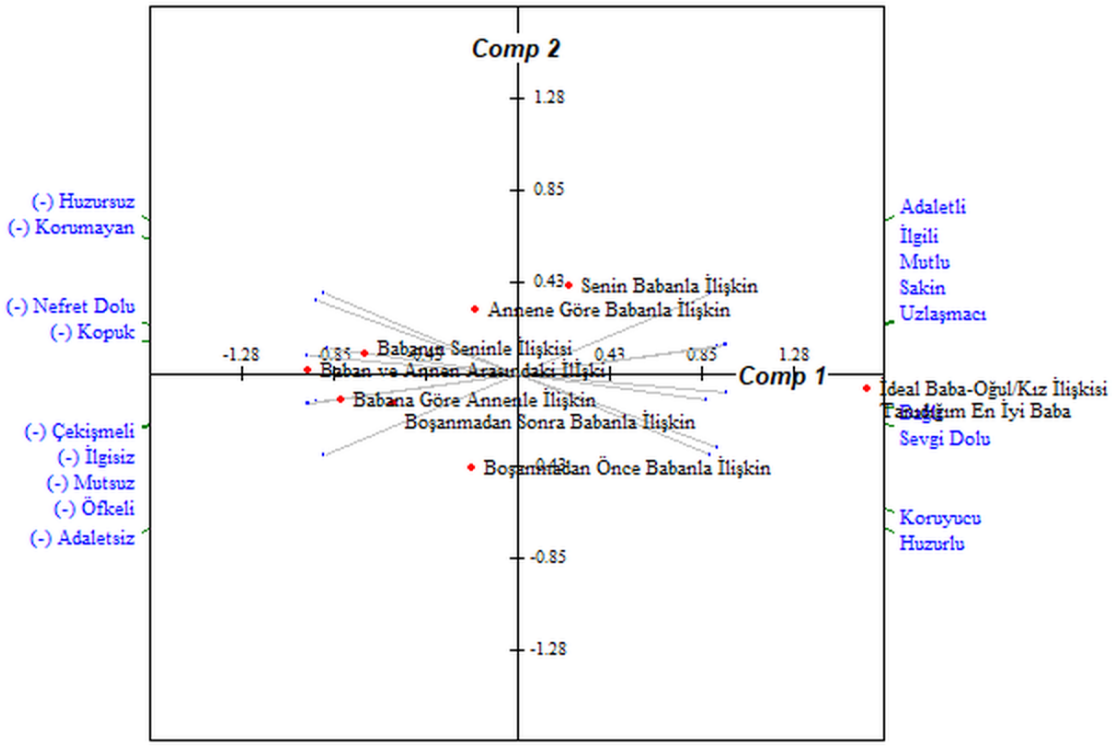
Tablo 8

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 3)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
Uzlaşmacı	-0.74	0.57	-0.37	-0.89	-0.32	-0.85	-0.98	0.91	0.91
Adaletli	-0.86	0.69	-0.68	-0.88	-0.16	-0.83	-0.77	0.88	0.88
Sevgi Dolu	-0.89	0.44	-0.33	-0.87	-0.70	-0.57	-0.82	0.89	0.89
Sakin	-0.84	0.46	-0.48	-0.82	-0.22	-0.95	-0.95	0.96	0.96
Koruyucu	-0.91	0.16	-0.09	-0.72	-0.64	-0.80	-0.88	0.94	0.94
Mutlu	-0.84	0.46	-0.48	-0.82	-0.22	-0.95	-0.95	0.96	0.96
İlgili	-0.91	0.50	-0.58	-0.81	-0.36	-0.87	-0.89	0.96	0.96
Bağlı	-0.92	0.42	-0.23	-0.90	-0.47	-0.86	-0.92	0.97	0.97
Huzurlu	-0.87	0.00	-0.06	-0.65	-0.49	-0.82	-0.84	0.91	0.91

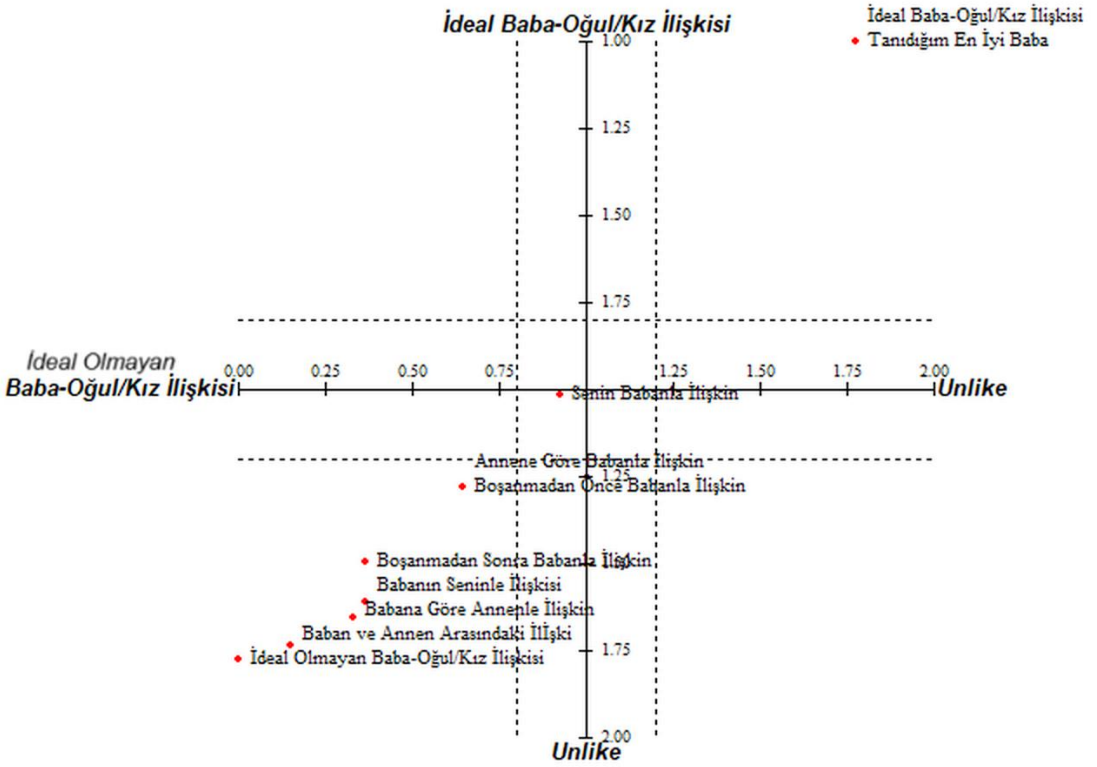
BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 8 incelendiğinde baba ile arasındaki ilişkinin babadan gelen yönünü temsil eden babanın seninle ilişkisi elementi olumlu yapılarla negatif yönde yüksek ilişkili iken aynı ilişkinin Olgu 3'ten olan yönü temsil eden senin babanla ilişkisi elementi olumlu yapılarla yüksek olmasa da pozitif yönde ilişki olması dikkate alınması gereken bir durumdur. Yine beklenildiği gibi boşanma öncesinde yapılarla olan negatif yönlü ilişkinin boşanma sonrasında ilişkisi yine negatif yönde kuvvetlenmiştir.

Şekil 5. Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 3)

Olgu 3'ün temel bileşenler analizi incelendiğinde babasıyla ilişkisini iki yönünü vurgulayan iki elementin (babanın seninle ilişkisi ve senin babanla ilişkin) farklı alanlara konumlanması dikkat çekicidir. Senin babanla ilişkin elementi adaletli, ilgili, mutlu, sakin, uzlaşmacı yapılarla beraber gözükürken babanın seninle olan ilişkisi ise nefret dolu, kopuk yapılara yakındır. Boşanmadan önce babanla ilişkin elementi ise çekişmeli, ilgisiz, mutsuz, öfkeli, adaletsiz yapılarla ilişkiliyken boşanma sonrası elementi ise bu yapılara daha merkezi konumlandığı gözükmektedir.

Şekil 6: Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 3)

Olgu 3'ün öz-kimlik grafiği ele alındığında ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi ile tanıdığım en iyi baba elementini idealleştirme alanında en tepeye yerleştiğini görülmektedir. Senin babanla olan ilişkin elementi ise farksızlık alanında yer almıştır. Bunun anlamı bu elementin durumu etkilemediği şeklinde yorumlanabilir. Geriye kalan elementler ise ikircikli alanda kendilerine yer bulmuşlardır.

4.1.4. Olgu 4

Tablo 9

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 4)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.00	-							
Boşanmdan Önce Babanla İlişkin	0.00	0.00	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.00	0.00	0.00	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.00	0.00	0.00	0.00	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	1.41	1.41	1.41	1.41	1.41	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.41	-		
Tanıdığım En İyi Baba	1.41	1.41	1.41	1.41	1.41	0.00	1.41	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.41	1.41	1.41	1.41	1.41	0.00	1.41	0.00	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 4'e ait tablo incelendiğinde elementler arasında uzaklıkların ya olmadığı ya da ciddi mesafede uzak olduğu görülmektedir. Baba ile olan ilişki hem iki taraflı hem de

boşanma öncesi ve sonrasında hep yöndedir. Ancak Olgu 5'in ideal dünyası ve iyi bir baba tanımlaması diğer elementlerden uzaktadır. (d = 1.41)

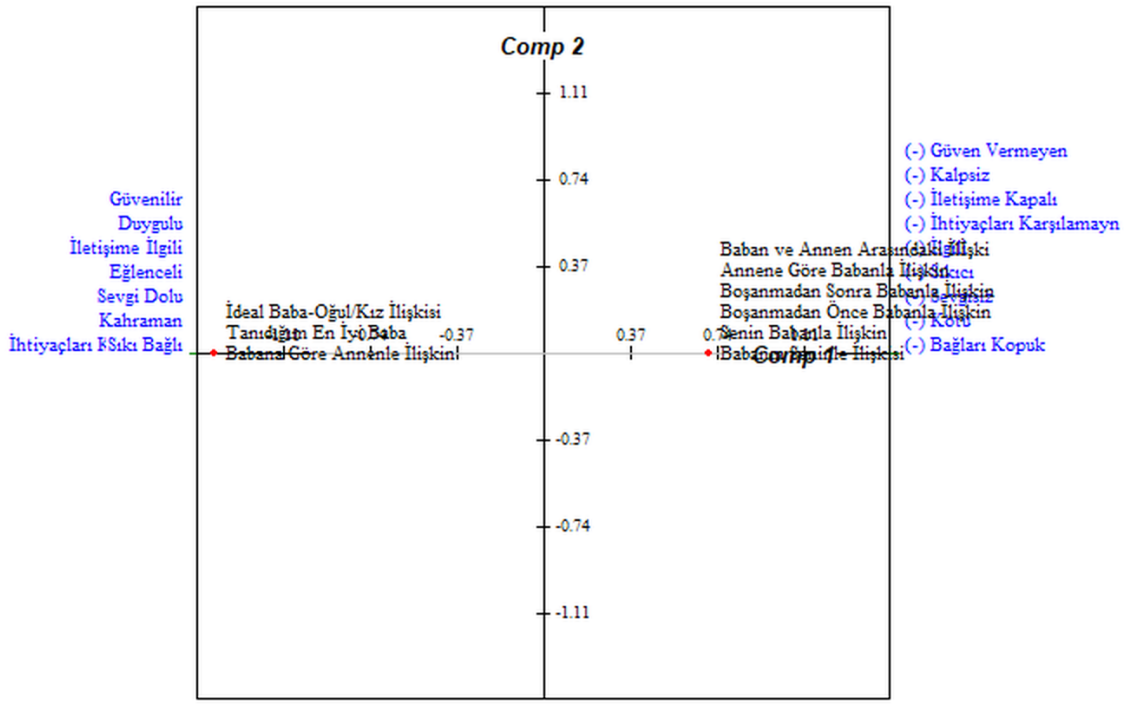
Tablo 10

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 4)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
Sıkı Bağlı	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
Kahraman	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
Sevgi Dolu	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
Eğlenceli	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
İlgili	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
İhtiyaçları Karşılayan	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
İletişime Açık	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
Duygulu	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00
Güvenilir	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	-1.00	1.00	-1.00	1.00	1.00

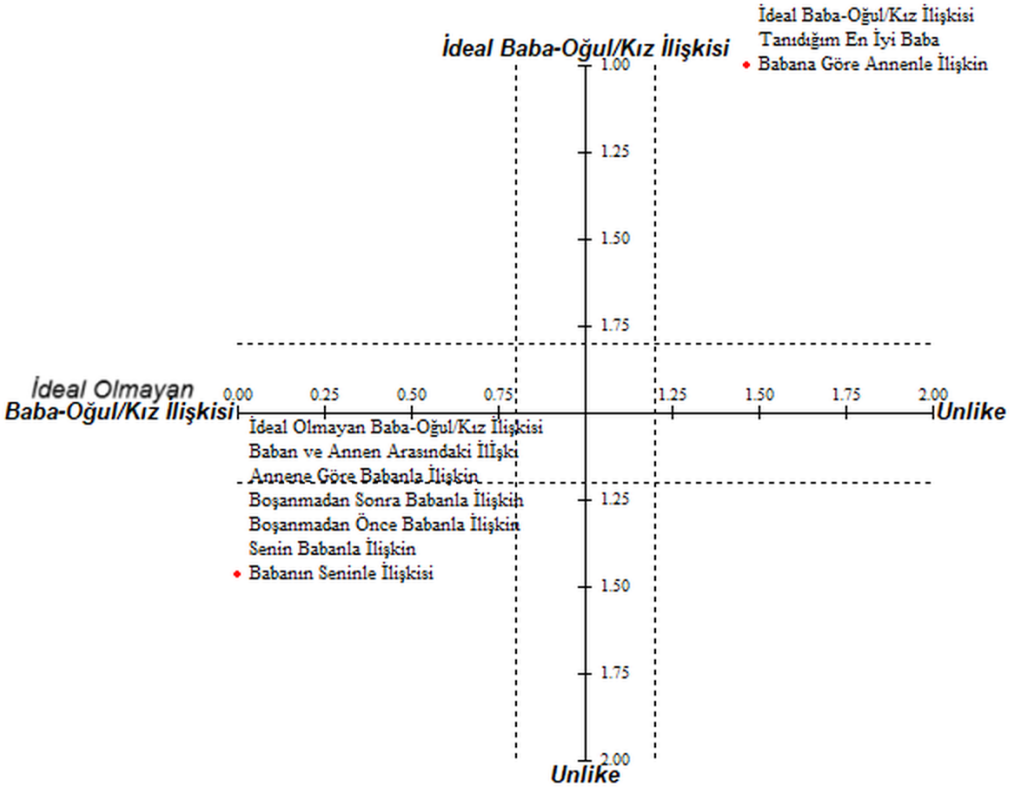
BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 4'e ait veriler incelendiğinde elementlerin yapılarla olan ilişkisi tam ilişkidir. Bu ilişkilerin hepsi tam ilişki olmasına karşın yön durumu mevcuttur. Örneğin babanın seninle olan ilişkisi elementi olumlu yapıların tamamı ile negatif yönde tam ilişkiliyken (-1.00) ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi ise olumlu yapılarla pozitif yönde tam ilişkilidir. (1.00)

Şekil 7: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 4)

Olgu 4'ün temel bileşenler analizine geçildiğinde net ayrımlar burada da göze çarpmaktadır. İdeal baba-oğul/kız İlişkisi, tanıdığım en iyi baba, babana göre annenle ilişkin elementleri olumlu yapılarla aynı noktada buluşmuş iken geriye kalan elementler olumsuz yapılarla aynı noktada buluşmuşlardır.

Şekil 8: Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 4)

Olgu 4'ün öz-kimlik grafiğine baktığımızda ise önceki analizleri destekleyen bir analiz görülmektedir. Yine aynı şekilde üç element (ideal baba-oğul/kız, tanıdığım en iyi baba, babana göre annenle ilişkin) idealleştirme bölgesinde yüksek yerde aynı noktada konumlanırken diğer elementler (baban ve annen arasındaki ilişki, annene göre babanla ilişkin, boşanmadan sonra babanla ilişkin, boşanmadan önce babanla ilişkin, senin babanla ilişkin ve babanın seninle ilişkisi) ikircikli alanda aynı noktaya yerleşmişlerdir.

4.1.5. Olgu 5

Tablo 11

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 5)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.71	-							
Boşanmdan Önce Babanla İlişkin	0.74	0.22	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.51	0.94	1.04	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.39	0.67	0.73	0.47	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.51	0.81	0.76	0.80	0.65	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	0.76	1.31	1.38	0.41	0.75	0.98	-		
Tanıdığım En İyi Baba	1.30	0.74	0.61	1.63	1.31	1.17	1.95	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.22	0.65	0.53	1.53	1.19	1.13	1.85	0.23	-

BSİ: *Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ**: *Senin babanla ilişkin* **BÖBİ**: *Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ**: *Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ**: *Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ**: *Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ**: *Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB**: *Tanıdığım En İyi Baba* **İİ**: *İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 11 incelendiğinde Olgu 5'nın babası ile olan ilişkisi karşılıklı olarak aynı noktada olmadığı gözlemlenmektedir. Çünkü babanın seninle olan ilişkisi elementi ile senin babanla olan ilişkin elementi arasındaki öklid uzaklık kat sayısı 0.71dir. İdealindeki baba kız ilişkisine boşanma öncesinde boşanma sonrasına göre daha yakın olduğunu da söylenebilir. (d = 0.53, d = 1.53). Babası ile olan ilişki de ideal baba kız ilişkisine epey uzaktır. (d = 1.22) Senin babanla olan ilişkin elementine baktığımızda ise ideal baba kız ilişkisine görece daha yakın denilebilir.

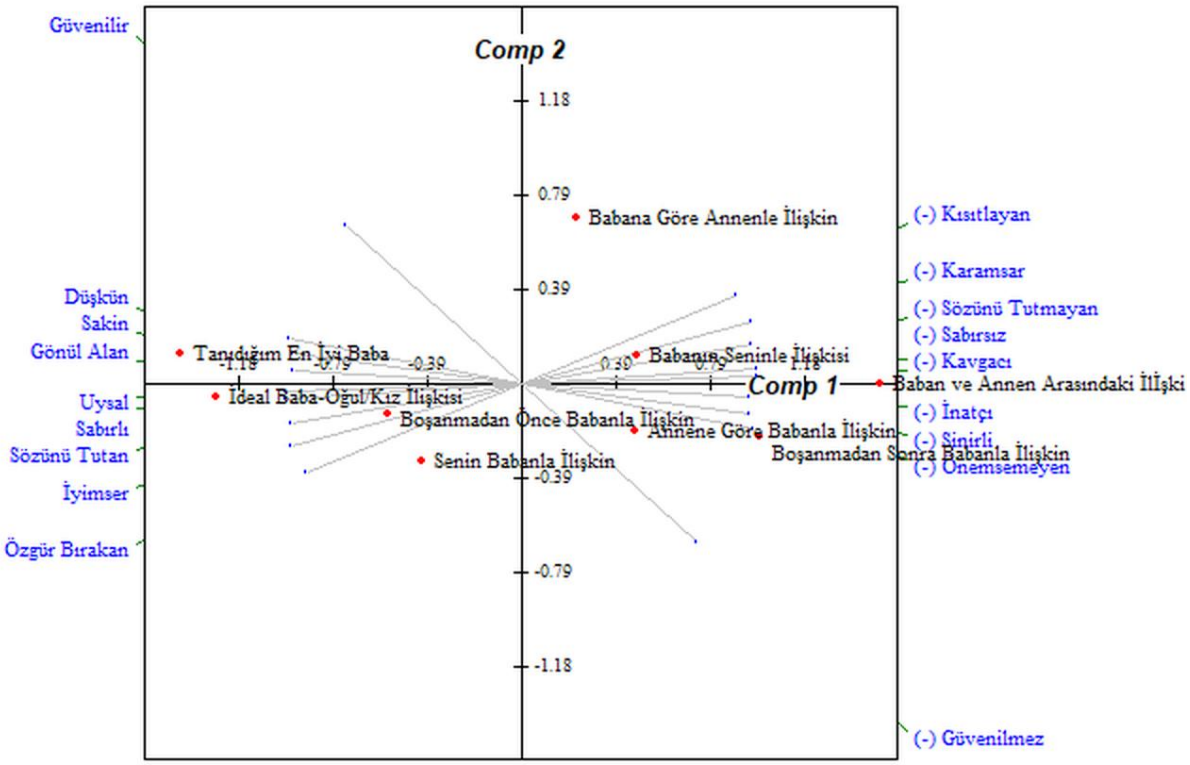
Tablo 12

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 5)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
Sakin	-0.65	0.56	0.88	-0.99	-0.67	-0.19	-0.95	0.94	0.94
Uysal	-0.73	0.76	0.94	-0.95	-0.72	-0.33	-1.00	0.97	0.97
Gönül Alan	-0.65	0.76	0.93	-0.90	-0.86	-0.24	-0.96	0.95	0.88
Sabırlı	-0.87	0.77	0.93	-0.92	-0.69	-0.33	-0.97	0.96	0.97
Düşkün	-0.77	0.58	0.83	-0.97	-0.79	-0.13	-0.94	0.97	0.97
Güvenilir	-0.52	0.18	0.56	-0.82	-0.84	0.41	-0.72	0.80	0.69
İyimser	-0.85	0.85	0.96	-0.87	-0.63	-0.53	-0.95	0.93	0.96
Özgür Bırakan	-0.89	0.88	0.92	-0.76	-0.64	-0.61	-0.87	0.88	0.91
Sözünü Tutan	-0.69	0.83	0.95	-0.88	-0.78	-0.48	-0.95	0.94	0.94

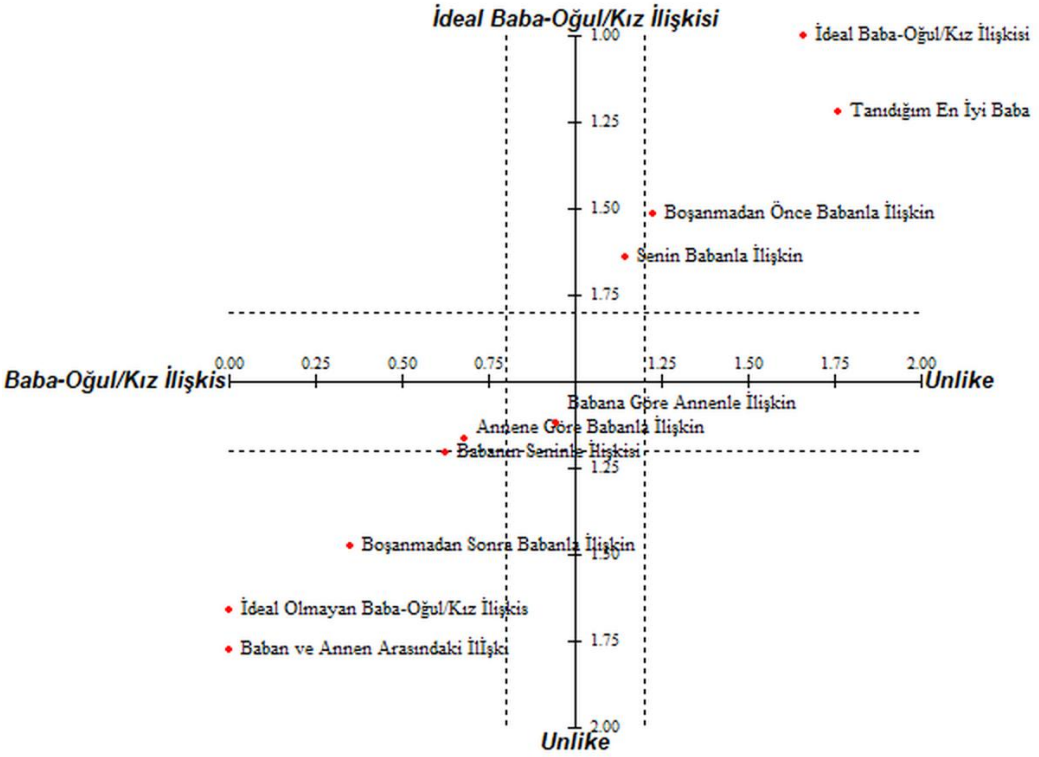
BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 5'e ait olan tablo 12 incelendiğinde babanın seninle olan ilişkisi elementleri olumlu yapılarla anlamlı olumsuz ilişki içerisindedir. Senin babanla olan ilişkin elementi ise aksine olumlu yapılarla pozitif yönde ilişki olduğunu göstermektedir. Dikkat çeken başka bir husus ise boşanmadan önce babanla olan ilişkin elementi olumlu yapılarla pozitif yönlü güçlü ilişki gösterirken boşanma sonrasında babanla ilişkin elementi ise tam ters yönde olumsuz yapılarla aynı ilişkiyi kurmuştur. Beklendik olduğu gibi ideal baba-oğul/kız elementi ve tanıdığım en iyi baba elementi olumlu yapılarla aynı yönde ilişkili bulunmuştur.

Şekil 9: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 5)

Temel bileşenler analizi grafiksel gösteriminde Olgu 5'in hipotetik elementleri gönül alan, uysal, sakin, düşkün, sabırlı, iyimser gibi yapılarla ilişkili bulduğu gözlemlenmektedir. Aynı şekilde senin babanla ilişkin elementi ve boşanmadan önce babanla ilişkin elementi de bu yapılara yakın olduğu görülmektedir. Babana göre annenle ilişkin elementi kısıtlayan, karamsar yapılarla; babanın seninle ilişkisi ve baban ve annen arasındaki ilişki elementleri kavgacı, sabırsız, sözünü tutmayan yapılara ilişkilendirilmiştir. Annene göre bananla ilişkin ve boşanma sonrasında babanla ilişkin elementini ise inatçı, sinirli, önemsemeyen yapılara daha yakın ilişkide görülmektedir.

Şekil 10: Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 5)

Olgu 5'in öz-kimlik grafiğinde idealleştirme alanında ideal baba-oğul/kız ilişkisi, tanıdığım en iyi baba, boşanmadan önce babanla ilişkin ve senin babanla ilişkin elementleri görülmektedir. Babana göre annenle ilişkin elementi ise farksızlık alanında konumlanmıştır. Diğer elementler ise ikircikli alanda kendilerine yer edinmişlerdir. Grafikte her bir elementin bahsi geçen alanlara konumları da bize diğer analizleri doğrulayan yapı olduğu göstermektedir.

4.2. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Yüksek Puan Alanlar

4.2.1. Olgu 6

Tablo 13

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 6)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.00	-							
Boşanmadan Önce Babanla İlişkin	0.53	0.53	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.00	0.00	0.53	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.50	0.50	0.57	0.50	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.95	0.95	0.83	0.95	0.82	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	1.88	1.88	1.82	1.88	1.82	1.45	-		
Tanıdığım En İyi Baba	0.51	0.51	0.35	0.51	0.55	0.92	1.80	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	0.32	0.32	0.42	0.32	0.38	0.89	1.96	0.40	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 13 incelendiğinde Olgu 6'nın babası ile ilişki elementleri boşanma öncesinde nispeten uzak konumlanmışken (d =0.53) boşanma sonrasında bu iki element aynı yöne (d =0.00) denk geldiği görülmüştür. Yine aynı iki element ideal baba-kız

ilişkisine de oldukça yakındır. (d =0.32) Anne ve baba arasındaki ilişki elementi ise diğer bütün elementlerden ayrışmaktadır. (d > 1.45)

Tablo 14

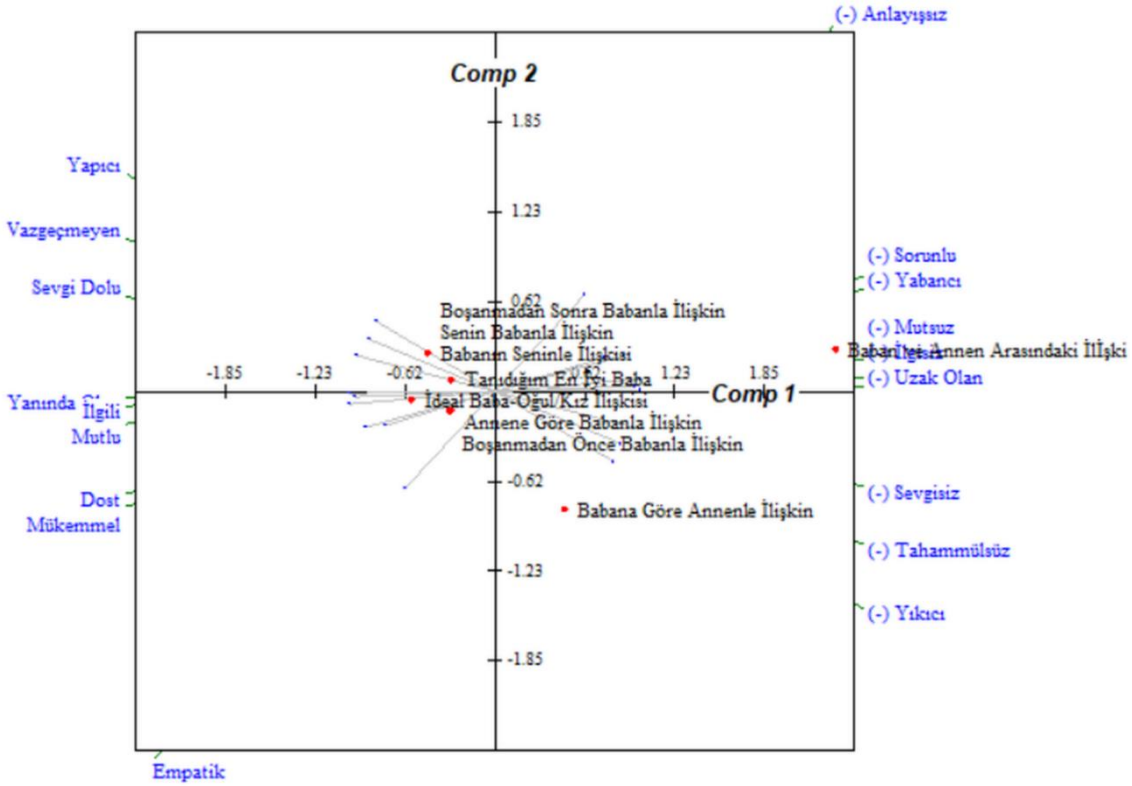
Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 6)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
Empatik	0.01	0.01	0.64	0.01	0.55	0.13	-0.68	0.53	0.71
İlgili	0.79	0.79	0.47	0.79	0.55	-0.43	-0.95	0.26	0.89
Yanında Olan	0.76	0.76	0.54	0.76	0.52	-0.50	-0.99	0.53	0.93
Yapıcı	0.82	0.82	0.14	0.82	0.50	-0.83	-0.75	0.51	0.78
Dost	0.65	0.65	0.56	0.65	0.19	-0.18	-0.92	0.45	0.83
Mükemmel	0.69	0.69	-0.02	0.69	0.56	-0.05	-0.78	-0.10	0.74
Vazgeçmeyen	0.82	0.82	0.56	0.82	0.10	-0.73	-0.82	0.62	0.79
Mutlu	0.73	0.73	0.54	0.73	0.52	-0.43	-1.00	0.51	0.93
Sevgi Dolu	0.79	0.79	0.52	0.79	0.49	-0.72	-0.91	0.58	0.88

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

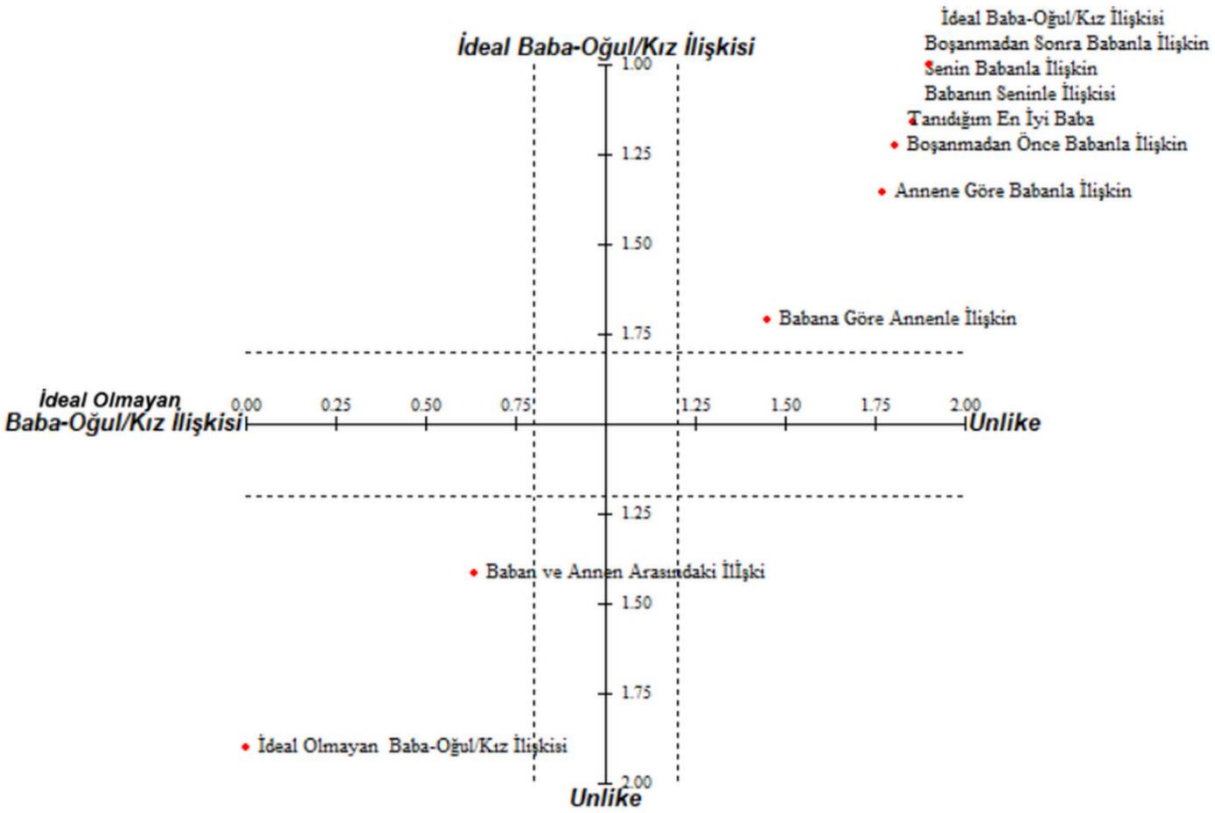
Tablo 14 incelendiğinde Olgu 6'nın babası ile olan ilişkisinde boşanma öncesi olumsuz yapılara daha yakın veya olumlu yapılara çok yakın olmayan durumlar söz konusu iken boşanmadan sonra aynı yapılarda pozitif yönde anlamlı değişimler

gözlemlenmektedir. Toplam 9 elementin 8inde boşanma sonrasıda pozitif yönlü ayrışma varken empati yapısında boşanma sonrasında düşüş olması dikkat çekicidir. Anne ve babası arasında ilişki ise bütün yapılarda negatif yönde yüksek ilişkilidir.

Şekil 11: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 6)

Temel bileşenler analizi grafiği incelendiğinde Olgu 6'nın boşanma sonrası babanla ilişkin, senin babanla ilişkin, babanın seninle ilişkisi, tanıdığım en iyi baba elementleri yapıcı, vazgeçmeyen ve sevgi dolu yapıları ile benzerlik gösterirken ideal baba-kız ilişkisi, annene göre babanla ilişkin, boşanma sonrası babanla ilişkin elementleri de yanında olan, mutlu, dost, mükemmel yapılarla yakın görülmüştür. Babana göre annenle ilişkin elementi ise sevgisiz, tahammülsüz, yıkıcı yapılara yakın konumlanmıştır. Baban ve annen arasında ilişki elementi ise sorunlu, yabancı, mutsuz, ilgisiz, uzak olan yapılarla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 12 Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 6)

Şekil 12'de verilen Olgu 6'ya ait öz-kimlik grafiği analizi yapılmadan önce kişinin ideal baba-oğul/kız elementine verdiği puanlar ters yönlü, ele alınıp ideal olmayan baba-oğul/kız ilişkisi elementine ulaşılmıştır. Ulaşılan bu element x eksenine var olan element ise y eksenine alınıp işlem bu şekilde gerçekleştirilmiştir. Olgu 6'nın öz-kimlik grafiği incelendiğinde baban ve annen arasındaki ilişkinin ikircikli alana tekabül ettiği diğer bütün elementlerin ise idealleştirme alanında konumlandığı gözükmektedir. Kabul ve çatışma alanlarında ise hiçbir element yer almamıştır.

4.2.2. Olgu 7

Tablo 15

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 7)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.50	-							
Boşanmadan Önce Babanla İlişkin	1.12	1.45	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.27	0.57	0.98	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.67	0.89	0.68	0.55	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.48	0.77	0.78	0.39	0.42	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	1.78	2.14	0.82	1.65	1.35	1.44	-		
Tanıdığım En İyi Baba	0.46	0.54	1.10	0.47	0.58	0.43	1.72	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	0.41	0.41	1.19	0.40	0.73	0.65	1.89	0.61	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 7'ye ait tablo incelendiğinde baba ile olan ilişki çift yönlü olarak ideal baba-oğul ilişkisine uzak olmadığı görülmektedir. (Babanın seninle olan ilişkisi ve senin babanla ilişkin elementleri ile ideal baba-oğul/kız ilişki elementi arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.41). Aynı ilişki elementleri boşanma öncesi elementine uzakken (d = 1.12, d = 1.45) boşanma sonrasında babanla ilişkin elementine oldukça yaklaştığı dikkat çekmektedir. (d = 0.27, d = 0.57)

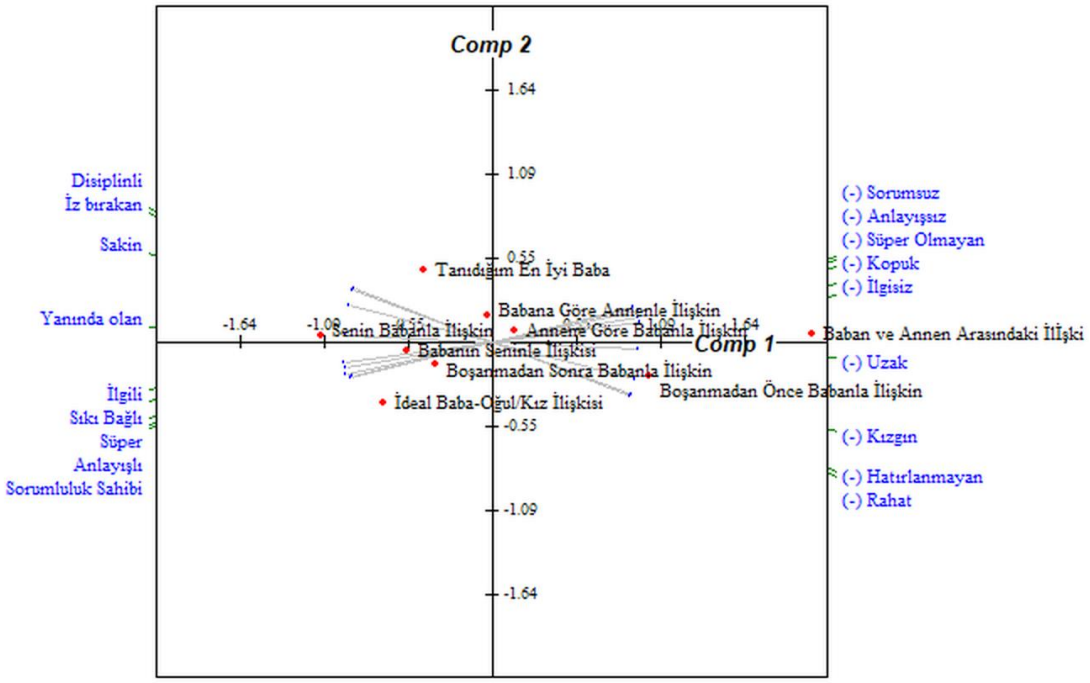
Tablo 16

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 7)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İi
İlgili	0.70	0.97	-0.86	0.68	-0.19	0.02	-0.96	0.55	0.91
Sakin	0.67	0.93	-0.84	0.60	-0.12	0.23	-0.95	0.80	0.66
Anlayışlı	0.67	0.93	-0.81	0.67	-0.13	-0.29	-0.90	0.50	0.93
Sıkı Bağlı	0.89	0.92	-0.84	0.76	0.47	0.13	-0.95	0.53	0.87
İz bırakan	0.83	0.89	-0.97	0.62	-0.24	0.20	-0.87	0.83	0.61
Süper	0.89	0.92	-0.88	0.89	-0.36	-0.01	0.94	0.47	0.88
Sorumluluk Sahibi	0.91	0.87	-0.85	0.92	-0.61	0.06	-0.89	0.45	0.86
Disiplinli	0.73	0.90	-0.95	0.65	-0.43	0.27	-0.85	0.87	0.63
Yanında olan	0.72	0.95	-0.82	0.68	-0.11	0.20	-0.98	0.64	0.74

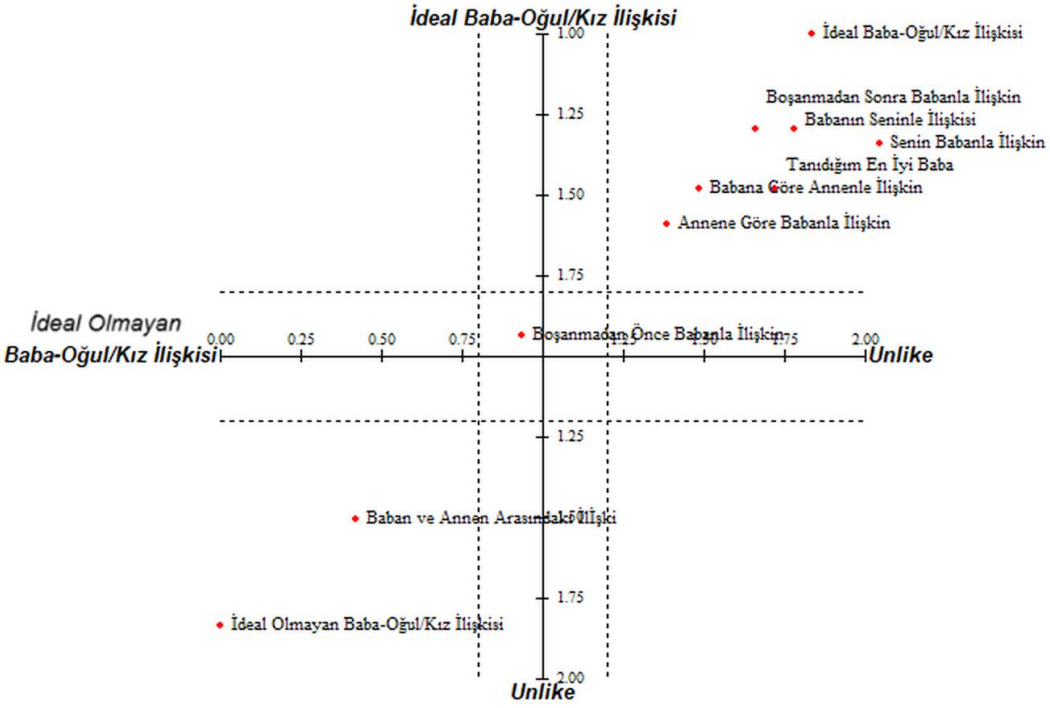
BSİ: *Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ**: *Senin babanla ilişkin* **BÖBİ**: *Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ**: *Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ**: *Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ**: *Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ**: *Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB**: *Tanıdığım En İyi Baba* **İİ**: *İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 16 incelendiğinde babanın seninle ilişkisi elementi ile senin babanla ilişkin elementi olumlu yapılarla pozitif yönde anlamlı ilişki kurmuştur. Boşanma öncesi babanla ilişkin elementi ise olumlu yapılarla negatif yönde anlamlı ilişki kurarken bu ilişki boşanma sonrasında pozitif yönlü olmuştur. Anne ve baba arasındaki ilişki ise olumlu yapılarla negatif yönlü ilişkidir.

Şekil 13: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 7)

Temel bileşenler analizi grafiksel gösteriminde tanıdığım en iyi baba elementini sakin, disiplinli, iz bırakan yapılara yakın durmuştur. Senin babanla ilişkin, babanın seninle ilişkisi, boşanma sonrası babanla ilişkin ve ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementleri ise yanında olan, ilgili, sıkı bağlı, süper, anlayışlı, sorumluluk sahibi yapılara yakındır. Boşanma öncesi babanla ilişkin elementi ise uzak, kızgın, hatırlanmayan, rahat yapılarla ilişkili konumlanmıştır. Baban ve annen arasındaki ilişki, babana göre annenle ilişkin, annene göre babanla ilişkin elementleri ise ilgisiz, kopuk, süper olmayan, anlayışsız, sorumsuz yapılara benzetilmiştir.

Şekil 14: Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 7)

Olgu 7'nin öz-kimlik grafiği incelendiğinde anne ve baba arasındaki ilişkiyi temsil eden baban ve annen arasındaki ilişki elementi ikircikli alanda yer bulmuştur. Boşanma öncesi babanla ilişkin elementi ise farksızlık (umarsızlık, kayıtsızlık) alanına düşmüştür. Bu bilgi bize boşanma öncesindeki ilişkinin etkisiz olduğunu göstermektedir. Geriye kalan elementler (İdeal baba-oğul/kız ilişkisi, boşanmadan sonra babanla ilişkin, babanın seninle ilişkisi, senin babanla ilişkin, tanıdığım en iyi baba, babana göre annenle ilişkin ve annene göre babanla ilişkin) idealleştirme alanında gözükmektedir. Bura da görmekteyiz ki kabul ve çatışma alanında hiçbir element konumlanmamıştır.

4.2.3. Olgu 8

Tablo 17

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 8)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.00	-							
Boşanmadan Önce Babanla İlişkin	0.00	0.00	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.49	0.49	0.49	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.92	0.92	0.92	0.67	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.84	0.84	0.84	0.78	0.67	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	1.95	1.95	1.95	1.72	1.44	1.33	-		
Tanıdığım En İyi Baba	0.74	0.74	0.74	0.67	0.85	0.53	1.31	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	0.00	0.00	0.00	0.49	0.92	0.84	1.95	0.74	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 8'e ait olan tablo 17 incelendiğinde babası ile olan ilişkisini gösteren iki elementin aynı noktada olduğu görülmektedir. (Babanın seninle ilişkisi ve senin babanla ilişkin elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.00) Söz konusu iki elementin kişinin idealindeki baba ilişkisi ile de aynı noktada olduğu görülmektedir. (Babanın seninle ilişkisi ve senin babanla ilişkin elementleri ile ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.00). Boşanma sonrasındaki baba ile olan ilişki ise boşanma öncesine göre ideal baba oğul ilişkisinden yüksek olmasa da bir miktar uzaklaştığı da gözlemlenmektedir. (Boşanma öncesi babanla ilişkin elementi ile ideal baba/oğul-kız elementi arasındaki öklid uzaklık kat sayısı 0.00, boşanma sonra babanla ilişkin elementi ile ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi arasındaki öklid uzaklık kat sayısı 0.49)

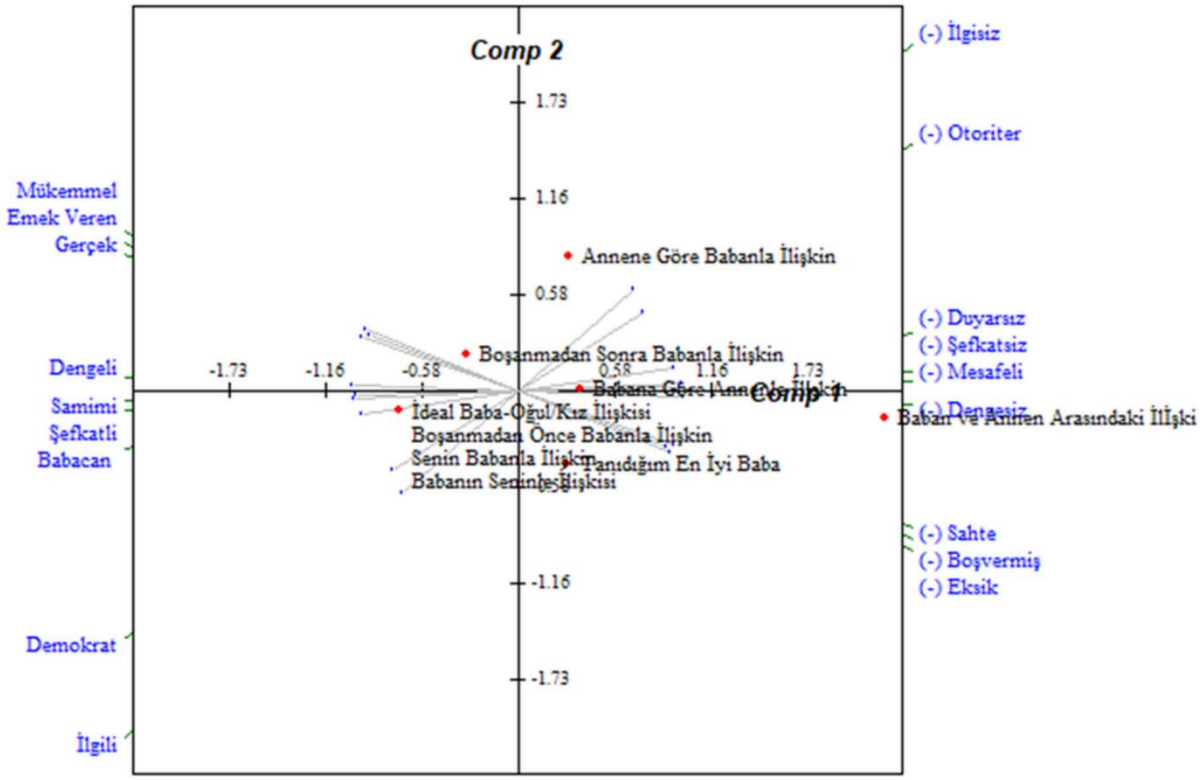
Tablo 18

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 8)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
İlgili	0.75	0.75	0.75	-0.04	-0.80	-0.07	-0.68	0.13	0.75
Şefkatli	0.98	0.98	0.98	0.33	0.35	-0.44	-0.97	-0.48	0.98
Babacan	0.98	0.98	0.98	0.24	-0.42	-0.50	-0.91	-0.46	0.98
Samimi	0.96	0.96	0.96	0.63	-0.38	-0.64	-0.94	-0.52	0.96
Gerçek	0.86	0.86	0.86	0.63	-0.01	-0.52	-0.96	-0.68	0.86
Demokrat	0.80	0.80	0.80	0.50	-0.71	-0.77	-0.68	0.04	0.80
Emek Veren	0.79	0.79	0.79	0.50	0.00	-0.22	-0.94	-0.67	0.79
Dengeli	0.95	0.95	0.95	0.61	-0.32	-0.54	-0.99	-0.52	0.95
Mükemmel	0.85	0.85	0.85	0.66	0.04	-0.62	-0.92	-0.75	0.85

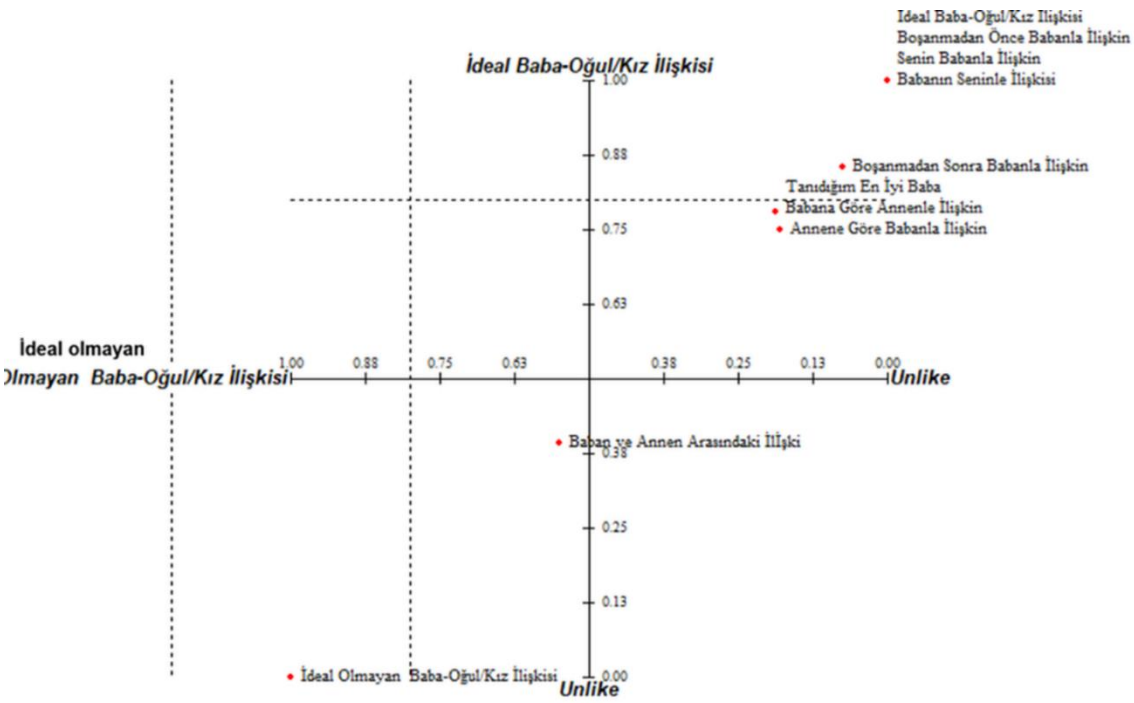
BSİ: *Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ**: *Senin babanla ilişkin* **BÖBİ**: *Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ**: *Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ**: *Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ**: *Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ**: *Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB**: *Tanıdığım En İyi Baba* **İİ**: *İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 18'ye bakıldığında olumlu yapılarla babanın seninle ilişkisi ve babanın seninle ilişkisi elementlerinin aynı düzeyde pozitif taraflı ilişkide olduğu gözlemlenmektedir. Olumlu yapılarla olan bu pozitif yönlü ilişki boşanma öncesinde babanla ilişkin elementi ile de devam etmektedir. Boşanma sonrasında ilişki yönü pozitifte sabit kalmasına rağmen ilişki derecesinde düşüş gözlemlenmektedir. Baban ve annen arasındaki ilişki ise olumlu yapılarla negatif yönde kuvvetli ilişki içerisindedir.

Şekil 15: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 8)

Şekil 15'te verilen temel bileşenler analizi incelendiğinde olgunun baba–ön ergen ilişkisini temsil eden tüm elementleri olumlu yapı kümelerine yakın ve birbirine çok yakın konumlandırdığını, dolayısıyla baba ilişkisini tutarlı biçimde olumlu algıladığını göstermektedir. Buna karşılık "baban ve annen arasındaki ilişki" elementi grafik üzerinde belirgin şekilde olumsuz yapılar bölgesinde tek başına yer almakta; "annene göre babanla ilişkin" elementi de bu alana yakın konumlanarak anne–baba ilişkisinin olgu 8 tarafından açık şekilde kopuk, duyarsız ve sorunlu olarak temsil edildiğini göstermektedir. Ayrıca boşanma öncesi ve sonrası baba ilişkisi elementlerinin aynı kümede bulunması, boşanmanın bu olguda baba–çocuk ilişkisinin bilişsel niteliğini değiştirmediğini, ilişkinin her iki dönemde de benzer biçimde olumlu algılandığını ortaya koymaktadır.

Şekil 16: Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 8)

Olgu 8'e ait öz-kimlik analiz grafiği ele alındığında baban ve annen arasındaki ilişki elementinin ikircikli alanda olduğu görülmektedir. Geriye kalan elementler (İdeal baba-oğul/kız ilişkisi, boşanmadan sonra babanla ilişkin, babanın seninle ilişkisi, senin babanla ilişkin, tanıdığım en iyi baba, babana göre annenle ilişkin ve annene göre babanla ilişkin) idealleştirme alanında gözükmektedir. Olgu 8'e ait öz kimlik grafiğinde hiçbir element kabul veya çatışma alanında konumlanmamıştır.

4.2.4. Olgu 9

Tablo 19

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 9)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.48	-							
Boşanmadan Önce Babanla İlişkin	0.32	0.60	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.49	0.38	0.59	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	1.26	1.52	1.07	1.64	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.59	0.34	0.74	0.32	1.69	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	1.17	1.46	1.00	1.57	0.35	1.65	-		
Tanıdığım En İyi Baba	0.52	0.61	0.63	0.66	1.42	0.64	1.29	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	0.56	0.38	0.76	0.28	1.75	0.17	1.69	0.66	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 19 incelendiğinde Olgu 9'un babası ile olan ilişkisinin karşılıklı aynı olmadığını görmekteyiz. (Babanın seninle ilişkisi elementi ile senin babanla ilişkin elementi arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.48). Babanın seninle olan ilişkisi elementi boşanma öncesi elemente d =0.32 mesafe uzakken boşanma sonrası babanla ilişki elementinde bu uzaklık artarak d =0.49 olmuştur. Bu durum senin babanla ilişki elementi ise tam tersidir. Senin babanla ilişkin elementi ile boşanma öncesi babanla ilişkin elementi arasındaki öklid uzaklık kat sayısı 0.60 iken boşanma sonrası babanla ilişkin elementi ile bu uzaklık 0.38e gerilemiştir. Boşanma öncesi babanla ilişkin elementi ideal baba-oğul/kız elementine de uzakken (d =0.76) boşanma sonrası babanla ilişkin elementinde bu uzaklık farkı tam olmasa da kapanmıştır. (d =0.28)

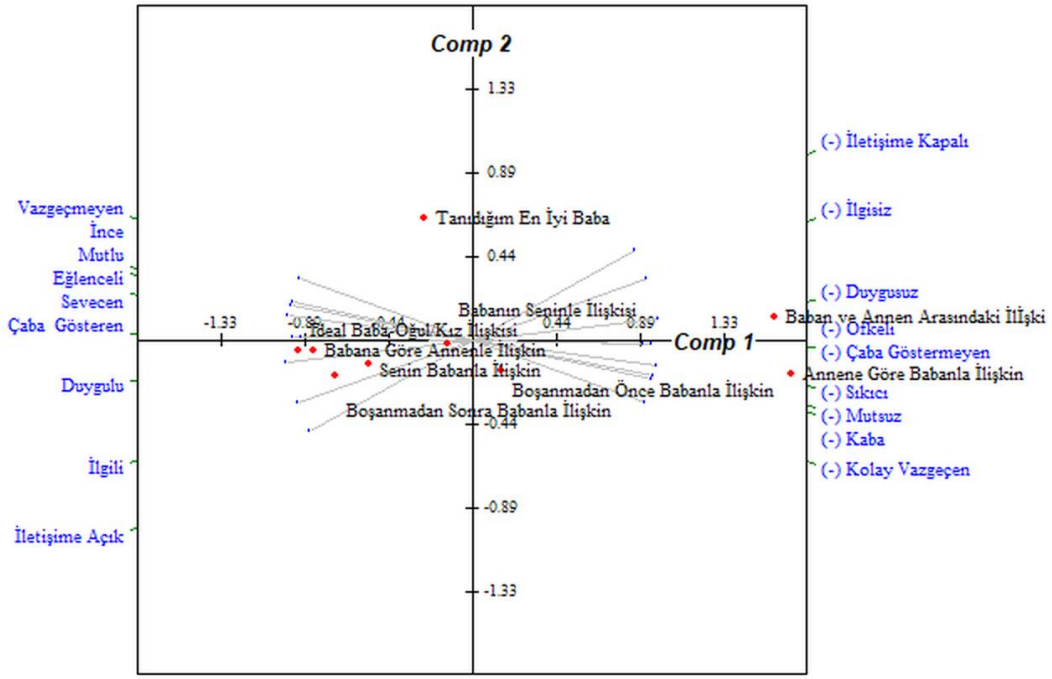
Tablo 20

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 9)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
İletişime Açık	0.27	0.85	-0.23	0.88	-0.78	0.88	-0.90	-0.12	0.88
Çaba Gösteren	0.33	0.90	-0.65	0.77	-0.91	0.95	0.94	0.34	0.95
İlgili	0.42	0.72	-0.17	0.96	-0.88	0.90	-0.93	0.02	0.94
İnce	0.26	0.80	-0.46	0.85	-0.98	0.88	-0.91	0.53	0.91
Duygulu	0.32	0.88	-0.36	0.94	-0.96	0.94	-0.99	0.25	0.97
Sevecen	0.68	0.63	-0.20	0.90	-0.94	0.75	-0.87	0.32	0.90
Mutlu	0.34	0.66	-0.38	0.88	-0.96	0.90	-0.94	0.53	0.93
Vazgeçmeyen	0.34	0.68	-0.68	0.71	-0.91	0.90	-0.90	0.63	0.92
Eğlenceli	0.28	0.82	-0.45	0.88	-0.97	0.92	-0.97	0.49	0.94

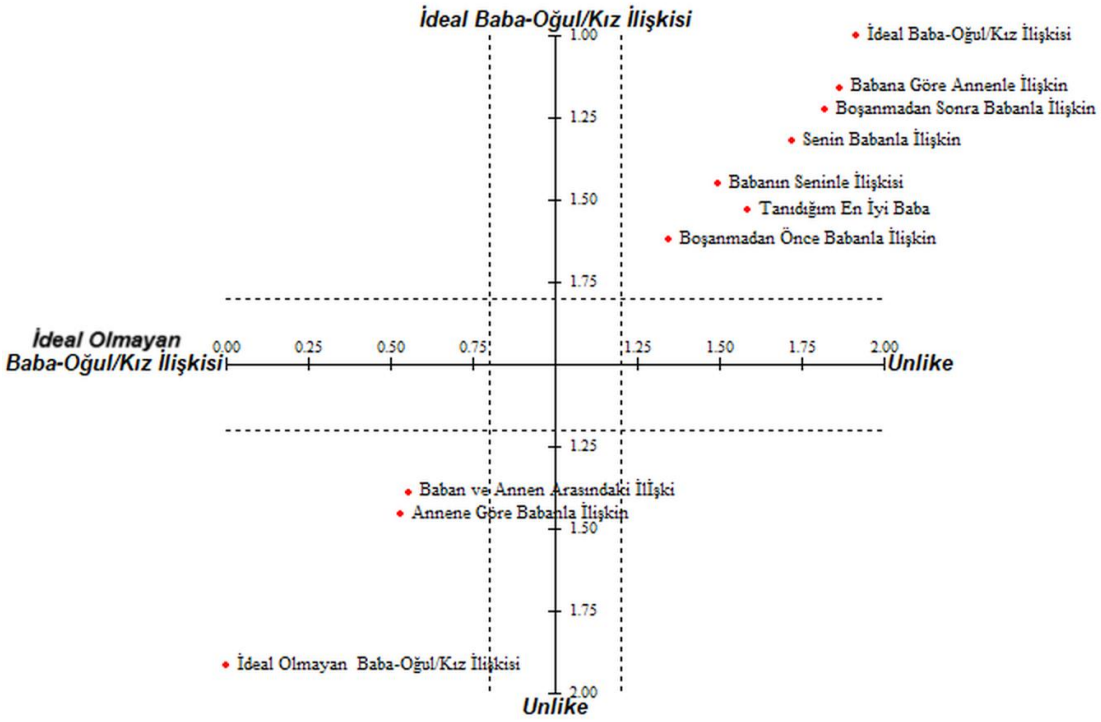
BSİ: *Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ**: *Senin babanla ilişkin* **BÖBİ**: *Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ**: *Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ**: *Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ**: *Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ**: *Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB**: *Tanıdığım En İyi Baba* **İİ**: *İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Tablo 20'a baktığımızda babanın seninle ilişkisi elementinin olumlu yapılarla pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak bu ilişki düzeyi kuvvetli değildir. Bunun karşılık senin babanla ilişkin elementi ise olumlu yapılarla pozitif yönde güçlü bir ilişki kurmuştur. Olumlu yapılarla negatif bir yönde ilişkili olduğu görülen boşanma öncesi babanla ilişkin elementi, boşanma sonrası babanla ilişkin elementi ile beraber ilişki yönünü pozitife çevirmiştir. Anne ve baba arasındaki ilişki elementi ise olumlu yapılarla negatif yönde ilişkilidir.

Şekil 17: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 9)

Olgu 9'a ait temel bileşenler analizi grafiksel gösteriminde tanıdığım en iyi baba elementi vazgeçmeyen, ince mutlu yapılarla ilişki kursa da bu ilişki iletişime kapalı ilgisiz yapılara da çok uzak değildir. Baban ve annen arasındaki ilişki ile anne göre babanla ilişkin elementleri ise duygusuz, öfkeli, çaba göstermeyen, sıkıcı, mutsuz, kaba, kolay vazgeçen elementlerle ilişki halindedir. Geriye kalan diğer elementler ise grafiğin merkezine yığılmış olup eğlenceli, sevecen, çaba gösteren, duygulu, ilgili yapılara daha yakındır.

Şekil 18: Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 9)

Olgu 9'a ait öz kimlik grafiğini incelediğimizde ideal baba-oğul/kız ilişkisi, tanıdığım en iyi baba, babana göre annenle ilişkin, senin babanla ilişkin, boşanmadan sonra babanla ilişkin ve babanın seninle ilişkin ve boşanmadan önce babanla ilişkin elementlerini idealleştirme alanına yerleştiği görülmektedir. Baban ve annen arasındaki ilişki, annene göre babanla ilişkin elementleri ise ikircikli alanda kendilerine yer edinmişlerdir. Kabul ve çatışma alanında element gözükmemektedir.

4.2.5 Olgu 10

Tablo 21

Elementler Arası Standardize Edilmiş Öklid Uzaklık Katsayıları (Olgu 10)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BVAİ	TEİB	İİ
Babanın Seninle İlişkisi	-								
Senin Babanla İlişkin	0.60	-							
Boşanmadan Önce Babanla İlişkin	0.84	1.22	-						
Boşanmadan Sonra Babanla İlişkin	0.37	0.48	1.02	-					
Annene Göre Babanla İlişkin	0.78	1.22	0.76	0.92	-				
Babana Göre Annenle İlişkin	0.59	0.59	1.24	0.47	1.04	-			
Annen ve Baban Arasında İlişki	1.02	1.46	0.76	1.25	0.83	1.27	-		
Tanıdığım En İyi Baba	0.47	0.46	1.14	0.29	1.10	0.53	1.37	-	
İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	0.99	0.56	1.72	0.81	1.55	0.83	1.90	0.76	-

BSİ*: Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ***: Senin babanla ilişkin* **BÖBİ***: Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ***: Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ***: Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ***: Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ***: Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB***: Tanıdığım En İyi Baba* **İİ***: İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Olgu 10'a ait olan tablo 21 incelendiğinde baba ile yaşanan ilişki karşılıklı olarak aynı noktada olmadığı söylenebilir. (Babanın seninle ilişkisi elementi ile senin baba ile ilişkin elementi arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.60) Yine baba ile olan ilişkide iki tarafın karşılıklı ilişkisi boşanmadan sonra öncesine kıyasla daha yaklaştığı görülmektedir (d = 0.84, d = 0.37; d = 1.22, d = 0.48). Babanın Olgu 13 ile olan ilişkisi ise ideal olarak görülen baba oğul ilişkisine yakın olmadığı görülmektedir. (Babanın seninle ilişkisi ile ideal baba-oğul//kız ilişkisi elementi arasındaki öklid uzaklık kat sayısı 0.99) Olgu 10'un çevresinde iyi bir baba olarak gösterilebilecek figür de idealize edilen baba ilişkisine yakın olmadığı söylenebilir. (Tanıdığım en iyi baba elementi ile ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi arasındaki öklid uzaklık kat sayısı 0.76)

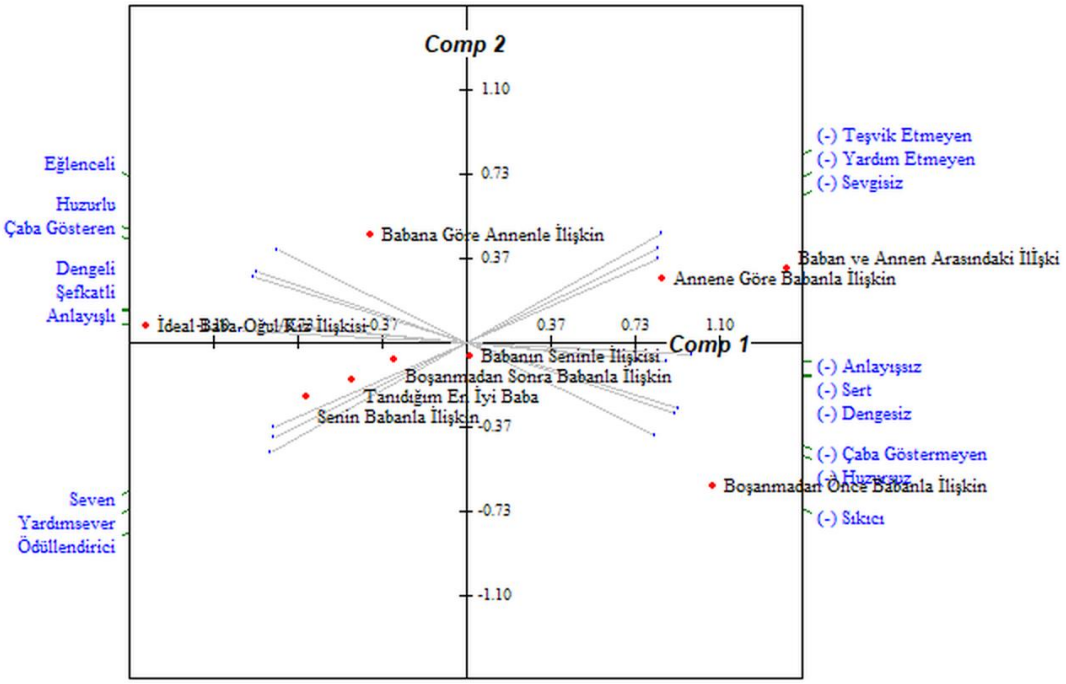
Tablo 22

Yapılar ve Elementler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Olgu 10)

	BSİ	SBİ	BÖBİ	BSBİ	AGBİ	BGAİ	BvAİ	TEİB	İİ
Çaba Gösteren	0.00	0.67	-0.92	0.66	-0.61	0.78	-0.83	0.65	0.88
Eğlenceli	-0.34	0.54	-0.87	0.61	-0.35	0.76	-0.78	0.52	0.81
Anlayışlı	-0.14	0.84	-0.86	0.73	-0.81	0.63	-0.85	0.77	0.93
Dengeli	-0.07	0.74	-0.68	0.37	-0.93	0.63	-0.48	0.67	0.67
Şefkatli	-0.09	0.81	-0.79	0.43	-0.50	0.37	-0.80	0.43	0.96
Yardımsever	-0.04	0.98	-0.49	0.48	-0.82	0.25	-0.80	0.56	0.83
Ödüllendirici	-0.03	0.81	-0.48	0.83	-0.73	0.24	-0.92	0.82	0.76
Huzurlu	0.11	0.68	-0.96	0.59	-0.66	0.62	-0.73	0.64	0.91
Seven	0.18	0.69	-0.56	0.75	-0.56	0.15	-0.94	0.84	0.79

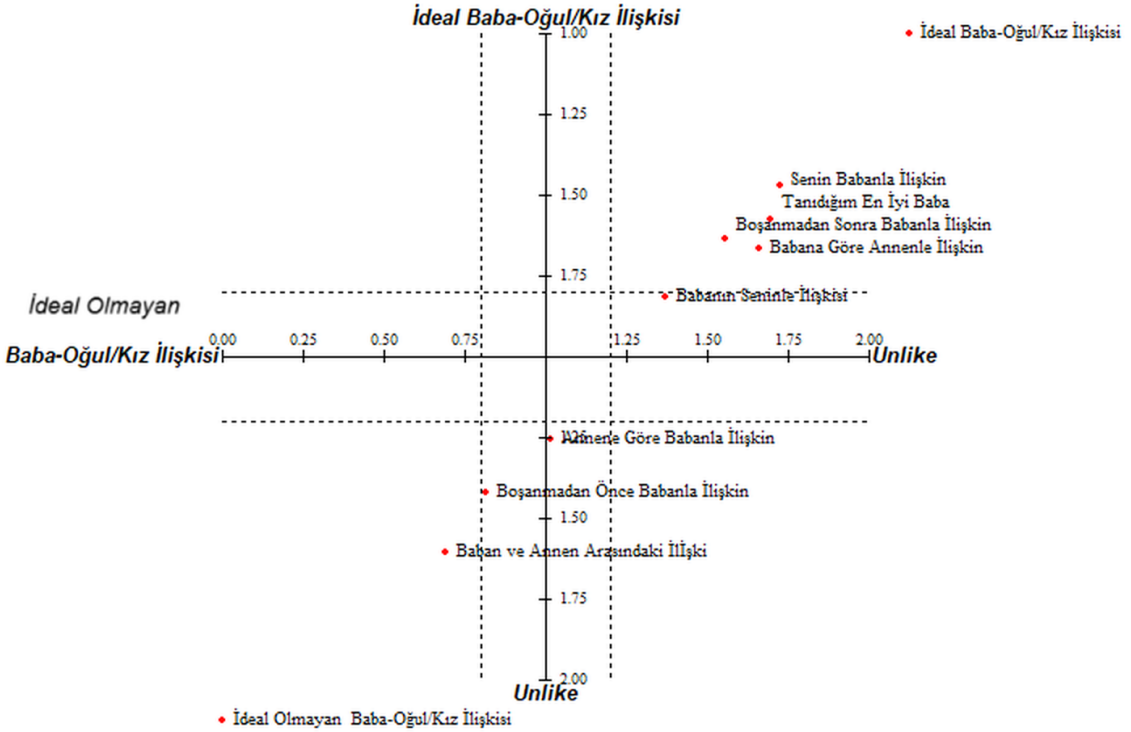
BSİ: *Babanın Seninle İlişkisi* **SBİ**: *Senin babanla ilişkin* **BÖBİ**: *Boşanma Öncesi Babanla İlişkin* **BSBİ**: *Boşanma Sonrası Babanla İlişkin* **AGBİ**: *Annesine Göre Babasıyla İlişkisi* **BGAİ**: *Babasına Göre Annesiyle İlişkisi* **BVAİ**: *Baba ve Anne Arasındaki İlişki* **TEİB**: *Tanıdığım En İyi Baba* **İİ**: *İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi*

Babanın seninle ilişkisi elementinin olduğu sütunla kesişen olumlu yapılar korelasyon değerlerine baktığımızda ilişki seviyesinin neredeyse sıfır seviyesinde olduğunu, yönün ise pozitif ve negatif arasında yapıdan yapıya değiştiğini görebilmekteyiz. Senin babanla ilişkin elementi ise olumlu yapılarla pozitif yönde ilişki kurmuştur. Olumlu yapılar boşanma öncesi babanla ilişkin elementi ile negatif ilişki halinde iken boşanma sonrasında babanla ilişkin elementi ile ilişki yönünü pozitife çevirmiştir. Tanıdığım en iyi baba elementi olumlu yapılarla pozitif ilişki kurarken ideal baba-oğul/kız ilişki elementinin pozitif yönde kurduğu ilişki daha güçlü durmaktadır.

Şekil 19: Temel bileşenler analizi grafiksel gösterimi (Olgu 10)

Şekil 19'de verilen temel bileşenler analizi grafiksel gösteriminde ideal baba-oğul/kız ilişkisi anlayışlı, şefkatli, dengeli, huzurlu, çaba gösteren ve eğlenceli yapılarla oldukça yakın ilişki halinde durmuştur. Bu kadar yakın olmasa da bahsi geçen yapılarla babana göre annenle ilişkin elementi de ilişkilidir. Senin babanla ilişkin, tanıdığım en iyi baba, boşanmadan sonra babanla ilişkin elementleri seven, yardımsever, ödüllendirici yapılarla beraberdir. Baban ve annen arasındaki ilişki elementi ve annene göre babanla ilişkin elementi ise teşvik etmeyen, yardım etmeyen, sevgisiz yapılarla ilişki halinde iken boşanma öncesi babanla ilişkin elementi ise anlayışsız, sert, dengesiz, çaba gösteren, huzursuz, sıkıcı yapılarla benzer şekilde değerlendirilmiştir. Babanın seninle ilişkisi elementi ise temel bileşenler analizinde merkezde olup bütün yapılara eşit uzaklıkta olduğu görülmüştür.

Şekil 20: Öz-Kimlik Grafiği (Olgu 10)

Şekil 20'de verilen öz kimlik grafiği ele alındığında ideal baba-oğul/kız ilişkisi, senin babanla ilişkin, tanıdığım en iyi baba, boşanmadan sonra babanla ilişkin, babana göre annenle ilişkin, babanın seninle ilişkisi elementlerini idealleştirme alanında konumlandığı görülmektedir. Boşanma öncesi babanla ilişkin ile annen ve babana arasındaki ilişki elementi ise ikircikli alanda değerlendirilmiştir. Annene göre babanla ilişkin elementi ise çatışma alanında kendine yer bulmuştur.

4.3. Olgu Düzeyinde Elde Edilmiş Bulguların Genel Değerlendirilmesi

4.3.1. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Düşük Puan Alanlar

Tablo 23

Babanın Seninle İlişkisi ile Senin Babanla İlişkin Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

	Babanın Seninle İlişkisi
Olgu 1	0.00
Olgu 2	0.47
Olgu 3	0.71
Olgu 4	0.00
Olgu 5	0.71

Tablo 23'ye bakıldığında Olgu1 ve Olgu 4'ün babası ile ilişkisinde karşılıklı etkileşimin aynı yerde olduğu söylenebilir. Bu etkileşim Olgu1 ile Olgu 4'ün kurguladığı duygu, düşünce ve tutum olabilir. Olgu 2'de ise karşılıklı etkileşim aynı olmasa da yakın denilebilir. 0.47lik öklid uzaklık katsayısı bu bilgiyi vermektedir. Geriye kalan Olgu 3 ve Olgu 5'in babaları ile olan ilişkisi 0.71'lik öklid uzaklık katsayısına bakıldığında çift yönlü iletişimde uzaklaşmaların, anlaşılmazlıkların hissedilmeye başlandığı söylenebilir. İletişimdeki bu kopmalar iki bireyden birinin daha ılıman diğerinin daha mesafeli gibi farklı duygu, düşünce ve tutumun belirginleşmesi ile ortaya çıkabilmektedir. İletişimdeki karşılıklılık ise iki kişinin karşılıklı olarak ılımlı tavrı veya soğuk tavrı olabilir. Ele alanın bu grup özellikleri bakımından düşünüldüğünde 0.00 öklid uzaklık katsayısını karşılıklı soğukluk olarak değerlendirilebilinir.

Tablo 24

Tanıdığım En İyi Baba ile İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
Olgu 1	0.26
Olgu 2	0.31
Olgu 3	0.00
Olgu 4	0.00
Olgu 5	0.23

Tanıdığım en iyi baba elementleri grubun genelinde ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementine oldukça yakın konumlandığı görülmektedir. Hatta bu yakınlık Olgu 3 ve Olgu 4'te d =0.00 düzeyindedir. Öz babaları ile olan ilişkileri ideal baba ilişkisinden oldukça uzakken çevrelerinde iyi bir baba olarak tanımladığı kişilerin idealize edilen baba figürüne yakınlığı dikkat çekicidir.

Tablo 25

Boşanma Elementleri ve İdeal İlişkiyi Temsil Eden Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı

		Boşanma Öncesinde Babanla İlişkin	Boşanma Sonrasında Babanla İlişkin
Olgu 1	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.00	1.37
	Tanıdığım En İyi Baba	1.13	1.54
Olgu 2	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.49	1.78
	Tanıdığım En İyi Baba	1.26	1.56
Olgu 3	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.27	1.48
	Tanıdığım En İyi Baba	1.27	1.48
Olgu 4	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	1.41	1.41
	Tanıdığım En İyi Baba	1.41	1.41
Olgu 5	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	0.53	1.53
	Tanıdığım En İyi Baba	0.61	1.63

Tablo 25'te verilen bilgiler öz itibariyle değerli fikirler vermektedir. Boşanma durumu olgular üzerinde bıraktığı etki göstermiştir ki düzenlenmesi gereken bir ilişkiye daha çok yaralamıştır. Olgu 1, Olgu 2, Olgu 3 ve Olgu 4'te görülen boşanma öncesinde babanla ilişkin elementi ve ideal-baba-oğul/kız ilişkisi elementi arasında olan uzak mesafe baba ile ergen çocuk arasındaki olumsuz bir ilişkiyi anlatmaktadır. Bu anlatıya idealize edilen yani olumlu bir elemente uzak olan elementin olumsuza yaklaştığını bilerek ulaşılmaktadır. Boşanma sonrası bu mesafenin artması ifade edildiği üzere ikililer arasındaki ilişkiye zarar verdiği açıktır. Zarar, mevcut durumun idealize edilen durumdan uzaklaşmasını ifade etmektedir. Tanıdığım en iyi baba elementi ise boşanma öncesi ve sonrası değişimde ideal baba-oğul/kız elementine her bir olgu için eşlik etmiştir. Olgu 5 diğer dört olguda görülen duruma paralel bir değişim yaşanmıştır. Ancak Olgu 5 için diğer dört olgudan farklı olarak boşanma öncesinde baba ile olan ilişkinin idealize edilen baba ilişkisine çok fazla uzak olmadığı görülmektedir. Buna yakınlığa rağmen boşanma sonrasında görülen mesafe artışı yüksek orandadır. Bu artışın sebebini öğrenebilmek için boşanma süreci ve sonrasında ikili arasındaki yaşananlara odaklanmak gerekmektedir.

Tablo 26

Boşanma Elementleri ve Baba ile İlişki Elementleri Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı

		Boşanma Öncesinde Babanla İlişkin	Boşanma Sonrasında Babanla İlişkin
Olgu 1	Babanın Seninle İlişkisi	0.47	0.13
	Senin Babanla İlişkin	0.47	0.13
Olgu 2	Babanın Seninle İlişkisi	0.49	0.53
	Senin Babanla İlişkin	0.60	0.82
Olgu 3	Babanın Seninle İlişkisi	0.51	0.30
	Senin Babanla İlişkin	0.67	0.73
Olgu 4	Babanın Seninle İlişkisi	0.00	0.00
	Senin Babanla İlişkin	0.00	0.00
Olgu 5	Babanın Seninle İlişkisi	0.74	0.51
	Senin Babanla İlişkin	0.22	0.94

Tablo incelendiğinde baba ile yaşanan ilişkinin boşanma sonrasında öncesine nazaran hiç etki etmemesi gibi ciddi değişimler yapabileceği de gözükmektedir. Olgu 4

etki edilmeyene örnek verilebilir. Boşanma öncesinde baba ile yaşanan ilişki karşılıklı olarak neredeyse boşanma sonrasında da yine aynı yerde konumlanmış olup öklid uzaklık katsayısı değişmemiştir. Olgu 1'e bakıldığında boşanma sonrasında boşanma öncesine göre öklid uzaklık katsayısında yakınlaşma görülmektedir.0.47'den 0.13'e gelen bir değişim söz konusudur. Olgu 2'de baba ile ilişkide köklü değişimler yaşanmasa da öklid uzaklık katsayısında artış ikiş yönlü olarak göze çarpmaktadır. Olgu 3 ve Olgu 5'te boşanma sonrasında babadan gelen ilişki yönünde öklid uzaklık katsayısı düşüş gösterirken babaya doğru giden yönde bu mesafe artmaktadır. Özellikle Olgu 5'te bu artış 0.22'den 0.94'e olup daha çarpıcıdır.

Tablo 27
Baba ile İlişki Elementleri ve Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

		Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
Olgu 1	Babanın Seninle İlişkisi	1.49	1.33
	Senin Babanla İlişkin	1.49	1.33
Olgu 2	Babanın Seninle İlişkisi	1.31	1.52
	Senin Babanla İlişkin	1.07	1.26
Olgu 3	Babanın Seninle İlişkisi	1.57	1.57
	Senin Babanla İlişkin	1.00	1.00
Olgu 4	Babanın Seninle İlişkisi	1.41	1.41
	Senin Babanla İlişkin	1.41	1.41
Olgu 5	Babanın Seninle İlişkisi	1.30	1.22
	Senin Babanla İlişkin	0.74	0.65

Tablo 27 incelendiğinde baba ile mevcut ilişkinin idealize edilen bir baba ilişkisine ve bu idealleştirmeye verilebilecek en yakın somut örneklerine oldukça uzak olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum Olgu 1'de tanıdığım en iyi baba elementinden 1.49 öklid uzaklık katsayısı ile ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementinden de 1.33 öklid kat sayısı uzaklığı ile ortaya çıkmıştır. Olgu 2'de baba ile ilişki tanıdığım en iyi baba elementine

uzakken bu uzaklık ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementinde daha da artmıştır. Olgu 3 ve Olgu 4'te bu ilişki aynı uzaklıkta kalmıştır. Olgu 5'te durum diğerlerinden az da olsa farklıdır. Babanın olgu 5 ile ilişkisi elementlere yeterince uzakken bu ilişkinin olgu 5ten olan yönü ise diğer verilere nazaran daha yakındır. Tanıdığım en iyi babaya 0.74 ile ve ideal baba-oğul/kız ilişkisine ise 0.65 ile konumlanmıştır.

Tablo 28

Baba ile İlişki, Boşanma ve Hipotetik Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları

	Senin Babanla İlişkin	Babanın Seninle İlişkisi	Boşanma Öncesinde Babanla İlişkin	Boşanma Sonrasında Babanla İlişkin	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
Olgu 1	İkircikli	İkircikli	İkircikli	İkircikli	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 2	İkircikli	İkircikli	İkircikli	İkircikli	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 3	Farksızlık	İkircikli	İkircikli	İkircikli	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 4	İkircikli	İkircikli	İkircikli	İkircikli	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 5	İdealleştirme	İkircikli	İdealleştirme	İkircikli	İdealleştirme	İdealleştirme

Tablo 28 incelendiğinde belirli elementlerin farklı kişilerde olsa aynı alana düştüğü görülmektedir. Bu durum beklendiktir. Tanıdığım en iyi baba ve ideal baba-oğul/kız elementi idealize edilen bir kurguyu temsil ettiği için idealleştirme alanında kendilerine yer bulması bahsedildiği gibi beklenen bir sonuçtur. Bunun yanı sıra babanın seninle ilişkisi ve boşanma sonrası babanla ilişkin elementleri de istisnasız her olgu için ikircikli alanda ilişki kurmuştur. Bu alanın ambivalans duygularla eşlik etmesinden dolayı olguların birden fazla duyguyu aynı anda yaşadığı söylenebilir. Olgu 3 özelinde ise senin babanla ilişkin elementinin farksızlık (umarsızlık) alanında yer alması ilgi çekicidir. Kendisinin babası ile ilişkisi etkisiz bir sonuç doğurmuştur. Olgu 5'te ise diğer kişilerin aksine senin babanla ilişkin ve boşanma öncesi babanla ilişkin elementlerini idealleştirme

alanına yerleştirmiştir. Bu durum ise Olgu 5'in baba ile olan ilişkisinden kendisinin çok daha fazla çaba gösterdiğini ama bu çabanın karşılıksız olduğunu ve boşanma öncesindeki durumun sonrasına kıyasla daha olumlu bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

4.3.2. Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümünden Yüksek Puan Alanlar

Tablo 29

Babanın Seninle İlişkisi ile Senin Babanla İlişkin Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

	Babanın Seninle İlişkisi
Olgu 6	0.00
Olgu 7	0.50
Olgu 8	0.00
Olgu 9	0.48
Olgu 10	0.60

Tablo 29 incelendiğinde genel olarak baba ile ilişkide karşılıklılık durumunun karşılandığı söylenebilir. Özellikle Olgu 6 ve Olgu 8'i ele alırsak bu karşılıklı durum çok nettir. Bu netlik elementler arası öklid uzaklık katsayısının 0.00 olması ile ifade edilmiştir. Olgu 7, Olgu 9 ve Olgu 10 içinse baba ile yaşanan ilişkinin karşılıklı olarak birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu yakınlık sırası ile 0.50, 0.48 ve 0.60 elementler arası öklid uzaklık kat sayısı ile ifade edilmiştir. Bu yakınlık duygu, davranış ve tutum konusunda ipuçları vermektedir. Karşılıklı duygu, davranış ve tutumların yakın olduğu gözükse de bunların olumlu mu veya olumsuz mu olduğunu söylemek için yetersiz verilerdir. Grubun genel özelliği dikkate alındığında olumlu olması beklenen bir durum olmasına rağmen net bir yorum yapabilmek için diğer analizlerden de faydalanmak daha sağlıklı olacaktır.

Tablo 30

Tanıdığım En İyi Baba ile İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Elementlerinin Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
Olgu 6	0.40
Olgu 7	0.61
Olgu 8	0.74
Olgu 9	0.66
Olgu 10	0.76

Tablo 30 incelendiğinde tanıdığım en iyi baba elementleri grubun genelinde ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementine yakın denilemeyecek bir uzaklıkta olduğu görülmektedir. Bu durum diğer grubun aksinedir. En yakın uzaklık Olgu 6 olurken (*d* =.40) Olgu 10'da bu mesafe açılmıştır. (*d* =0.76). Bulunan bu uzaklıklar ciddi bir mesafe olmasa da diğer gruba kıyasla uzak olduğu söylenmektedir. İki grup arasındaki bu fark dikkat çekici ve detaylı ele alınmalıdır.

Tablo 31

Boşanma Elementleri ve İdeal İlişkiyi Temsil Eden Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı

		Boşanma Öncesinde Babanla İlişkin	Boşanma Sonrasında Babanla İlişkin
Olgu 6	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Tanıdığım En İyi Baba	0.42 0.35	0.32 0.51
Olgu 7	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Tanıdığım En İyi Baba	1.19 1.10	0.40 0.47
Olgu 8	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Tanıdığım En İyi Baba	0.00 0.74	0.49 0.67
Olgu 9	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Tanıdığım En İyi Baba	0.76 0.63	0.28 0.66
Olgu 10	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi Tanıdığım En İyi Baba	1.72 1.14	0.81 0.29

Tablo 31'da verilen bilgiler ışığında boşanma durumunun mevcut ilişkiyi idealize edilen ilişkiye nasıl yaklaştırdığı veya uzaklaştırdığı görülmektedir. Olgu 7 ve Olgu 10 verilerle değerlendirildiğinde boşanma öncesinde babaları ile olan ilişkisi ideal olarak algılanan baba ilişkisine uzakken boşanma sonrasında bu durumun tam tersine döndüğü görülmektedir. İki olgu içinde boşanma sonrasında babanla ilişkin elementinin ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi arasındaki öklid mesafesi azalmıştır. Olgu 6 ve Olgu 9 için boşanma durumunun baba ve ergen arasındaki ilişkisi üzerinde olumlu etki yaptığı söylenebilir. Boşanma öncesinde de olumlu olarak değerlendirilebilecek bir mesafede iken boşanma sonrasında bu mesafe daha da olumlu yönde değişim yaşamıştır. Boşanma sonrasında ilişkide yaşanan olumlu değişimler sağlıklı bir boşanma süreci hakkında aydınlatıcı olmaktadır. Olgu 8 incelendiğinde boşanma öncesinde babanla ilişkin elementinin ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementi ile arasındaki mesafenin 0.00 olduğu görülmektedir. Yani ergen boşanma öncesinde babası ile ilişkisini ideal baba-oğul ilişkisi olarak görmektedir. Bu eşleşme boşanma süreci ile sarsıldığı görülmektedir. (Boşanma sonrası babanla ilişkin elementi ile ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementleri arasındaki

öklid uzaklık kat sayısı 0.49) Ancak bu sarsıntı bir yıkıma yol açmamıştır. Boşanma sonrasında oluşan yeni ilişki durumu ise ideal olan baba-oğul ilişkisine yakın konumdadır.

Tablo 32

Boşanma Elementleri ve Baba ile İlişki Elementleri Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayısı

		Boşanma Öncesinde Babanla İlişkin	Boşanma Sonrasında Babanla İlişkin
Olgu 6	Babanın Seninle İlişkisi	0.53	0.00
	Senin Babanla İlişkin	0.53	0.00
Olgu 7	Babanın Seninle İlişkisi	1.12	0.27
	Senin Babanla İlişkin	1.45	0.57
Olgu 8	Babanın Seninle İlişkisi	0.00	0.49
	Senin Babanla İlişkin	0.00	0.49
Olgu 9	Babanın Seninle İlişkisi	0.32	0.49
	Senin Babanla İlişkin	0.60	0.38
Olgu 10	Babanın Seninle İlişkisi	0.84	0.37
	Senin Babanla İlişkin	1.22	0.48

Diğer grupta fark edilen değişimler burada da gözlemlenmiştir. Boşanma olayı baba ile yaşanan ilişkiyi etkilemiştir. Olgu 1'de boşanma öncesinde yakın olan elementleri boşanma sonrasında aynı yere getirmiştir. Bu değişim elementler arası uzaklık kat sayılarını 0.53'ten 0.00'a taşımıştır. Bu durum baba ile ilişkide iki boyut için de geçerlidir. Boşanma elementinin baba ile ilişki elementlerine etkisi Olgu 7'de daha yüksektir. Boşanma öncesinde 1.12 ile 1.45 olan öklid uzaklık kat sayıları boşanma sonrasında 0.27 ile 0.57 gerilemiştir. Baba ile yaşanan ilişkide zır tutumlar sergilenirken boşanma sonrasında bu zıtlık yerini karşılıklı ilişkilere dönmüştür. Diğer olguların aksine Olgu 8'de yaşanan değişim farklıdır. Olgu 8'de boşanma öncesinde babanla ilişkin elementi babanın seninle ilişkisi ve senin babanla ilişkin elementlerine 0.00 öklid uzaklık kat sayısı mesafedeyken bu mesafe boşanma sonrasından artmıştır. Oluşan yeni elementler arası öklid uzaklık katsayısı 0.49 olmuştur. Oluşan yeni mesafeye uzak olarak sınıflandırılmasa da öncesine göre mesafenin açılması dikkat çekmiştir. Olgu 9 ise kendi

özelinde değerli veriler sunmaktadır. Baba ile yaşanan ilişkide babadan gelen iletişim kanalı boşanma durumundan sonra ilişki mesafesi artmıştır. Bu artış babanın senine olan ilişkisi elementin ile boşanma öncesinde babanla ilişkin elementi arasındaki öklid uzaklık katsayısı 0.32 iken boşanmadan sonra bu uzaklık 0.49 olmuştur. Ancak aynı baba ilişkisinden Olgu 9 tarafından ise bu durum tam ters yöndedir. Senin babanla ilişkin elementi ile boşanma öncesi babanla ilişkin elementi arasındaki uzaklık d =0.60 iken boşanma sonrasında bu değer d =0.38 olmuştur. Olgu 10 ele alındığında boşanma öncesinde 0.84 ile 1.22 olan uzaklık kat sayısının 0.37 ile 0.48e geldiği görülmektedir. Olgu 10 bu yönü ile Olgu 6 ve Olgu 7 ye yakınlık göstermiştir.

Tablo 33

Baba ile İlişki Elementleri ve Hipotetik Elementler Arasındaki Öklid Uzaklık Katsayıları

		Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
Olgu 6	Babanın Seninle İlişkisi	0.51	0.32
	Senin Babanla İlişkin	0.51	0.32
Olgu 7	Babanın Seninle İlişkisi	0.46	0.41
	Senin Babanla İlişkin	0.54	0.41
Olgu 8	Babanın Seninle İlişkisi	0.74	0.00
	Senin Babanla İlişkin	0.74	0.00
Olgu 9	Babanın Seninle İlişkisi	0.52	0.56
	Senin Babanla İlişkin	0.61	0.38
Olgu 10	Babanın Seninle İlişkisi	0.47	0.99
	Senin Babanla İlişkin	0.46	0.56

Tablo 33 incelendiğinde mevcut baba ile olan ilişki ile idealize edilmiş bir baba ilişki arasında yakınlık göze çarpmaktadır. Olgu 1'in babası ile ilişkisini sembolize eden elementler ile ideal baba oğul/kız ilişkisi elementlerinin arasındaki öklid uzaklık kat sayısı bakımından yakınlığı göze çarpmaktadır. Bu yakınlığın sayısal karşılığı ise 0.32dir. Olgu 1'in çevresindeki baba profillerinden en beğendiğini temsil eden tanıdığım en iyi baba elementi ise baba ile olan ilişki elementlerine yakın konumdadır. (d =0.51) Olgu 8'de ise babanın seninle ilişkisi ve senin babanla ilişkin elementleri ile ideal baba-oğul/kız elementleri arasındaki öklid uzaklık kat sayısı 0,00 olarak belirlenmiştir. Bu elementlerin tanıdığım en iyi baba elementine uzaklığı ise 0.74tür. Olgu 9'un değerlerine baktığımızda

babanın seninle ilişkisi elementi ideal baba-oğul/kız ilişkisine kıyasla tanıdığım en iyi baba elementine daha yakındır. Bu mesafeler sırasıyla *d* =0.56 ve *d* =0.52dir. Senin babanla ilişkin elementi ise ideal baba-oğul/kız elementine tanıdığım en iyi baba elementinden daha yakındır. Bu yakın bir önceki kıyasa göre daha fark edilir durumdadır. (*d* =061, *d* =0.31) Olgu 10 babası ile olan ilişkisini kendi açısından ideal baba-oğul/kız ilişkisine yakın görürken babası açısından daha uzakta olduğunu düşünmektedir. (*d* =0.56, 0.99) Olgu 10'un baba aile olan ilişki elementleri ise tanıdığım en iyi baba elementlerine aynı derecede yakın denebilir. (*d* =0.47, 0.46)

Tablo 34

Baba ile İlişki, Boşanma ve Hipotetik Elementlerin Öz-Kimlik Grafiği Üzerindeki Konumları

	Senin Babanla İlişkin	Babanın Seninle İlişkisi	Boşanma Öncesinde Babanla İlişkin	Boşanma Sonrasında Babanla İlişkin	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
Olgu 6	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 7	İdealleştirme	İdealleştirme	Farksızlık	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 8	İdealleştirme	İdealleştirme	Farksızlık	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 9	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme
Olgu 10	İdealleştirme	İdealleştirme	İkircikli	İdealleştirme	İdealleştirme	İdealleştirme

Tablo 34 incelendiğinde Olgu 6 ve Olgu9'un bütün elementlerini idealleştirme alanında görülmüştür. Olgu 7 ve Olgu 8 senin babanla ilişkin, babanın seninle ilişkisi, boşanma sonrasında babanla ilişkin, tanıdığım en iyi baba ve ideal baba-oğul/kız ilişkisi elementlerini idealleştirme alanına yerleştirirken her iki olgu da boşanma öncesi babanla ilişkin elementini farksızlık alanında konumlandırmıştır. Olgu 10 ise boşanma öncesi babanla ilişkin elementini ikircikli alanla ilişik görmüştür. Geriye kalan diğer elementlerin tamamı diğer olgularda olduğu gibi idealleştirme alanında yer almıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma babası ile olumlu veya olumsuz ilişkisi olan tek ebeveynli ön ergenlerin bu ilişkiyi, aile içi ilişkileri, idealize edilmiş baba ilişkisini nasıl kurguladıklarını repertuar ağı yöntemi ile ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bulgular bölümünde her olguya ait analizler detaylı olarak ele alınmıştır. Çalışma 10 olgunun beşerli gruplar halinde iki tarafa ayrılarak ele alınmıştır. Her olgu hem kendi özelinde hem bulunduğu grup içerisinde hem de diğer gruba kıyası yapılarak ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Buna ait bulgular önceki bölümde verilmiş olup tartışılması bu bölümde olacaktır. Tartışma benzer elementler üzerinden alt başlıklar halinde değerlendirilmesi daha sağlıklı olacaktır. Bu alt başlıklar baba ile ilişki elementleri, boşanma elementleri, ideal ilişkiyi temsil eden elementler olacaktır.

5.1. Baba ile İlişkiyi Temsil Eden Elementlere Yönelik Bulguların Tartışılması

Baba-çocuk ilişkisinin doğası, yalnızca ebeveynin tutum ve davranışlarına bağlı kalmaksızın, çocuğun da bu etkileşime verdiği yanıtlarla şekillenen çift yönlü bir süreçtir (Kuczynski ve Parkin, 2007). Bu bağlamda, çocukların kişilik özellikleri, duygusal ihtiyaçları ve ilişki kurma biçimleri, babalarıyla olan etkileşimlerini doğrudan etkileyebilir (Lamb, 2010). Ayrıca baba ile kurulan ilişkinin yalnızca babanın sergilediği tutumlarla değil, çocuğun babaya yönelik algıları ve bilişsel kurgularıyla da biçimlendiğini göstermektedir. Birden fazla etken sebebiyle farklılaşabilen bu karşılıklı ilişki daha iyi anlaşılması ve analiz edilmesi adına bu çalışmada babanın seninle ilişkisi ve senin babanla ilişkin elementleriyle temsil edilmiştir. Bu iki element birinci grupta yani ergen boşanma sonrası uyum ölçeği ve Leuven algılanan ana babalık ölçeği-ergen sürümünden düşük puan alanlar (Tablo 23) bazı olgularda birbirine çok yakın bazı olgularda ise uzaktır. Örneğin Olgu 1 ve Olgu 4 d =0.00 olması baba ile ilişkide bir karşılıklı ilişki halini gösterse de bu ilişkinin içeriği ancak olgunun ve grubun diğer özelliklerine bakılarak anlaşılabilir. Bu iki olgu babası ile ilişkide aynı noktada olması aynı zamanda bir ilişkinin olmamasını da göstermektedir. Boşanma sonrasında iletişim halinin devam etmemesi, ikililer arasında iyileştirilmesi gereken bağa daha çok zarar vermiştir. Bu iki element Olgu1 ve Olgu 4'e ait olan temel bileşenler analizi grafiksel

gösteriminde de aynı olumsuz yapılarla ilişkili bulunmuştur. Örneğin Olgu 1'e baktığımızda (Şekil 1) babanın seninle ilişkisi elementi ile senin babanla ilişkin elementi umursamaz, soğuk, sıkıcı, zor, güvenilmez yapılarla aynı ilişki seviyesinde görülmektedir. Bu durum iki olgu için öz-kimlik grafiğinde de benzerlik göstermektedir. İki olguya ait iki element de ikircikli alanda konumlanmıştır.

Diğer olgularda öklid uzaklık kat sayısının 0.47 ve 0.71 olması tek taraflı bir ilişki olduğunu düşündürmektedir. Bu taraf bazen baba olabilirken bazen çocuktan yana da olabilmektedir. Boşanma öncesinde veya sonrasında babanın gösterdiği duygu, davranış ve tutum ergen tarafından önemsenmemiş, istenmemiş, reddedilmiş vb. olabilir. Aynı şekilde ergen çocuk tarafından gelen iletişim isteği baba tarafından göz ardı edilmiş, ilgilenilmemiş, anlaşılmamış vb. olabilir. Bunu daha iyi anlamak için bu olgulara ait temel bileşenler analizine bakmak daha iyi olacaktır. Örneğin Olgu 3'e baktığımızda (Şekil 5) senin babanla ilişkin elementi adaletli, ilgili, mutlu, sakin, uzlaşmacı yapılarla beraber iken babanın seninle ilişkisi elementi huzursuz, korumayan, nefret dolu, kopuk yapılarla beraberdir. Bu durum iki element arasındaki öklid uzaklık kat sayısının 0.71 olma sebebini açıklamaktadır. Benzer durum Olgu 2 ve Olgu 5 için de geçerlidir.

Ergen boşanma sonrası uyum ölçeği ve leuven algılanan ana babalık ölçeği-ergen sürümünden yüksek puan alanlar da ise analiz sonuçları sayısal olarak önceki grubu andırmaktadır (Tablo 29). Ancak sayısal ifadeler diğer özelliklere bakılmadan yorumlandığında yanlış değerlendirmeye sebep olacaktır. Olgu 6 ve Olgu 8'e ait 0.00 olan öklid uzaklığı baba ile karşılıklı bir iletişim olduğu, bu iletişimin duygu, davranış ve tutum yönünde olumlu yapılarla desteklendiği bilinmektedir. Bu yapıların oluşmasında en büyük etkenlerden biri hiç kopmayan iletişim sürekliliğidir. Boşanma sonrasında haliyle yüz yüze iletişimde aksaklıklar olsa da bu aksaklıklar yasal çizgiler ve ebeveynler arasındaki anlaşmalar doğrultusunda giderilmektedir. Yapılan araştırmalar, baba desteğinin ergenlerin benlik algısını güçlendirdiğini, duygusal dayanıklılıklarını artırdığını ve daha sağlıklı akran ilişkileri kurmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir. Akkaya (2019) tarafından yapılan çalışmada, baba ile olumlu ilişkisi olan ergenlerin, bilişsel kurgularında daha güvenli ve destekleyici aile algısına sahip oldukları belirlenmiştir. Benzer şekilde babalarıyla yakın ve olumlu bir ilişki geliştiren ergenlerin, problem çözme becerilerinin daha güçlü olduğu ve akademik başarılarının daha yüksek seyrettiği saptanmıştır. (Kayaalp, Gündüz 2018)

Diğer olgulara baktığımızda ise 0.48<d<0.60 aralığında olan mesafe yorumlanırken diğer grupla sayısal açıdan aynı olmasına rağmen içerik olarak farklı olduğu bilinmektedir. Bu bilinirlik diğer analiz ve kişisel bilgi formu ile desteklenmiştir. Örneğin Olgu 10'a ait temel bileşenler analizi grafiksel gösterimine bakıldığında (Şekil 19) senin babanla ilişkin elementini seven, yardımsever, ödüllendirici yapılarla beraber bulurken babanın seninle ilişkisi elementini olumlu ve olumsuz yapıların kesiştiği yerde hafif olumsuz yapılara doğru görülmektedir. Bu olgulardaki elementlerin uzaklığı açıklanırken iki taraftan birinin hissettiği kırgınlık, anlaşılma isteği, özlem vb. duyguların buna sebep olma ihtimali yüksektir. Netice itibari ile ergen güçlü bağ kurduğu babası ile kopma yaşamıştır. Bu durum baba için de geçerlidir.

5.2. Boşanma Durumunu Temsil Eden Elementlere Yönelik Bulguların Tartışılması

Boşanma süreci, baba ile ergen arasındaki ilişkinin dinamiklerini farklı yönlerde etkileyebilmektedir. Bazı durumlarda, ergenin babasıyla geçirdiği zamanın azalması ve iletişimin zayıflaması, duygusal uzaklaşmaya ve güvensizlik hissine yol açarken bazı durumlarda ise baba, boşanma sonrası ebeveynlik rolüne daha bilinçli yaklaşarak çocuğuyla daha güçlü bir bağ kurabilmektedir (Yıldırım, 2020).

Boşanma sürecini temsil eden iki element olan boşanma öncesi babanla ilişkin ve boşanma sonrası babanla ilişkin elementlerini baba-ergen ilişkisi elementleri ile arasındaki korelasyon bulgular kısmında verilmiştir. (Tablo 26). Taranan literatür ve tabloda verilen sonuçlar birbiri ile paralel olup boşanma eyleminin baba ve ergen çocuk üzerinde farklı etkileri bulunmuştur. Senin babanla ilişkin, babanın seninle ilişkisi elementleri ile boşanma öncesi babanla ilişkin ve boşanmadan sonra babanla ilişkin elementlerinin ortaya çıkardığı dört farklı uzaklık kat sayısı bu değişimler hakkında bize ipucu vermektedir. Boşanma sonrasında elementler arasındaki mesafenin kısaldığı gibi uzaklaştığı da görülmektedir. Bazı durumlarda ise boşanma elementler arasındaki mesafeyi etkilememiştir. Olgu 4 bu cümleye örnek verilebilir. Babası ile hiç görüşmeyen boşanma öncesi de ilişkisinin iyi olmadığı bilinen Olgu 4'ün temel bileşenler analizi grafiksel gösteriminde bahsi geçen elementlerin güven vermeyen, kalpsiz, iletişime kapalı, ihtiyaçları karşılamayan, ilgisiz, sıkıcı, sevgisiz, kötü, bağları kopuk yapılarla ilişki halinde olduğu görülmektedir.

Bir diğer örnek olarak Olgu 5 ele alındığında babanla ilişkin elementi boşanma sonrasında babanla ilişkin elementine yaklaşırken, senin babanla ilişkin elementi boşanma sonrası babanla ilişkin elementine uzaklaşmıştır. Temel bileşenler analizinde boşanma öncesi babanla ilişkin elementi uysal, sabırlı, sözünü tutan, iyimser yapılarla yakınlık kurarken iken senin babanla ilişkin elementi de bu yakınlığa eşlik etmektedir. Boşanma sonrası babanla ilişkin elementi ise inatçı, sinirli, önemsemeyen yapılarla beraber dururken babanın seninle ilişkisi elementi ise karamsar, sözünü tutan, sabırsız, kavgacı elementlerle ilişik haldedir.

Boşanma sonrasında bazı ergenler, babalarıyla olan ilişkilerini yeniden yapılandırarak daha sağlıklı ve destekleyici bir bağ geliştirebilmektedir. Bu süreçte, babanın boşanma sonrası ebeveynlik rolünü daha bilinçli üstlenmesi, ergenin babasıyla daha kaliteli vakit geçirmesine ve duygusal yakınlığın artmasına olanak tanıyabilir. Boşanma sonrası düzenli ve tutarlı bir iletişim kurulan baba-ergen ilişkilerinde, ergenin bilişsel kurgularında olumlu değişimler gözlemlendiği belirlenmiştir. (Akkaya, 2019). Benzer şekilde, Demir (2021), babaların boşanma sonrası çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmeye yönelmeleri durumunda, ergenlerin baba figürüne dair algılarının olumlu yönde değiştiğini ve bunun psikolojik dayanıklılıklarını artırdığını ortaya koymuştur.

Bu bilgiler ışığında ikinci grup değerlendirdiğinde yazılanları destekler sonuçlar görülmektedir. Bulgular kısmında verilen değerleri neticesinde (Tablo 30) yalın olarak sayılara odaklanılırsa iki grup arasındaki fark olmadığı düşünülme ihtimali vardır. Ancak olay daha önce izah edildiği gibi farklıdır. Bu grubun üyesi olan olguların boşanma sonrasında baba ile ilişkiyi temsil eden elementlerin yaklaşıp uzaklaşması baba ve ergen için olumlu yönde olduğu diğer analizler tarafından desteklenmektedir. Örneğin Olgu 10'un babanla ilişkin elementi ve senin babanla ilişkin elementi boşanma öncesi babanla ilişkin elementine hayli uzakken boşanma sonrasında babanla ilişkin elementi ile arasındaki mesafe kısalmıştır. Temel bileşenler analizinde (Şekil 19) boşanma öncesi babanla ilişkin elementi öfkeli, çaba göstermeyen, sıkıcı, mutsuz, kaba, kolay vazgeçen yapılarla düşük korelasyonlu olsa bile ilişkiliyken boşanma sonrası babanla ilişkin elementi ise duygulu, ilgili, iletişime açık yapılarla beraberdir. Öz kimlik grafiğinde ise (Şekil 20) bu elementlerin tamamı idealleştirme bölgesindedir.

5.3. İdeal İlişkiyi Temsil Eden Elementlere Yönelik Bulguların Tartışılması

Ergenin idealize ettiği baba-çocuk ilişkisi, karşılıklı anlayış, duygusal yakınlık ve özgürlük dengesi üzerine kuruludur. Ergenler, kendilerini yargılamadan dinleyen, fikirlerine değer veren ve bireyselliklerine saygı duyan bir baba figürü beklerler (Steinberg ve Silk, 2002). Bu ilişkide, baba hem destekleyici hem de rehber bir rol üstlenirken, otoriter ya da mesafeli bir tutum yerine, empatik ve kapsayıcı bir yaklaşım sergilemelidir (Lamb, 2010). İdeal baba-ergen ilişkisi, yalnızca fiziksel varlıkla değil, duygusal erişilebilirlik ve güven hissiyle de şekillenir (Palkovitz, 2007). Babalarıyla güçlü bir bağ kuran ergenler, kendilerini daha güvende hisseder, karar alma süreçlerinde daha bağımsız olabilir ve sosyal ilişkilerde daha başarılı bir uyum sergileyebilirler (Brown ve Bakken, 2011). Bununla birlikte, ergenler baba figürünü sadece bir otorite olarak değil, aynı zamanda paylaşım yapabilecekleri, destek alabilecekleri ve zor zamanlarında yanında hissedebilecekleri bir birey olarak görmek isterler (Flouri, 2005). İdeal baba-ergen ilişkisi iki taraf için de kıymetli bir süreç iken bu süreç tek ebeveynli ergenlerde daha hassastır. Boşanma öncesinde, boşanma sürecinde ve boşanma sonrasında yaşanan baba-ergen ilişkisi ideal baba-ergen ilişkisine yaklaşabilir veya uzaklaşabilir. Ergenin zihninde tasarladığı ideal baba-ergen kurgusu bu çalışmada "ideal baba-oğul/kız elementi'' ile aktarılmıştır.

Boşanmış ailelerde babasıyla görüşmeyen çocukların baba rol modelini nasıl geliştirdiği, çeşitli psikolojik, sosyo-kültürel ve çevresel faktörlere bağlı olarak şekillenmektedir. Bu çocuklar, biyolojik babalarından doğrudan bir rol modeli alma fırsatından yoksun kaldıklarında, alternatif baba figürlerine yönelirler. Bununla birlikte, bu figürler, biyolojik babanın sunduğu güven duygusunu ve bağlanmayı tam anlamıyla sağlayamayabilir. Bu figürler akrabalık bağı ile var olan kişiler olabileceği gibi sosyal çevresinden tanıdığı bir kişi de olabilir. Her ne kaynaktan olursa olsun ergen zihninde önem atfedilmiş figürler, bu çalışmada "tanıdığım en iyi baba'' elementi ile temsil edilmiştir. Bu elementin varlığı ergenin aile içi kurgularını somutlaştırmada önemli görev üstlenmektedir.

Olgu 1, Olgu 2, Olgu 3, Olgu 4 ve Olgu5'in aynı grupta yer almasına sebep olan ortak özellik uygulanan iki ölçek sonucunda benzer puanları almış olmasıdır. Bu ölçekler daha önce belirtildiği gibi "Ergen Boşanma Sonrası Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümüdür.'' Beş olgu iki ölçekten de düşük puan almıştır.

Boşanma sonrası uyumu düşük ve algıladıkları baba olumsuz olan bu beş kişinin babası ile olan ilişkisi olumsuz donelerle birlikteliği bulgular kısmında her bir olgu için analizlerle (Öklid uzaklık katsayıları, yapılar ve elementler arasındaki korelasyon Katsayıları, temel bileşenler analizi ve öz kimlik analizi) ortaya konmuştur. Bu gruptaki ergenlerin babaları ile arasındaki karşılıklı mevcut ilişki ideal denilen ilişkiden uzaktır (Tablo 27). Uzak olan bu ilişki boşanma öncesinde de kendisini göstermektedir. Boşanma sürecinden sonra da bu uzaklık artmıştır (Tablo 25). Bu durum bize boşanma sürecinin sağlıklı yürütülemediği veya boşanma öncesinden gelen olumsuz havanın bu süreçte dağıtılma fırsatını kullanılamadığını göstermektedir. Baba kopuk yaşanan ilişki bağlarının düzelmesinde adım atmadığı veya adımlarının olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

Beş olgunun diğer bir özelliği ise tanıdığım en iyi baba elementini ifade etme şeklidir. Bu element beş olgu tarafından ideal ilişkiye diğer gruba nazaran daha yakın görülmüştür (Tablo 24). Kişi "iyi bir baba'' olarak tanımladığı kişiyi öz babasından daha olumlu anlamlar yüklemiştir. Bu durum sosyal çevrede gıpta edilen bir baba iken kimi zaman da babanın yokluğunu gidermeye çalışan bir erkek rol modelidir. Bu model olgular tarafından abi, dayı, amca, dede gibi yakınlıklarla örneklendirilmiştir. İyi bir baba olarak tanımlanan kişilerin kendi baba-ergen ilişkisi Olgu 3 ve Olgu 4 tarafından birebir ideal baba-ergen ilişkisine eşit gösterilmiştir. Eşitlik analiz sonucunda ideal baba-oğul/kız ilişkisi ve tanıdığım en iyi baba elementleri arasındaki öklid kat sayısının 0.00 olması ile elde edilmiştir. Olgu 1, Olgu 2 ve Olgu 5 için de bu rol modellerin sahip olduğu ilişki ideal baba-ergen ilişkisine çok yakın konumda gösterilmiştir (Tablo 24).

Diğer tarafta Olgu 6, Olgu 7, Olgu 8, Olgu 9, Olgu 10 ise ergen boşanma sonrası uyum ölçeği ve leuven algılanan ana babalık ölçeği-ergen sürümünden aldıkları yüksek puanlarla benzerlik göstermiş olup beraber değerlendirilmişlerdir. Uygulanan ölçekler, yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve elde edilen verilerin analizi ile (Öklid uzaklık katsayıları, yapılar ve elementler arasındaki korelasyon Katsayıları, temel bileşenler analizi ve öz kimlik analizi) beş olgu için babası ile olumlu ilişkisi olan ergenler değerlendirilmesi yapılabilir. İlişkilerin karşılıklı olduğu ve birbirlerine aynı tutumları gösterildiği elde edilmiştir (Tablo 29). Karşılıklı ilişkinin aynı olması her zaman olumlu olarak yorumlanamayacağını diğer grup değerlendirilirken açıklanmıştır. Ancak bu grup için olumlu olarak atfedilmesi diğer analizlerle desteklenecektir. Baba-ergen ilişkisini temsil eden elementler (babanın seninle ilişkisi, senin babanla ilişkin) ideal baba-oğul/kız

ilişkisi elementine yakınlıkları dikkat çekmektedir (Tablo 33). Mevcut ilişkilerini ideal baba-ergen ilişkisine yakın görmeleri zihinsel kurgularının pozitif olduğunu gösterir. Bu pozitiflik aynı zamanda Olgu 6, Olgu 7, Olgu 8, Olgu 9, Olgu 10'a ait elementler ve yapılar arasında korelasyon kat sayıları da desteklenmiştir. (Bkz. Tablo 14, Tablo 16, Tablo 18, Tablo 20, Tablo 22).

Babası ile ilişkisi olumlu olarak bilinen olguların boşanma süreci de ele alınmıştır. Boşanma öncesinde ve sonrasında babaları ile ilişkinin değişiklik gösterip göstermeyeceği incelenmiştir. Elde edilen değişimlerin mevcut ilişkiyi ideal baba-ergen ilişkisine yakınlaştırıp uzaklaştırıldığı Tablo 31'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde boşanma öncesinde babası ile ilişkisi ideal ilişkiye uzak olan Olgu 7, Olgu 9 ve özellikle Olgu 10 boşanma sonrasında ilişkilerini ideal baba-ergen ilişkisine yakınlaştırmıştır. Bu yakınlaşmanın sebebi babanın boşanma sürecini iyi değerlendirmesi, ergen çocuğu ile zedelenmiş ilişkisini telafi etmesi, organik ilişki bağlarını tekrar kurması ve buna benzer olumlu yönde atılmış adımlar olabilir. Aynı durum Olgu 6 içinde geçerlidir ancak boşanma öncesi ve sonrasında yaşanan değişim olumlu olsa da yüksek değerde değildir. Dört olgudan farklı olarak Olgu 8 tek başına ele alınması gereken veriler içermektedir. Boşanma öncesinde babası ile olan ilişkisini tam anlamıyla ideal baba-ergen ilişkisi olarak tanımlarken boşanma sonrasında iki ilişki aynı noktadan uzaklaşmışlardır. Oluşan yeni konumu (d =0.49) hala yakın olarak değerlendirmek gerekir. Ancak düşük de olsa olumsuz anlamda yaşanan gelişme boşanma sürecinin içeriğine bakma gereksinimi doğurmaktadır. Bu süreçte baba tarafından ergenin duygusal ihtiyacının tam karşılanamaması, yaşanan ayrılığın tam olarak anlatılamaması gibi durumlar yaşanmış olabilir. İlişkinin karşılıklı olması sebebiyle oluşan yeni mesafenin kaynağı ergen tarafı da olabilir. Ergenin babasına olan kırgınlığı, ayrılık sebebini tam anlamıyla idrak edememesi gibi ihtimaller mevcuttur. Yine de babaların süreç boyunca çocuklarıyla olan bağını koparmaması, yanlarında fiziksel olarak olamasa bile iletişimini devam ettirmesi grubun genel özelliği olan babası ile olumlu ilişkiler sıfatını kazanmasındaki en büyük etkendir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular genel bağlamda değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda bu alanda yapılacak araştırmalara ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada babası ile olumlu veya olumsuz ilişkisi olan ön ergenlerin aile içi ilişkilerine olan kurguları repertuar ağır tekniği ile incelenmiştir. Repertuar ağı uygulanan katılımcılar, öncesinde Ergen Boşanma Sonrası Yaşama Uyum Ölçeği ve Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği-Ergen Sürümü uygulanan 65 kişi arasından en yüksek ve en düşük puanı alan beşerli iki grup olmak üzere 10 kişidir. Bu kriterli seçim sonrasında uygulanan repertuar ağı tekniği sonucunda elde edilen veriler aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- Bu çalışmada babası ile ilişkisini olumlu olarak atfedilen katılımcıların algısı baba ile ergen arasındaki iletişimin sekteye uğrasa bile kopmamasından kaynaklıdır.
- Olumsuz baba algısı gösteren ön ergenler babaları ile olan ilişkilerini olumsuz ifade etmesinin en büyük sebepleri arasında baba ile olan iletişim ağının ya kısmi ya da tamamen tıkalı olması olduğu tespit edilmiştir.
- Babasıyla olumsuz ilişkiye sahip ergenlerde, bu olumsuz zihinsel temsilin yalnızca boşanma sürecinin olumsuz yönetiminden kaynaklanmadığı; ilişkideki kopukluk ve uzaklığın boşanmadan önce de var olan süregelen bir sorun olduğu ve boşanma sürecinin bu mevcut olumsuz zihinsel yapıyı daha da pekiştirdiği saptanmıştır.
- Babası ile ilişkisini olumlu algılayan katılımcılar sosyal çevrelerindeki en iyi baba olarak gösterdikleri figürü kendi babalarından daha önde görmemektedir. Katılımcılar bu figür ile daha fazla zaman geçirseler bile bu durum değişmemiştir.
- Baba ilişkisini olumsuz atfeden ön ergenlerin çevresindeki en iyi baba diye tanımlanan figür ise öz babadan daha ideal yapıya sahiptir.

- Her iki grup da anne ve babası arasındaki ilişkiyi son derece olumsuz tanımlamışlardır.
- Katılımcıların bazılarında babası ile olan ilişkide adım bekleyici, karşı taraf tarafından anlaşılmadığı gibi hissetmektedir. Bu durum ikili arasındaki yetersiz iletişimden kaynaklanmaktadır.
- Her iki grup da babaları ile olan ilişkilerini annelerine göre değerlendirdiklerinde olumsuz düşünmüşlerdir. Katılımcıların zihinsel kurgularına göre anneler, çocuklarının babaları ile olan ilişkisini eksik, yetersiz ve olumsuz bulmaktadır.
- Babası ile olumlu ilişkisi olduğu var sayılan gruptaki bazı katılımcıların boşanma öncesindeki baba–ön ergen ilişki kurgularının farklı düzeylerde seyretmesine rağmen (olumlu, nötr veya olumsuz), boşanma sonrası dönemde bu zihinsel temsillerin önemli bir bölümünün olumlu yönde yeniden yapılandığı; böylece çeşitli başlangıç noktalarından gelen ergenlerde baba figürüne ilişkin zihinsel kurguların sürecin doğru yönetilmesiyle ideal ilişki yapısına yaklaşabildiği belirlenmiştir.
- Boşanmanın tek başına, ilişki algısını doğrudan zayıflatan veya iyileştiren bir unsur olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, daha ileriki zamanlarda bu konuya ilişkin yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.2.1. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma babası ile olumlu ve olumsuz ilişkisi olan ergenlerin aile içi ilişkileri incelenmiştir. Yapılacak araştırmalarda, annenin rolü ve annenin boşanma sonrası ebeveynlik tutumu da dahil edilerek, boşanmış ailelerde ebeveynlik dinamikleri daha kapsamlı şekilde ele alınabilir.
- İdiyografik niteliğe sahip olması dolayısıyla, bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, nomotetik (genellenebilir) olma özelliği taşımamaktadır. Bu bakımdan

bu konuyla ilgili olarak dış geçerliği de esas alan, genellenebilirlik özelliği taşıyan araştırmalara yer verilebilir.

- Araştırma örneklemi Hatay ili Payas ilçesindeki belirli okullarla sınırlıdır. Araştırma daha farklı bölgelerde, daha geniş örneklemle yapılabilir.
- Bu çalışmada kullanılan ölçeklerin sonuçları belirli bir zaman dilimi için geçerlidir. Boylamsal araştırmalar ile boşanma sonrası uzun vadeli psikolojik uyum süreci izlenebilir
- Bu araştırma idiyografik bir karakter taşıdığından, elde edilen bulgular yalnızca örneklem grubundaki bireyleri temsil etmektedir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda örneklem genişletilerek ve farklı bölgelerden katılımcılar dahil edilerek dış geçerlik artırılabilir.
- Boşanma sonrası çocukların gelişimsel süreçlerine etkilerini daha ayrıntılı anlamak için yaş gruplarına göre farklılaşan etkiler incelenebilir.
- Çalışmada tek ebeveynlik durumu yalnızca boşanma nedeniyle oluşmuş ailelerle sınırlandırılmıştır. Gelecek araştırmalarda, ebeveyn kaybı, ebeveynin uzun süreli yurt dışında olması, hapishane süreci, ebeveynin aileyi terk etmesi veya evlilik dışı doğum gibi farklı tek ebeveynlik durumları da ele alınarak, tek ebeveynliğin farklı dinamikleri karşılaştırılabilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Tek ebeveynli ergenlerle ilgili yapılacak çalışmalar titizlikle yürütülmelidir. Ergenlerin belirlenmesine dikkat edilmelidir.
- Boşanma sonrası çocukların yaşadıkları psikolojik ve duygusal süreçler dikkate alınarak, okullarda psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler tarafından destekleyici programlar geliştirilebilir.
- Okul psikolojik danışmanları ve diğer uygulayıcılar tarafından ailelerin işlevselliğini arttırmak amacıyla boşanmış ebeveynlere yönelik iletişim becerileri ve çatışma yönetimi eğitimleri verilerek, ebeveyn-çocuk ilişkileri desteklenebilir.

- Bu teknik çalışmada sadece ergenlere yönelik kullanılsa da başka çalışmalarda ve uygulamalarda kendini sözel olarak ifade etme yeteneklerinin kısıtlı olmadığı tüm danışanlara kullanılabilir.
- Repertuar ağı tekniğinin kişisel yapıları ortaya çıkarması ve derinlemesine bilgi toplaması özelliğinden dolayı okul psikolojik danışmanlarına yönelik teorik ve uygulama eğitim programları düzenlenebilir.
- Okul psikolojik danışmanı tarafından okul yöneticilerine ve diğer öğretmenlere risk grubundaki çocuklar için farkındalık ve nasıl destek olunabileceği konusunda müşavirlik yapılabilir.

KAYNAKÇA

Abu-Rayya, H., ve Yang, B. (2012). Unhealthy family functioning as a psychological context underlying Australian children's emotional and behavioural problems. *International Journal Mental Health*, *8*(1), 1-8.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Afşaroğlu Matbaası.

Akdoğan, S. D. (2012). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aksan, G. (2016). *Evlilik ve Ayrılma: Ailenin Kurulması ve Sona Ermesi Sistematik Aile Sosyolojisi*. Konya, Çizgi Kitabevi.

Akyol, S. U. (2013). *Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerın yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek ve bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Alami, A., Khosravan, S., Moghadam, L. S., Pakravan, F., ve Hosseni, F. (2014). Adolescents' self-esteem in single and two-parent families. *International journal of community based nursing and midwifery*, *2*(2), 69.

Ali, S. K., ve Soomar, S. M. (2019). Single parenting: Understanding reasons and consequences. *JOJ Nursing and Health care*, *10*(2), 001-003.

Al-Krenawi, A., Graham, J. R., ve Slonim-Nevo, V. (2002). Mental health aspects of Arab-Israeli adolescents from polygamous versus monogamous families. *The Journal of social psychology*, *142*(4), 446-460. https://doi.org/10.1080/00224540209603911.

Allender, J. A., ve Spradley, B. W. (2005). *Community health nursing: Concepts and practice*. 5th edition. Philadelphia, Lippincott Williams ve Wilkins.

Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for children and adults. *Journal of Marriage and the Family*, *62*(4), 1269-1287.

Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology, 15*(3), 355–370. https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.3.355

Amato, P., ve Keith, B. (2000). Parental divorce and the wellbeing. *Metanal Psychol Bull*, *110*(1), 24-46.

Ambert, A. M. (1982). Differences in children's behavior toward custodial mothers and custodial fathers. *Journal of Marriage and the Family*, 73-86. https://doi.org/10.2307/351264

Aral, N., ve Baran, G. (2011). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul, YA-PA Yayınları.

Arıkan, Ç. (1996). *Halkın boşanmaya ilişkin tutumları araştırması*. TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, *55*(5), 469–480. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469.

Aslantürk, H. (2017). *Tam aileye ve tek ebeveynli aileye sahip üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin karşılaştırılması.* Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Asmussen, L., ve Larson, R. (1991). The quality of family time among young adolescents in single-parent and married-parent families. *Journal of Marriage and the Family*, 1021-1030. https://doi.org/10.2307/353005.

Ata, A. (2012). *16-24 yaş arası dönemde gençlerin kıyafet seçiminde psikolojik ve sosyolojik etkenler* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, *3*(1), 163-213.

Ault, M. K., ve Van Gilder, B. (2016). Polygamous family structure: How communication affects the division of household labor. *Western Journal of Communication*, *80*(5), 559-580. https://doi.org/10.1080/10570314.2016.1188327.

Avcı, R., ve Sanberk, İ. (2019). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Yüksek Lisans Öğrencilerinin Bir Grup Lideri Olarak Kendilerine İlişkin Değerlendirmeleri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 104-117. https://doi.org/10.17860/mersinefd.512495

Avison, W. R., McLeod, J. D., ve Pescosolido, B. A. (2007). *Mental health, social mirror*. Springer Science ve Business Media.

Aydın, B. (2015). *Çocuk ve ergen psikolojisi.* (5.Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Aytun Kasuto, S. (2004). *Aile etkileşiminin çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimi üzerindeki etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Azizoğlu, G. T. (1993). Ana baba tutumları ile diğer bazı değişkenlerin lise öğrencilerinin mesleki ilgilerine etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Baer, J. (1999). The effects of family structure and SES on family processes in early adolescence. *Journal of adolescence*, *22*(3), 341-354. https://doi.org/10.1006/jado.1999.0226

Baker, M. (1990). *Introduction theories, methods, and concerns of family sociology. In: Families: Changing trends in Canada*, Canada, McGraw-Hill Ryerson Limited.

Barnes, G. G. (1999). Divorce transitions: Identifying risk and promoting resilience for children and their parental relationships. *Journal of Marital and Family Therapy*, *25*(4), 425-441. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1999.tb00260.x.

Bayhan, P., ve Işıtan, A. G. S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *20*(20), 33-44.

Belsky, J. (1981). Early human experience: A family perspective. *Developmental Psychology, 17*(1), 3–23. https://doi.org/10.1037/0012-1649.17.1.3.

Bhat, N. A., ve Patil, R. R. (2019). Single Parenthood Families and their impact on children in India. *Delhi Psychiatry Journal*, *22*(1), 161-165.

Bhatt A. (2020). *Expert's Take: By Undercounting Single Mothers, We Underserve Families.* UN Women; 2020.

Biçer, E. (2007). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Blanchy, S. (2019). A matrilineal and matrilocal Muslim society in flux: negotiating gender and family relations in the Comoros. *Africa*, *89*(1), 21-39. DOI: https://doi.org/10.1017/S0001972018000682.

Boylu, A. A., ve Öztop, H. (2013). Tek ebeveynli aileler: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyoekonomi*, *19*(19), 207-220.

Bratek, A., Beil, J., Banach, M., Jarzabek, K., ve Krysta, K. (2013). The impact of family environment on the development of alcohol dependence. *Psychiatr Danub*, *25*(Suppl 2), 74-77.

Brooks, J. B. (1991). *Th e Process of Parenting*. Mayfield.

Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği*. Ankara: Özgüzel Matbaası.

Cabrera, N. J., Volling, B. L., ve Barr, R. (2018). Fathers are parents, too! Widening the lens on parenting for children's development. *Child Development Perspectives, 12*(3), 152–157. https://doi.org/10.1111/cdep.12275

Canary, H., ve Canary, D. (2013). *Family conflict: Managing the unexpected*. John Wiley ve Sons.

Carlson, M.J. (2006). Family structure, father involvement, and adolescent behavioral outcomes. *Journal of Marriage and Family, 68,* 137–154 http://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00239.x

Carr, A. (2006). *The handbook of child and adolescent clinical psychology: A contextual approach.* NY: Brunner-Routledge.

Carter, B. (1999). The expanded family life cycle. *Individyual Family and social perspective*.

Cerit, T. (2007). *Ergenlerin aile ilişkilerini algılamalarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Chavda, K., ve Nisarga, V. (2023). Single parenting: Impact on child's development. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, *19*(1), 14-20. https://doi.org/10.1177/09731342231179017

Clarke, B. L., Sheridan, S. M., ve Woods, K. E. (2010). Elements of healthy family-school relationships. In *Handbook of school-family partnerships* (pp. 61-79). Routledge.

Cloutıer, R., ve Onur, B. (1994). Ergenlik psikolojisinde kuramlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, *27*(2), 875-904.

Cohen, S. (2004). Social relationships and health. *American psychologist*, *59*(8), 676–684. https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.676.

Collier-Harris, C. A., ve Goldman, J. D. (2017). Some sociological contexts for consideration when designing a school puberty/sexuality curriculum. *Cambridge Journal of Education*, *47*(2), 189-205. https://doi.org/10.1080/0305764X.2016.1143450

Crocetti, E. (2017). Identity formation in adolescence: The dynamic of forming and consolidating identity commitments. *Child Development Perspectives*, *11*(2), 145-150. https://doi.org/10.1111/cdep.12226.

Crockett, L. J., Deardorff, J., Johnson, M., Irwin, C., ve Petersen, A. C. (2019). Puberty education in a global context: knowledge gaps, opportunities, and implications for policy. *Journal of Research on Adolescence*, *29*(1), 177-195. https://doi.org/10.1111/jora.12452

Cüceloğlu, D.(2000). *İçimizdeki Çocuk*, *Aile*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çetinkaya, B. (2007). *Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk.* Pegem Yayıncılık.

Daryanani, I., Hamilton, J. L., Abramson, L. Y., ve Alloy, L. B. (2016). Single mother parenting and adolescent psychopathology. *Journal of abnormal child psychology*, *44*(7), 1411-1423.

Demir, S., ve Çelebi, Ş. (2017). Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 7(13), 111-128. https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.333891

Demirel, B., ve Boduroğlu, G. (2025). Tek Ebeveynli Aile Örüntüsündeki Üniversite Öğrencilerinin Aile Algısı ve Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Belirlenmesi. Sosyoekonomi, 33(64), 419-446. https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2025.02.18

Demirtaş Zorbaz, S., ve Korkut Owen, F. (2013). Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Turkish Psychological Counseling ve Guidance Journal*, *4*(39), 58-67.

Demuth, S., ve Brown, S. L. (2004). Family structure, family processes, and adolescent delinquency: The significance of parental absence versus parental gender. *Journal of research in crime and delinquency*, *41*(1), 58-81, https://doi.org/10.1177/0022427803256236.

Dmitrieva, J., Chen, C., Greenberger, E., ve Gil-Rivas, V. (2004). Family relationships and adolescent psychosocial outcomes: Converging findings from Eastern and Western cultures. *Journal of research on adolescence*, *14*(4), 425-447. https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2004.00081.x

Deneault, A. A., Bakermans-Kranenburg, M. J., Groh, A. M., Fearon, P. R., & Madigan, S. (2021). Child-father attachment in early childhood and behavior problems: A meta-analysis. *New Directions for Child and Adolescent Development*, *2021*(180), 43-66.

Doğan, H. Z. (1991). Aile yapısının durumsal çözümlemesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *1*(1), 23-34.

Doğan, İ. (2007). Vatandaşlık demokrasi ve insan hakları (6. Baskı). Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Doğan, S. (1995). Aile yönelik psikolojik yardım: Psikolojik danışma. In: Aile Kurultayı Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler Birinci Kitap, 18-18 Kasım 1994 Eds. Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Downey, D. B. (1994). The school performance of children from single-mother and single-father families: Economic or interpersonal deprivation?. *Journal of family issues*, *15*(1), 129-147. https://doi.org/10.1177/019251394015001006.

Duran, R. (2022). Türkiye aile yapısının geleceğine yönelik çıkarımların değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 147-164.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Erikson, E.H. (1984). *İnsanın sekiz çağı*. (Çev: V. Şar ve B. Üstün), Ankara, Birey ve Toplum Yayınları

Erürker, B. (2007). *Aileye ve parçalanmış aileye sahip 5-6 yaş çocukların bilişsel işlevlerinin karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Fagan, J., Day, R., Lamb, M. E., ve Cabrera, N. J. (2014). Should researchers conceptualize differently the dimensions of parenting for fathers and mothers?. *Journal of Family Theory ve Review*, *6*(4), 390-405. https://doi.org/10.1111/jftr.12044.

Feeney, B. C., ve Cassidy, J. (2003). Reconstructive memory related to adolescent–parent conflict interactions: The influence of attachment-related representations on immediate perceptions and changes in perceptions over time. *Journal of Personality and Social Psychology, 85*(5), 945–955. https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.5.945

Fransella, F., Bell, R., ve Bannister, D. (2004). *A manual for repertory grid technique*. John Wiley ve Sons.

Garrison R. C., ve Garrison, K. C. (2019). Ergenliğin anlamı ve tarihsel gelişimi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* 2019, 16(1): 87-97.

Gežová, K. C. (2015). Father's and mother's roles and their particularities in raising children. *Acta Educationis Generalis*, *5*(1), 45-50. DOI: https://doi.org/10.1515/atd-2015-0032.

Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. Ankara, Ayraç Yayınevi.

Gladding G, (2012). *Aile terapisi: Tarih kuram ve uygulamaları*. Ankara, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.

Gladding, T. S. (2012). *Aile terapisi, tarihi, kuram ve uygulamaları*. (İ. Keklik ve İ. Yıldırım, Çev.). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.

Goldenberg, H., ve I. Goldenberg (2002), *Counseling Today's Families* (4th ed.), Belmont, CA: Thomson Brooks.

Goossens, L. (2020). Theories of adolescence. In *Handbook of adolescent development* (pp. 11-29). Psychology Press.

Gökçe, B. (1991). *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Aile Yazıları 1 Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç,* TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.

Gökçen, A. (2016). *Aile türleri ve başlıca aile sınıflandırmaları*. Konya, Çizgi Kitabevi.

Gönültaş, O., Uzun, K., ve Akın, M. S. (2021). Ergenlerin aile içi ilişki algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *8*(2), 391-405. DOI:10.21666/muefd.718075.

Graham, J. E., Christian, L. M., ve Kiecolt-Glaser, J. K. (2006). Marriage, health, and immune function: A review of key findings and the role of depression. In S.Beach ve M.Wamboldt (Eds.), *Relational processes in mental health*, Vol. 11. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, Inc.

Grotevant, H. D., ve Cooper, C. R. (2013). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence. In *Adolescents and Their Families* (pp. 103-116). Routledge.

Gruijters, R. J., ve Ermisch, J. (2019). Patrilocal, matrilocal, or neolocal? Intergenerational proximity of married couples in China. *Journal of Marriage and Family*, *81*(3), 549-566. https://doi.org/10.1111/jomf.12538.

Güçlü, S. (2012). *Aileye ilişkin kuramsal yaklaşımlar.* Ankara, Siyasal Kitabevi.

Güler, İ. (2013). *Kentli ön ergen (12-14 yaş) öğrencilerin ebeveynleri ile zıtlaşma/çatışma nedenleri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güler, S., ve Yöndem, Z. D. (2007). The effect of group guidance activities regarding adolescence and sexual health education on knowledge and attitudes of 6th graders. *Elementary Education Online*, *6*(1), 2-10.

Hallaç, S., ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *6*(2), 142-153.

Hemovich, V., ve Crano, W.D. (2009). Family Structure and Adolescent Drug Use: An Exploration of Single-Parent Families. Substance Use ve Misuse, 44, 2099–2113. http://doi.org/10.3109/10826080902858375.

Hill, R. (1986). Life cycle stages for types of single parent families: Of family development theory. *Family Relations*, 19-29.

İşmen Gazioğlu, E. (2015). *Aile yaşam döngüsü*. İstanbul, Remzi Kitapevi.

Jacobsen, V., Fursman, L., Bryant, J., Claridge, M. ve Jensen, B. (2004). Sociology. 25-34 (Jacobsen, V., Ed., March 2004, Theories of The Family and Policy. New Zeland Treasury Working Paper 04/02, Ch.4, Wellington: New Zeland Treasury).

Jacobvitz, D. B., ve Bush, N. F. (1996). Reconstructions of family relationships: Parent–child alliances, personal distress, and self-esteem. *Developmental Psychology*, *32*(4), 732. https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.4.732

Kalyencioğlu, D., ve Kutlu, Y. (2010). Ergenlerin aile işlevi algılarına göre uyum düzeyleri. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, *18*(2), 56-62.

Karaca, S., Barlas, Ü., Onan, N., ve Öz, Y. C. (2013). 16-20 Yaş Grubu Ergenlerde Aile İşlevleri Ve Kişilerarası İlişki Tarzının İncelenmesi: Bir Üniversite Örneklemi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, *2*(3), 139-146.

Kasapoğlu, A. (2012). *Sosyolojik yaklaşımlar temelinde aile kuramları.* Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kasapoğlu, A., ve Karkıner, N. (2011). *Aile sosyolojisi.* TC Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Kavas, S., ve Gündüz-Hoşgör, A. (2013, September). The parenting practice of single mothers in Turkey: Challenges and strategies. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 40, pp. 56-67). Pergamon.

Kelly, G. (1955). Personal construct psychology. *Nueva York: Norton*.

Kerr, M. E., ve Bowen, M. (1988). *Family evaluation: An approach based on Bowen theory*. W. W. Norton

Khaleque, A., ve Rohner, R. P. (2012). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: a meta-analytic review. *Personality and social psychology review : an official journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, *16*(2), 103–115. https://doi.org/10.1177/1088868311418986

Kır, İ. (2006). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(36), 381-404.

Kim, K. J., Conger, R. D., Lorenz, F. O., ve Elder, G. H., JR. (2001). Parent–adolescent reciprocity in negative affect and its relation to early adult social development. *Developmental Psychology, 37*(6), 775–790. https://doi.org/10.1037/0012-1649.37.6.775

Kongar, E. (1972). *İzmir'de kentsel aile*. Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

Koyuncu Dikilitaş, K. (2023). *Aile bütünlüğü olmayan ergenlerde algılanan sosyal destek düzeyi ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kroese, J., Bernasco, W., Liefbroer, A. C., ve Rouwendal, J. (2021). Growing up in single-parent families and the criminal involvement of adolescents: A systematic review. *Psychology, Crime ve Law*, *27*(1), 61-75. https://doi.org/10.1080/1068316X.2020.1774589.

Kuczynski, L., & Parkin, C. M. (2007). Agency and bidirectionality in socialization: Interactions, transactions and relational dialectics. In J. E. Grusec & P. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization* (pp. 259-283). The Guilford Press.

Lamb, M. E. (1975). Fathers: Forgotten contributors to child development. *Human development*, 18(4), 245-266.

Lamb, M. E. (Ed.). (2010). *The role of the father in child development* (5th ed.). John Wiley & Sons.

Larson, R. W., Branscomb, K. R., ve Wiley, A. R. (2006). Forms and functions of family mealtimes: Multidisciplinary perspectives. *New directions for child and adolescent development*, *2006*(111), 1-15. https://doi.org/10.1002/cd.152.

Lefaucheur, N, (2005). *Annelik, Aile Ve Devlet, Kadınların Tarihi Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru*. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Loose, C., Graaf, P., ve Zarbock, G. (2018). *Çocuk ve ergenler için şema terapi*. İstanbul: Psikonet.

Mavili, A. (2015). *Ailem ve Ben*. Konya, Atlas Kitabevi.

McLanahan, S., Tach, L., ve Schneider, D. (2013). The causal effects of father absence. *Annual Review of Sociology, 39,* 399–427. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071312-145704

McLanahan, S., ve Booth, K. (1989). Mother-only families: Problems, prospects, and politics. *Journal of Marriage and the Family*, 557-580. https://doi.org/10.2307/352157

McLanahan, S., ve Sandefur, G. D. (2009). *Growing up with a single parent: What hurts, what helps*. Harvard University Press.

Mercan, Z., ve Şahin, F. T. (2017). Babalık rolü ve babalık rolü algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, *2*(2), 1-10.

Meriç Yazan Ü, (1991). İleri endüstri toplumlarında aile kurumu üzerine araştırma. In: Aile Yazıları 1: *Temel kavramlar tarihi ve süreç*. Eds: Dikeçligil B, Çiğdem A, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Meriç, B, (2007). *Boşanmış ailelerdeki ergenlerin uyum düzeylerini ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik bir grup rehberliği çalışmasının sınanması.* Doktora Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Merz, E. M., Consedine, N. S., Schulze, H. J., ve Schuengel, C. (2009). Wellbeing of adult children and ageing parents: Associations with intergenerational support and relationship quality. *Ageing ve Society*, *29*(5), 783-802. DOI: https://doi.org/10.1017/S0144686X09008514.

Morrison, N. C. (1995). Successful single-parent families. *Journal of Divorce ve Remarriage*, *22*(3-4), 205-219. https://doi.org/10.1300/J087v22n03_13

Murdock, G. P. (1949). *Social structure*. New York, Macmillan,

Muuss, R. E. (1967). Jean Piaget's cognitive theory of adolescent development. *Adolescence*, *2*(7), 285.

Ng, D. M., ve Jeffery, R. W. (2003). Relationships between perceived stress and health behaviors in a sample of working adults. *Health psychology*, *22*(6), 638–642. https://doi.org/10.1037/0278-6133.22.6.638.

Nirun, N. (1994). *Aile ve Kültür: Sistematik Sosyoloji Yönünden.* Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi.

Ocakçı, A. F. (2015). Ergenlik dönemi özellikleri. AF Ocakçı ve F. Üstüner Top. *Yetişkinliğe bir adım kala ergen sağlığı*, 1-7.

Odacı, H., Ülken, E., ve Bülbül, K. (2022). Tek Ebeveyn Olan Annelerin Psikolojik Sağlamlıkları ile Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkide Umut ve Affetmenin Aracı Rolü. Ege Eğitim Dergisi, 23(1), 1-17. https://doi.org/10.12984/egeefd.939069

Ozankaya, Ö. (1991). *Toplumbilim*, İstanbul, Beta Yayınları.

Öner, U., ve Eren Gümüş, A. (2000). Kurt Lewin ve Alan Kuramıı Lewin'in Çocuk Psikolojisi. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 33(1), 9-27. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000030

Özcan, B, (2005). *Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özgüven. İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam.* (1.Baskı). Ankara: Pdrem Yayınları.

Özyürek, M. (2000). *Bireysel farklılığa psikoloji yaklaşımlarıyla bakış*. Karatepe Yayınları.

Pandya, S. P. (2023). Adolescents raised by single parents: Examining the impact of spiritual education lessons on school connectedness, wellbeing, and resilience. *Children and Youth Services Review, 148*, 106885. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.106885

Park, Y. S., ve Kim, U. (2006). Family, parent-child relationship, and academic achievement in Korea: Indigenous, cultural, and psychological analysis. In *Indigenous and cultural psychology: Understanding people in context* (pp. 421-443). Boston, MA: Springer US.

Parsons, T., ve Bales, R. F. (1955). *Family, socialization and interaction process*. Glencoe, IL: Free Press

Pehlivan, O. (2017). *Aile tanımı ve ilişkilerinin toplumsal olarak inşası*. Yayımlamamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Peng, A., Qiu, X., Ji, S., Hu, D., Dong, B., Song, T., Huang, C., ve Chen, L. (2021). The impact of childhood parental loss on risk for depression and anxiety in adulthood: A community-based study in Southwest China. *Journal of Affective Disorders*. *298.* 104- 109. http://doi.org/10.1016/j.jad.2021.10.093.

Rask, K., Åstedt-Kurki, P., Paavilainen, E., ve Laippala, P. (2003). Adolescent subjective well-being and family dynamics. *Scandinavian journal of caring sciences*, *17*(2), 129-138.

Reuven-Krispin, H., Lassri, D., Luyten, P., ve Shahar, G. (2021). Consequences of divorce-based father absence during childhood for young adult well-being and romantic relationships. *Family Relations*, *70*(2), 452-466. https://doi.org/10.1111/fare.12516.

Robins, L. N., ve Przybeck, T. R. (1985). Age of onset of drug use as a factor in drug and other disorders. *NIDA Res Monogr*, *56*(1), 178-192.

Robins, L. N., ve Przybeck, T. R. (1985). Age of onset of drug use as a factor in drug and other disorders. *NIDA Res Monogr*, *56*(1), 178-192.

Robinson, E. L., StGeorge, J., & Freeman, E. E. (2021). A systematic review of father–child play interactions and the impacts on child development. *Children*, *8*(5), 389.

Rogol, A. D., Roemmich, J. N., ve Clark, P. A. (2002). Growth at puberty. *Journal of adolescent health*, *31*(6), 192-200. https://doi.org/10.1016/S1054-139X(02)00485-8.

Roy, A. (1981). Role of past loss in depression. *Archives of General Psychiatry*, *38*(3), 301-302.

Safsoylu, C., ve Sanberk, İ. (2023). Annelik algısının anne-çocuk oyun etkileşimi bağlamında incelenmesi: Repertuar ağı temelli bir analiz. *Yaşadıkça Eğitim, 37*(2), 531–550. https://doi.org/10.33308/26674874.2023372583

Sanberk, I. (2016). Investigation and Classification of Personal Constructs Representing Ideal Counselor from Insider Perspective. *Journal of Education and Training Studies*, *4*(8), 56-64.

Sanberk, İ. (2020). Kişisel yapılar kuramı. In B. Çapri (Ed.), *Geçmişten günümüze kişilik kuramları* (ss. 519–539). Nobel Akademik Yayıncılık

Sands, R. G., ve Nuccio, K. E. (1989). Mother-headed single-parent families: A feminist perspective. *Affilia*, *4*(3), 25-41. https://doi.org/10.1177/08861099890040030.

Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Savi-Çakar, F. ve Uzun, K. (2021). Teacher abuse, school burnout and school attachment as predictors of adolescents' risky behaviors. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 11*(1), 217-258. DOİ:10.14527/pegegog.2021.007.

Sear, R. (2016). Beyond the nuclear family: an evolutionary perspective on parenting. *Current Opinion in Psychology*, *7*, 98-103. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.08.013.

Seeman, T. E., Singer, B. H., Ryff, C. D., Love, G. D., ve Levy-Storms, L. (2002). Social relationships, gender, and allostatic load across two age cohorts. *Psychosomatic medicine*, *64*(3), 395-406.

Shomaker, L. B., ve Furman, W. (2009). Parent-Adolescent Relationship Qualities, Internal Working Models, and Styles as Predictors of Adolescents' Observed Interactions with Friends. *Journal of social and personal relationships*, *26*(5), 579. https://doi.org/10.1177/0265407509354441

Stuart, G. W., ve Laraia, M. T. (2011). Principles and practice of psychiatric nursing. 8'th Edition. St Louis: Mosby Elsevier.

Sultan, S., ve Kanwal, F. (2013). Single parenting and its impact on emotional and academic development of adolescents. *Journal of Asian Developmental Studies*, *2*(1), 54-61.

Sun, Y., ve Wilkinson, J. S. (2020). Parenting style, personality traits, and interpersonal relationships: A model of prediction of internet addiction. *International Journal of Communication*, *14*, 23.

Süleymanov, A. (2009). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *17*(17), 7-17.

Şahbaz, B. (2020). *Parçalanmış ve parçalanmamış ailelerden gelen ergenlerin riskli davranışlarının bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, A. (2007). *Yaratıcı drama yöntemi ile anne-baba eğitimi uygulama rehberi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Şahin, Ş., ve Özçelik, Ç. Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, *5*(1), 42-49.

Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya uygulaması).* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şentürk, Ü. (2019). Aile sosyolojisine bir katkı. Bursa: Dora Yayınevi.

Tarhan, N. (2007). *Makul çözüm aile içi iletişim rehberi.* (3.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Taşkın, N. (2011). Çocukların Gelişiminde Katkıları Unutulanlar: Babalar. *Eğitim Bir Sen Dergisi*. 20, 43-47.

Tektaş, Ö. (2022). *Parçalanmış aileye sahip ergenlere verilen psikoeğitimin olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirme tarzlarına etkisi*. Yüksek lisans tezi. Nevşehir Hacı Bektaşi Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Thomas, P. A., Liu, H., ve Umberson, D. (2017). Family relationships and well-being. *Innovation in aging*, *1*(3), igx025. https://doi.org/10.1093/geroni/igx025.

Thorne, B. (1982). *Rethinking the family: Some feminist questions.* New York, Longman.

Umberson, D., Crosnoe, R., ve Reczek, C. (2010). Social relationships and health behavior across the life course. *Annual review of sociology*, *36*, 139-157. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-070308-120011.

Umberson, D., ve Karas Montez, J. (2010). Social relationships and health: A flashpoint for health policy. *Journal of health and social behavior*, *51*(1_suppl), 54-66. https://doi.org/10.1177/0022146510383501.

UN Women (2019). *Progress of the World's Women 2019–2020: Families in Changing World*. UN Women; 2019.

Uphold, J. (2023). *The Relationship Between Paternal Depression and Child-Father Attachment During Pre-Adolescence* (Doctoral dissertation, Alliant International University).

Uzun Çiçek, A., Çığıl Fettahoğlu, E., Özatalay, E., ve Sarı, S. A. (2019). Cinsel istismara uğrayan ergen olguların repertuar grid tekniği ile değerlendirilmesi: Kesitsel bir çalışma. *Cukurova Medical Journal, 44*(3), 1007–1016. https://doi.org/10.17826/cumj.480002

Uzun, Ç, (2013). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocuklarda depresyon ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Van Gasse, D., ve Mortelmans, D. (2020). With or without you–starting single-parent families: a qualitative study on how single parents by choice reorganise their lives to facilitate single parenthood from a life course perspective. *Journal of Family Issues*, *41*(11), 2223-2248. doi: 10.1177/0192513X20911971.

Vogel, M. (2012). Das Repertory-Grid-Interview für systemische Forschungsvorhaben. In G. Retzer (Ed.), *Handbuch Forschung für Systemiker* (ss. 381–394). Göttingen: Vandenhoeck ve Ruprecht.

Yalçın, H., Erkoç, E., Şişman, Z. (2020). Tek ebeveynli ailede yaşayan ergenlerin psikososyal sorunlarının incelenmesi, I*nternational Social Sciences Studies Journa*l, 6(61), 1879-1887.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yılmaz, C., ve Yalçın, H. (2021). Tek Ebeveynli Ergenlerin Evliliğe Yönelik Tutumları ile Gelecek Beklentileri. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6), 51-72.

Zeybekoğlu, Ö. (2016). Sosyal problem boyutuyla aile. N. Adak (Ed.), *Sosyal problemler sosyolojisi: dünyadan ve Türkiye'den örnekler içinde* (35-65. ss.). (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

EKLER

Ek 1: Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzin Belgesi

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ BELGESİ

EĞİTİMİN YÜZYILI

Başvuru No: MEB.TT.2025.030283.01

T.C. Kimlik No: 36*******64

Adı Soyadı: YASİN EMRE GÜNEY

Araştırmanın Adı: BABASI İLE OLUMLU/OLUMSUZ İLİŞKİSİ OLAN TEK EBEVEYNLİ ÖN ERGENLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİNE YÖNELİK KURGULARIN REPERTUAR AĞI TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Veri Toplama Aracının Başlığı: Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği- Ergen Sürümü, ERGEN BOŞANMA SONRASI YAŞAMA UYUM ÖLÇEĞİ

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 16.10.2025

Araştırma Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 07.09.2026

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Yönergesine" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup aşağıda ifade edilen bilgiler kapsamında araştırma uygulama izni Millî Eğitim Bakanlığı ilgili birimleri tarafından onaylanmıştır.

Uygulama Yapılacak İller	Uygulama Yapılacak Birimler	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatları	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu
HATAY	Ortaokul	Payas Fahrettin Altay Ortaokulu (PAYAS)	756537
HATAY	Ortaokul	Fatih Ortaokulu (PAYAS)	756543
HATAY	Ortaokul	Atatürk Ortaokulu (PAYAS)	756565

Not: *Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Belgeler aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.*

Ek 2: Katılımcıların Kişisel Yapılar Tablosu

Olgu 1

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. Anlayışlı		0						x	x	Anlayışsız
2. Uzak		x	0	x						Duygusal Yakın
3. Tek Taraflı		x	0		x					Karşılıklı
4. Zor				x	x			0		Kolay
5. Sevgi Dolu			x				0	x		Sevgisiz
6. Soğuk		x			x				0	Sıcak
7. Güven Veren							0	x	x	Güvenilmez
8. Geleceği Düşünen	0					x			x	Umursamaz
9. Sıkıcı	x		x			0				Eğlenceli

Olgu 2

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. Güvensiz	x				x				0	Sırdaş
2. Koruyucu			x		0			x		Koruyucu Olmayan
3. Birbirini Tanımayan				0				x	x	Birbirini Tanımayan
4. Sevgi Dolu						x	0	x		Nefret Dolu
5. Yabancı					x		x		0	Dost
6. Dengesiz				x		0	x			Dengeli
7. İletişime Kapalı		x		x					0	İletişime Açık
8. Köstek	x			x				0		Destekleyici
9. İmkan Sağlamayan		x				x		0		İmkan Sağlayan

Olgu 3

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. Çekişmeli			x		0		x			Uzlaşmacı
2. Adaletsiz			x	x		0				Adaletli
3. Nefret Dolu	x	x							0	Sevgi Dolu
4. Öfkeli		x	x		0					Sakin
5. Korumayan	x					x		0		Koruyucu
6. Mutsuz	x						x		0	Mutlu
7. İlgisiz					x	x		0		İlgili
8. Kopuk		x		x		0				Bağlı
9. Huzursuz					x		x	0		Huzurlu

Olgu 4

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. Bağları Kopuk		x					x		0	Sıkı Bağlı
2. Kötü	x			x				0		Kahraman
3. Sevgi Dolu	x					0	x			Sevgisiz
4. Eğlenceli							0	x	x	Sıkıcı
5. İlgisiz	x		0				x			İlgili
6. İhtiyaçları Karşılamayan				x	x			0		İhtiyaçları Karşılayan
7. İletişime Kapalı	x	x	0							İletişime Açık
8. Kalpsiz				x	x					Duygulu
9. Güven vermeyen		x	0		x	0				Güvenilir

Olgu 5

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. Sakin		0				x			x	Sinirli
2. Kavgacı		x					x	0		Uysal
3. İnatçı	x	x	0							Gönül Alan
4. Sabırlı			x	0					x	Sabırsız
5. Önemsemeyen	x					0	x			Düşkün
6. Güvenilmez	x			x				0		Güvenilir
7. İyimser					0			x	x	Karamsar
8. Kısıtlayan	x				x		x		0	Özgür Bırakan
9. Sözünü Tutmayan					x		x	0		Sözünü Tutan

Olgu 6

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. Empatik						0		x	X	Anlayışsız
2. İlgili			X				0	x		İlgisiz
3. Yanında olan			X	0				X		Uzak Olan
4. Yapıcı					X	X	0			Yıkıcı
5. Dost			x	0					x	Yabancı
6. Mükemmel	x						0	x		Sorunlu
7. Vazgeçmeyen				x		x	0			Tahammülsüz
8. Mutlu			x	x			0			Mutsuz
9. Sevgi Dolu		x				0			x	Sevgisiz

Olgu 7

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. İlgili	X						0	x		İlgisiz
2. Sakin		X	0					x		Kızgın
3. Anlayışlı			0		X				x	Anlayışsız
4. Sıkı Bağlı				x			0		x	Kopuk
5. İz bırakan		x			0			x		Hatırlanmayan
6. Süper	x		0						x	Süper Olmayan
7. Sorumluluk Sahibi					0	X			x	Sorumsuz
8. Disiplinli	x					x	0			Rahat
9. Yanında olan				x			0	x		Uzak

Olgu 8

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. İlgili			X			0			X	İlgisiz
2. Şefkatli	X		X				0			Şefkatsiz
3. Babacan	X				0				x	Duyarsız
4. Samimi		X	X				0			Mesafeli
5. Gerçek		X		X		0				Sahte
6. Demokrat		X						0	X	Otoriter
7. Emek veren				X	X		0			Boşvermiş
8. Dengeli			X	X			0			Dengesiz
9. Mükemmel			X		0				X	Eksik

Olgu 9

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. İletişime Açık			x		x			0		İletişime Kapalı
2. Çaba Gösteren				x		0			x	Çaba Göstermeyen
3. İlgili	x	x			0					İlgisiz
4. İnce		x	x			0				Kaba
5. Duygulu	x						0	x		Duygusuz
6. Sevecen		x					0		x	Öfkeli
7. Mutlu			x	x		0				Mutsuz
8. Kolay Vazgeçen		x			0			x		Vazgeçmeyen
9. Eğlenceli				x	0			x		Sıkıcı

Olgu 10

BENZERLİK	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi	**KARŞITLIK**
1. Çaba Gösteren	x		0		x					Çaba Göstermeyen
2. Eğlenceli	x	x				0				Sıkıcı
3. Anlayışlı		x			0				x	Anlayışsız
4. Dengeli				x			0	x		Dengesiz
5. Şefkatli				x	0			x		Sert
6. Yardımsever			0					x	x	Yardım Etmeyen
7. Ödüllendirici					0	x			x	Teşvik Etmeyen
8. Huzurlu			0	x			x			Huzursuz
9. Seven	x						0	x		Sevgisiz

Ek 2. Ortaya Çıkarılan Yapıların Derecelendirilme Formları

Olgu 1

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	5	5	4	5	5	1	5	1	2
2.	5	5	3	5	5	1	5	1	2
3.	4	4	3	5	5	1	5	1	1
4.	5	5	4	5	5	1	5	1	1
5.	5	5	3	5	5	1	5	1	2
6.	5	5	5	5	5	2	5	2	2
7.	5	5	4	5	5	1	5	1	2
8.	5	5	5	5	5	2	5	1	1
9.	5	5	4	5	5	2	5	1	1

Olgu 2

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	3	2	4	5	3	2	3	1	1
2.	5	3	2	5	5	5	3	1	1
3.	5	5	5	5	5	5	5	2	1
4.	3	3	3	5	5	5	5	1	1
5.	5	3	5	5	5	5	5	2	1
6.	5	5	5	5	5	5	5	1	1
7.	5	5	4	4	5	5	5	1	1
8.	4	3	5	5	4	5	5	2	1
9.	4	4	4	5	3	5	5	2	1

Olgu 3

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	3	2	3	4	3	4	5	1	1
2.	5	2	5	5	3	5	4	1	1
3.	5	3	4	5	5	3	5	1	1
4.	4	3	4	4	3	5	5	1	1
5.	5	4	3	4	5	5	5	1	1
6.	4	3	4	4	3	5	5	1	1
7.	5	3	5	4	4	5	5	1	1
8.	5	3	3	5	4	5	5	1	1
9.	5	5	3	4	4	5	5	1	1

Olgu 4

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
2.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
3.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
4.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
5.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
6.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
7.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
8.	5	5	5	5	5	1	5	1	1
9.	5	5	5	5	5	1	5	1	1

Olgu 5

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	3	3	2	5	3	3	5	1	1
2.	3	2	2	4	3	3	5	1	1
3.	3	2	2	4	4	3	5	1	2
4.	4	2	2	4	3	3	5	1	1
5.	4	3	3	5	4	3	5	1	1
6.	4	4	3	5	5	3	5	1	2
7.	4	2	2	4	3	4	5	1	1
8.	5	2	2	4	4	5	5	1	1
9.	3	2	2	4	4	4	5	1	1

Olgu 6

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	2	2	1	2	1	1	3	1	1
2.	1	1	1	1	1	2	4	2	1
3.	1	1	1	1	1	2	4	1	1
4.	1	1	2	1	1	3	3	2	1
5.	1	1	1	1	2	1	4	1	1
6.	1	1	2	1	1	1	3	2	1
7.	1	1	1	1	3	4	5	1	1
8.	1	1	1	1	1	2	5	1	1
9.	1	1	1	1	1	3	4	1	1

Olgu 7

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	2	1	3	2	2	2	4	2	1
2.	2	1	3	2	2	2	5	1	2
3.	2	1	3	2	2	3	4	2	1
4.	1	1	3	2	3	2	5	2	1
5.	1	1	4	2	2	2	4	1	2
6.	1	1	3	1	2	2	4	2	1
7.	1	1	3	1	3	2	4	2	1
8.	2	1	4	2	3	2	4	1	2
9.	2	1	3	2	2	2	5	2	2

Olgu 8

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	1	1	1	2	3	1	3	1	1
2.	1	1	1	2	2	2	4	2	1
3.	1	1	1	2	2	2	3	2	1
4.	1	1	1	1	2	2	3	2	1
5.	1	1	1	1	1	2	4	2	1
6.	1	1	1	1	2	2	2	1	1
7.	1	1	1	1	1	1	4	2	1
8.	1	1	1	1	2	2	4	2	1
9.	1	1	1	1	1	2	3	2	1

Olgu 9

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	3	2	3	2	3	1	4	1	1
2.	3	2	4	3	4	1	4	1	1
3.	2	2	3	2	4	1	4	1	1
4.	2	2	3	2	4	1	3	1	1
5.	2	1	3	2	4	1	4	1	1
6.	2	2	3	2	5	1	4	1	1
7.	2	2	3	2	4	1	4	1	1
8.	4	2	4	2	4	1	4	1	1
9.	3	1	3	1	4	1	4	1	1

Olgu 10

	Babanın Seninle İlişkisi	Senin Babanla İlişkin	Boşanmadan Önce Babanla Olan İlişkin	Boşanmadan Sonra Babanla Olan İlişkin	Anneme Göre Babamla İlişkim	Babama Göre Annemle İlişkim	Baban ve Annen Arasındaki İlişki	Tanıdığım En İyi Baba	İdeal Baba-Oğul/Kız İlişkisi
1.	2	2	4	2	3	1	4	2	1
2.	3	2	4	2	2	1	4	2	1
3.	3	2	4	2	4	2	4	2	1
4.	3	2	4	3	5	2	3	2	2
5.	3	2	4	3	3	3	4	3	1
6.	3	2	3	3	4	3	4	3	2
7.	3	2	3	2	4	3	5	2	2
8.	2	2	4	2	3	2	3	2	1
9.	2	2	3	2	3	3	5	1	1